Dr. NYÁRI SÁNDOR

BROCKY KÁROLY FESTŐMŰVÉSZ ÉLETE ÉS MŰVEI

BROCKY KÁROLY

FESTŐMŰVÉSZ ÉLETE ÉS MŰVEI

1807—1855

Brocky Károly: A művész saját arczképe.

Szépművészeti Múzeum, Budapest.

A TEMESVÁRI ARANY JÁNOS-TÁRSASÁG KIADÁSA. VII. KÖTET.

BROCKY KÁROLY

FESTŐMŰVÉSZ ÉLETE ÉS MŰVEI.

1807—1855.

IRTA

DR NYÁRI SÁNDOR

MŰEGYETEMI NYILV. RENDKIV. TANÁR,
:: A SZÉPMŰVÉSZETI MÚZEUM ŐRE ::

BUDAPEST
PALLAS RÉSZVÉNYTÁRSASÁG NYOMDÁJA
1910

ELŐSZÓ.

Amit eddig BROCKY Károlyról tudunk, annyi volt, hogy a temesvári fiu Bécsben tanult, Londonban működött, az angol fővárosban becsületes munkássággal szerzett művészi hirnévnek örvendett, s ott is halt meg. PESTY Frigyes irt róla a temesvári «Delejtű» 1860. 26. számában s adatait a WELDIN-családtól kapta. Amit mások később szórványosan irtak, többékevésbé a PESTY Frigyes adatainak a megismétlése. Ide tartoznak SZOKOLY Viktor «Fővárosi Lapok» 1867. 11. sz., SZANA Tamás «Száz év a magyar művészet történetéből». Budapest, 1901. és utánuk mások, kik nem tudtak semmi ujat mondani. BARABÁS Miklós, ki Londonban járt, s találkozott is BROCKY Károlylyal, emlékirataiban alig, hogy a nevét emliti fel. RÓNAY Jáczint, ki huzamosabb időt töltött Londonban, s gyakran érintkezett a művészszel, kéziratos «Naplótöredék» czimű emlékirataiban egy fejezetet szentel neki. Ámde azok az emlékiratok csak nyolcz példányban lettek kézirat gyanánt kinyomatva, s ezek is nehezen hozzáférhetők. A mindenkori pannonhalmi főapát van arra feljogositva, hogy kinek adhat engedelmet ezen emlékiratok betekintésére és felhasználására.

FEHÉR Ipoly úr ő excellentiája, a jelenlegi pannonhalmi főapát, ki a tudományok iránt való meleg érdeklődésének számos jelét adta már, a tudományos kutatás érdekében megengedte nekem, hogy RÓNAY Jáczint emlékirataiból a BROCKY Károlyról irt fejezetet szabadon felhasználhassam, Én ez engedelemmel élve, az egész fejezetet átvettem, mivel a sok személyes érintkezés és megfigyelés, melynek alapján ez a fejezet irva lett, különösen becsessé teszi. Ami benne tévedésen, vagy félreértésen alapul, azt a fejezet után megjegyzéseimmel látom el.

Akik eddig BROCKY Károlyról irtak, kivéve RÓNAY Jáczintot és DIVALD Kornélt, ki az eperjesi oltárképről irt közvetlen benyomás alapján a «Művészet»-ben, egyik sem foglalkozott BROCKY Károly művészetével, különösen pedig RÓNAY Jáczintot kivéve egyik sem járt Angliában, egyik sem ismerte ottani műveit.

Mert az eperjesi oltárképen kívül csakis a két temesvári WELDIN-arczkép létezett hazánkban a művész pályájának első idejéből és az az

öt kép, melyet BROCKY Károly végrendeletileg hagyott a magyar nemzetre, s a Magyar Nemzeti Muzeum képtárában volt látható, amig ezek a többi képekkel együtt át nem kerültek a Szépművészeti Muzeumba.

A rendelkezésre álló művészi anyag mindenesetre becses volt, — de korántsem volt elegendő, hogy egy alkotásokban gazdag, sikerekben fényes művészi pálya teljes képét nyujtani képesek lettek volna. Aki BROCKY Károly művészi tudását fel akarta ismerni, annak okvetlen Angolországba kellett mennie.

Erre alkalmat adott az 1895. év.

Ekkor készültünk itthon az ezredéves kiállitásra.

Engem ért 1895-ben a megtisztelő megbizás, hogy az ezredéves kiállitáson a Műcsarnokban állitsam össze a retrospektiv kiállitást. Arról volt ugyanis szó, hogy a XIX. század eleje óta működött, de már elhalálozott magyar művészek alkotásait állitsam össze, hogy a közönségnek a művészet fejlődését lehetőleg teljes képben mutassam be. Elhalt művészeink számtalan munkája került külföldre s igy én Londontól Bukarestig beutaztam Európát, hogy a szükséges anyagot előteremtsem. Londonban BROCKY Károly működött mint VIKTORIA királynő festője, Bukarestben SZATHMÁRY készitette az akkor még KÁROLY fejedelemnek, valamint Sofiában SÁNDOR bolgár fejedelemnek történeti tárgyu vizfestményeit. Ezek a történeti képek a mai napig is ott vannak még, részben a bukaresti királyi palotában, részben pedig — már a bolgár tárgyuak — BATTENBERG Sándor herczeg özvegyénél, HARTENAU grófnőnél Gráczban.

SZATHMÁRY műveit nálunk nem ismerik, BROCKY Károly művei közül is csak a már felemlitett néhány festményt ismerték hazánkban.

Elhalt művészeink között engem már akkor BROCKY Károly vonzott leginkább. Jó látása, erős szinérzéke, pompás rajza és finom modellirozása már eleve meghóditottak. Mikor azután 1895-ben alkalmam volt Angolországban magánhelyeken, családokban többi műveit is megtekinthetni, szinte fájlaltam, hogy az az erős tehetség nálunk még mindig — ugyszólván — ismeretlen egyéniség s cseppet sem csodálkoztam azon, hogy az angol családokban oly rendkivül megbecsülik műveit. Ezen műveiből egy sorozatot haza hoztam, s midőn ez az 1896-iki ezredéves kiállitáson be lett mutatva, örömmel győződtem meg róla, hogy föltevésemben nem csalódtam.

A hazai művészi nemzedék, a közönség és a sajtó egyaránt megbecsülte ezeket a művészi alkotásokat és BROCKY Károly egyszerre közelebb állott hozzánk. A kiállitott képek egy része itt maradt az országban, vett belőlük a kormány a Szépművészeti Muzeum számára, de vettek magánosok is, s a későbbi években volt még alkalmam a Szépművészeti Muzeumban a BROCKY-képek gyarapitását közvetiteni.

Komoly szándékom volt: ha alkalom nyilik reá, BROCKY-val tüzetesebben fogok foglalkozni s életrajzát és működését egy kötetben megirva fogom közre bocsájtani. Sokat foglalkoztam ezzel a tervvel, mely kedvencz feladatommá vált. De mindig közbe jött valami, ami ezen régi tervem megvalósitását ismét megakadályozta.

Az 1907. évben előbbre vitte a dolgot egy temesvári levél. Onnét irta az Arany János-Társaság elnöksége, hogy a száz évvel ezelőtt ott született BROCKY Károly életrajzának megirását kivánják reám bizni, — vajjon vállalom-e. Persze, hogy vállalom. És ime a sokszor oly igazságtalanul lekicsinyelt vidék megmozdult. Akadt ott néhány lelkes férfiu, s ezeknek eszébe jutott, hogy VIKTORIA angol királynő és az előkelő angol társaság által oly nagyrabecsült magyar piktor tulajdonképen ott született száz év előtt Temesváron, s illenék az életrajzát megörökiteni egy szépen illustrált könyvben.

Ime az idők forgása. Mire Budapesten alig kaptam volna kiadót, arra a temesvári Arany János-Társaság önként jelentkezett. Ezt a szép és nemes elhatározást nem lehet eléggé meghálálni a temesvári uraknak.

Még 1895-ből származó régi jegyzeteimet magamhoz vettem s már utban voltam a ködös Albion felé. A lefolyt 12 év alatt, mióta ott jártam, Angliában is sok minden megváltozott. Sok ember meghalt azóta, s sok kép gazdát cserélt. Ezeket és a még ismeretleneket kellett felkutatnom, — fel kellett keresnem a *British Museum*-ban levő rajzokat, a rég látott festményeket, hogy emlékeimet felelevenitsem.

Képei azonban nemcsak Londonban vannak, hanem *Reigate*-ben, *Horley*-ban és más vidéki városokban, s arra kellett törekednem, hogy BROCKY műveiből olyan kollektiót állitsak össze, mely áttekintő képet nyujt művészi pályafutásáról, s ez végre sikerült is, sőt minden várakozásomat felülmulta, s e könyv végén műveinek jegyzéke elég gazdagnak mutatkozik.

Ebben a jegyzékben azonban csakis ismert művei vannak felsorolva, melyeket kevés kivétellel láttam, — de ezzel alkotásainak száma még korántsem lehet teljes.

Angolországban folytatott kutatásaimat befejezve, folytattam *Budapesten, Pozsonyban, Fiumében, Bécsben, Gráczban* és más helyeken, hol BROCKY Károly műveit tudtam.

Időközben megjelent egy érdemes történettudós, Dr. SZENTKLÁRAY Jenő könyve 1907-ben, melyben sok buzgalommal foglalkozik a művész életével, lelkiismeretes levéltári kutatások alapján állapitja meg családi viszonyait, s bensőséggel ir művészetéről. Ebbe a művészetbe azonban ő sem hatolhat be mélyebben, mivel az Angolországban levő képeket nem látta.

Midőn könyvemet közre bocsájtom, hálával akarok azokra gondolni, kik fáradságos munkámban segitségemre voltak. Köszönetet mondok Lionel CUST-nak, a londoni National Portrait Gallery igazgatójának és KROPF Lajos Londonban élő hazánkfiának, ki évek hosszu sora óta oly sok becses adattal gazdagitja történeti irodalmunkat, — kik engem kutatásaimban Londonban támogattak, — és FEHÉR Ipoly pannonhalmi főapát úr ő excellentiájának, ki rendelkezésemre bocsájtotta RÓNAY Jáczint emlékirataiból a BROCKY Károlyra vonatkozó részt.

Budapest, 1909.

A szerző.

I.

BROCKY Károly gyermekéveiben a magyarországi festészet még gyermekkorát élte. A kik akkoriban a festészettel foglalkoztak, a lokális sikeren felül alig emelkedtek, s ma már nevök alig ismeretes. Kivételt talán HESZ János és DONÁT János képeznek, kiket koruk nagyon megbecsült. Művészileg maradandó alkotást azonban ezek sem végeztek, munkáik ma sokkal elnézőbb birálatot igényelnek, mint annak idejében. BARABÁS Miklós és MARKÓ Károly nem ebbe az időbe esnek, fénykoruk már belenyulik a mult század negyvenes éveibe, a mikor Brocky Károly már Angliában aratta babérait.

Azért, hogy nálunk a művészet lassan indult, sokáig tespedett, sokan a politikai helyzetet okolják. II. Rákóczi Ferencz udvarán ugyancsak eléggé zavarosak voltak a politikai viszonyok, s ott a festészet mégis virágzott. A háborus idők, a politikai egyenetlenségek daczára bőségesen foglalkoztatta a fejedelem Mányoki Ádám, Bogdán Jakab és Mindszenty festőket.

A históriából sok más adat szól a mellett, hogy a politikai viszonyoknak a művészet fejlődéséhez semmi köze. De igenis beigazolható, hogy a hol udvartartás volt, ott volt mindig művészet is. Igy a művészet az udvar körében talált előbb pártfogásra, a főnemesség utánozta az udvart, a főnemességet pedig a vagyonosabb középosztály.

Mert hisz lehetetlenség, hogy a közeli Bécsben a művészet mindig erőteljes pártfogásra talált s nálunk alig volt figyelemreméltó művészeti élet. Talán BARABÁS Miklós volt az egyetlen művészünk, ki magyar földben gyökerezett, magyar földön futotta meg művészi sikerekben gazdag pályáját s ott is fejezte be. MARKÓ Károly Olaszországban keresett és talált uj otthont, s művészi hirneve világgá ment. BROCKY Károly Angliába került s Viktória királynő udvaránál szerzett dicsőséget nagyszabásu művészetének.

S a többiek, kik itthon rekedtek, kik távoli országokba nem mehettek, a közeli Bécsbe menekültek, hogy ott fejthessék ki művészi tevékenységüket, mivel a hazai talaj a mindennapi kenyeret sem adta meg nekik. Innen van, hogy a Bécsben működő művészek között sok magyarral

találkozunk, kik gyorsan beleélték magukat a császárváros viszonyaiba. Főpapjaink Bécsből hozattak piktort, ki templomainkat kifestette, az arisztokratia bécsi festővel készittette el a családi arczképeket, s igy a mult században, még annak második felében is a többé-kevésbé fogyatékos bécsi festészet lepi el a templomokat és kastélyokat. A jó festők állandóan Bécsben dolgoztak, azok nem igen mozdulhattak ki onnét.

Eszterházy Miklós herczeg kismartoni kastélyában van csak bizonyos fejlődött művészi élet. A herczeg a tehetősebb művészeket foglalkoztatja, régibb mesterek műveit pedig gyüjti. Főuraink és főpapjaink pedig nem igen utánozzák a herczeget, a hol utánozni akarják, kisérleteik csak halvány utánzatnak bizonyulnak.

Rég bebizonyitott tény tehát, hogy nem a politikai viszonyok okozzák a művészet fellendülését vagy bukását, hanem az udvar és a fényes udvartartás. Olaszországban a XV. és XVI. században az apró államok örökös háboruskodásban és politikai veszekedésben éltek egymással, s mivé fejlődött ott éppen e korban a művészet!

Mikor a pápák háboruba vonultak, még akkor is volt kedvük és idejük Michelangelo és Rafael művészetével foglalkozni és a művészeknek megbizásokat, utasitásokat adni. Velencze, Bologna, Firenze, Milano, Genua a politikai konspiratiók és villongások örökös fészke volt, s a művészet virágzott bennük.

Európa államain végigmenve, igy vagy hasonlóan találjuk a politikai helyzetet mindenütt, s e mellett a művészet, irodalom, tudomány, a költészet fellendült. És nálunk sem volt másként. Azt hiszem, elég viharos idők jártak nálunk Mátyás király idejében, s a nemes király műpártolása folytán Európában nálunk honosult meg először az olasz renaissanceművészet; alapitott Budavárában hires könyvtárt, foglalkoztatta a humanistákat, pártfogolta az irodalmat.

Nálunk a csirájában volt művészet nem tudott fejlődni, nem tudott megérni és érett gyümölcsöt teremni, mert nem volt a ki fejlessze, pártfogolja. A művészek kevés megrendelést kaptak gyatra fizetés mellett. Akárhányban lehetett, volt is talán művészi tehetség, de ott posványosodott el a közöny mocsarában.

Azok az egyházi, történeti festmények és arczképek, melyek a mult század elejéről reánk maradtak, egy olcsó művészet fejletlen termékei. Megőrizzük őket kegyeletből, de a művészetnek alig van hozzájuk közük. S csak később ébredt a nemzet annak tudatára, hogy van művészetünk s érdemes a pártolásra. Ezen érdemes művészeink közt volt Barabás Miklós, ki foglalkoztatás hiányában sohasem emelkedhetett volna művészetének magaslatára.

A század elején a városok mint erkölcsi testületek sem pártfogolták a művészetet, mert nem volt, a ki bennük az érdeklődést felkeltse. A városok

a rendes kerékvágásban voltak, inkább maradiak, semhogy fejlődtek volna. Temesvár sem tesz igen kivételt.

Volt szép barock temploma, volt egy-két középülete, — de a művészet fejlesztéséért ott sem igen törték magukat az emberek, — élt kereskedelmének, mely némi mozgalmat vitt a városi életbe, de különben élte a magyar városok megszokott életét.

BROCKY Károly születési körülményeiről Dr. Szentkláray Jenő Brocky Károlyról irt munkájában (17. és 18. l.) irja:[1]

«BROCKY Károly született 1807-ben május hó 22-én Temesvárott, a a belvárosban, megkeresztelték ugyanaznap a temesvár-belvárosi róm. kath. plébániai templomban. Keresztelte Bundschuch Venczel káplán. Keresztatyja STEINER Károly temesvári polgár volt, kitől művészünk a keresztnevét is örökölte.

BROCKY Károly természetes fia volt BROCKY Károly temesvári borbélymesternek. Anyját PAULICS Katalinnak hitták és Fehértemplomból való volt. Az anya vezetéknevét akkori szabály ellenére elhallgatja a temesvári anyakönyvi bejegyzés. Talán azért, hogy a társadalmi felfogás itéletétől megóvja ezt az asszonyt. A fehértemplomi lelkész Paulics helyett németesen «Bolics»-ra ferdité Paulics Katalin nevét.[2]

Mikor a művész született, atyja mintegy 30 éves férfiu,[3] anyja pedig a keresztlevél szerint csak 19 éves hajadon volt.

Honnan került a művész atyja Temesvárra s milyen körülmények közt lett a temesvári iparos czéh tagja, nem derithetém ki.[4] A temesvári parokiális anyakönyvekben nincs erről szó, a borbélyczéh irományai pedig évekkel ezelőtt elhamvadtak.»

Szentkláray azt véli, hogy Brocky[5] olasz eredetü, holott én azt hiszem,

[1] A művész keresztlevelét teljes szövege szerint ide iktatom: «*Extractus Matriculae Baptisatorum* ad Sanctam Catharinam V. M. in Dioecesi Csanád et Comitatu Temesiensi. — Lib. II. Pag. 614. — *Baptisati:* a) nativitatis annus, mensis et dies: *Millesimus octingentesimus septimus* (1807), Maji 22-da. — b) Nomen, sexus, legitimitas: ***Carolus, spurius.*** — Parentum nomen et cognomen: ***Carolus Brocky*** et ***Catharina.*** — Patrinorum nomen, cognomen: *Carolus Steiner.* — Babtisantis nomen cogn. et offic.: *Venceslaus Bundschuch*, capellanus. (Később dettai plebános.) — Quae e suprafata Matricula rite excerpta esse, in fidem subscriptus sigillo Ecclesiae testor. — Temesvár-belváros, die 4 mensis Novembris, anno 1906. *Josephus Brand* m. p., Tem.-belv. Parochus. L. S.»

[2] Született 1788-ik év aug. 12-én. Atyja *Bolics* (helyesen *Paulics*) *Mátyás* (helyesen *Miklós*) Anyja: *Anna Mária.* Születési helye: *Fehértemplom*, 361-ik házszám. Keresztanyja: Habschied Katalin. Keresztelő: Eckler János esperes. (Közli ezeket az adatokat *Janicsek Emil* pápai kamarás, esperes, fehértemplomi róm. kat. plébános.)

[3] Születési évét 1777 tájára tehetni.

[4] Dr. Berkeszy István temesvári tanár úr volt szives velem közölni, hogy a temesvári polgárok törzskönyvét, s abban Brocky Károly atyjára vonatkozó következő adatokat megtalálta:

«Broky Carl von Wienn gebürtig, 35 (s. i. Jahr alt) ledig, ein Perückenmacher, den 4-ten Jänner 1813 Bürger geworden.» Ezen 1813-ból származó bejegyzés után más tintával: «Gestorben den 15-ten April 1829». *Ny. S.*

[5] Olvasd *Brokky* és nem Broczky. A hiv. iratokban különböző alakban fordul elő: Brocky, Brokki s német ferditéssel Proki.

hogy a Brockyak, Brodszkyak stb. Brod helységből származnak és igy szláv eredetüek.

Aztán Szentkláray igy folytatja:

«Bármint legyen is, tény, hogy maga a művész mindig magyarnak vallotta magát. Mikor pedig az apja 36 éves korában, 1817-ben jan. 27-én másodszor megnősült, szintén egy magyar leányt, a 22 éves nemesi származásu Papp Máriát vette feleségül.[1]

Mi történt időközben a művész édesanyjával, Paulics Katalinnal, nem tudtam kifürkészni. A halottak közt nem fordul elő sem Temesvárott, sem Fehértemplomban, sem Verseczen, hol a rokonai laktak.

Wilkinson Norman szerint, a kinek a művész maga beszélte el élettörténetét, Brocky Károly 6—7 éves korában, tehát 1813—1814-ben veszté el édesanyját. Anyjának nővére, vagyis a művész nagynénje, Paulics Mária, 1812 táján Gindl Lőrincz laibachi és marburgi vándorszinész-társulati igazgatóhoz ment férjhez, a kit kevéssel előbb Temesvár városa a temesvári szinház átvételére meghivott. E sógorság révén Gindl a borbély Brockyt szinházi borbély- és fodrásznak nevezte ki. A kis Károlynak gyakran kellett a szinpadon gyermekszerepeket játszania. Midőn Gindl 1814-ben Temesvárról Laibachba visszament, az időközben özvegygyé lett borbély szintén követte a szinészcsapatot Laibachba. A kis Brocky Károlyt ekkor nagynénje, az igazgatóné vette pártfogásába. A gyermek tehát szintén Laibachba ment az inséges bohémcsapattal. Amint növekedék, gyakrabban tett szolgálatot a világot jelentő deszkákon. Tanult tánczolni, meg énekelni. De nyomorusága leirhatatlan volt. Igen sokszor aludt a puszta földön, fejét egy fatuskóra fektetve. Mig a szintársulat Krajna egyes helységeibe kirándulásokat tőn, a kis Károlyt rendszerint otthon hagyták házőrzőnek. Ilyenkor sokat kellett nélkülöznie. A 7 éves gyermek egy alkalommal elkeseredésében hosszabb időre eltünt hazulról. Triesztbe szökött és elszegődött ott egy nagy vendéglőbe pinczérinasnak. Véletlenül akadt rá egy laibachi urnő, a ki az étkezőben fölismerte és a nagyon beteg, gyönge gyermeket hazavitte nagynénjéhez.[2]

1815-ben megvált a borbély Brocky Gindl szintársulatától s fiacskájával együtt visszament Temesvárra. Temesvárott a belvárosban önálló borbély- és fodrászműhelyt nyitott, 8 éves fiát pedig beiratta a Temesi Bánságban akkoron leghiresebb temesvári «normál» (elemi) iskolába. Művészünk négy éven át, vagyis 1815-től bezárólag 1819-ig szorgalmasan látogatta

[1] A vonatkozó anyakönyvi adatot megtaláltam a temesvár-belvárosi róm. kath. plébániai hivatalban az «Eskettek Anyakönyvében», a II. kötet 269-ik lapján Szövege itt következik: «*1817. Januarii 27.* Copulati: *Carolus Proki* capillamentarius, annorum 36, civis, coelebs — et nobilis hungara *Maria Papp*, annorum 22. Testes: Josephus Klobusich et Jacobus Ulrich sartor. Copulans: *Fridericus Konrád*, capellanus.» (Később csanádi székeskáptalani nagyprépost.)

[2] *Családi hagyomány* és *Wilkinson.*

ezt az iskolát. Az első évben elsőrendü osztályzata volt, a későbbiekben kitünő. A tanitás nyelve persze német és latin volt. Mind a négy osztályban HOLZMANN János, a fanatikus germanizátor volt a tanitója, ki arról nevezetes, hogy minden kat. vallásu gyermeket németnek tekintett.[1]

Midőn a borbély Brocky mostohát hozott a házhoz és egy évre e házasság után, 1818-ban márczius 15-én, egy ANNA Terézia nevü kis mostoha nővér a világra jött:[2] akkor már a szegény Károly gyereknek aligha volt maradása a családi otthonban. Atyja a saját mesterségére szánta őt és fölvette borbélyüzletébe inasnak, abban a jóhiszemü föltevésben, hogy jövendője igy legjobban lesz biztositva. 1819-ben a következő év derekáig meg is próbálta művészünk az inaskodást nemcsak egy, hanem több helyen, azaz egyik műhelyből a másikba vándorolt. De a kézmű-mesterség sehogysem volt inyére.»

Brocky élete 13. évében, 1821-ben a temesvári kegyesrendiek gymnásiumába került, az első osztályt kitünő eredménynyel elvégezte, de aztán a tanulás végkép abba maradt. A szülők rossz anyagi viszonyok közt lévén, neki is kenyérkereset után kellett nézni. A rajzoláshoz volt leginkább vonzalma.

Az atyja kirakatában levő tárgyakat virágdiszszel rajzolta tele, az utczán látott tárgyakat, kocsikat, embereket lerajzolta, papirosból különféle alakokat vágott ki s mindez a figyelmet reá terelte. Pesty Frigyes az öreg Weldin Ferencz közlése nyomán irja meg a «Delejtű»-ben, hogy Brocky Károly Schütz Antal rajztanitónál részesült rajzoktatásban 1822 augusztustól 1823 február végéig. Közli azt is, hogy 1823 husvét ünnepére Verseczre ment a Paulics-család látogatására, s ott mint műkedvelő festő kisérletezett.

Ez időből származik Brocky Károly legrégibb ismert képe, mely egy verseczi siremléket ábrázol. Ez a primitiv munka fogyatékos háttérrel később Ormós Zsigmond birtokába került, ki azt a temesvári muzeumnak ajándékozta. Még ugyanazon évben visszakerült atyjához Temesvárra, hol sorsa végre eldőlt.

[1] Álljanak itt Brockynak a temesvári normális iskola «Évkönyveiből» kijegyzett bizonyitványai: «1815—1816: *Broky Carolus* annor. 8. rom. cath. — Pater: *Carolus*, civis Temesv. — Semestri II-do deseruit. Emansio Semestri I. 127. (Ugylátszik, a fiu akkor beteg volt.) — 1816—1817: Ex Doctr. Religion. I-ae. Ex aliis Studiis I-ae. Ex moribus I-ae. In frequentando diligens. — 1817—1818. In litteris et scientiis II. Semestr. I. cl. 5. Catechismo I-ae cl. Moribus: bon. — 1818—1819. In litteris et scientiis I. Semestri Em. 7. II. Semestri Em. 7. Catechismo: Em. Moribus: bon. — Joannes Holzmann, prof.»

[2] Temesvár-belv. r. kath. pleb. «Szül. Anyakönyv», III. köt. 115. l. — *Brocky Anna Terézia* meghalt 1819. jul. 21-én. «Halottak Anyakönyve» III. k. 264. l.

II.

A bécsi képzőművészeti akadémia anyakönyve szerint Brocky Károly, a temesvári parókakészitő fia, 1823. november 18-án lett ott festőnövendéknek beirva, s az akadémia növendéke maradt 1833 tavaszáig, tehát közel tiz évig. Az 1826., 1827., 1830. és 1832. években akadémiai dijjakkal lett kitüntetve, tehát jól tanult. És ez természetes is. Hisz a fiatal Brocky Károlynak akkor már elég küzdelme volt az élettel, alaposan megismerte annak keserveit, szánalmas harczai voltak a nélkülözéssel, sokszor tapasztalta az éhség borzalmait, tehát komolyan hozzá látott egy szebb jövő alapjának a megvetéséhez.

Sokat tanult, sokat dolgozott, s már akkor nem elégedett meg azzal, a mit mestereitől tanult, hanem felkereste a bécsi képtárakban a régmult idők mestereit, behatolt azok művészetébe, festészeti technikájába, s mindenek előtt jó rajzolóvá törekedett lenni.

A bécsi akadémián mesterei voltak DAFFINGER Móricz Mihály (1790—1849), ki aczképeket, különösen pedig elefántcsontra festett kitünő miniatüröket készitett, s a ki művészetében az 1815-ben Bécsben volt LAWRENCE angol festő által némikép befolyásolva lett, — s leginkább az osztrák arisztokráczia számára festett, — a másik ENDER János Nepomuk (1793—1851), ki arczképeket és történeti képeket festett s a ki 1820-ban hosszabb utazásra kelt Széchenyi István gróffal. Mindkettő jeles művész és tanár volt s különösen Daffingernek képei mai napig is nagy megbecsülésnek örvendenek.

Mikor azonban Brocky Károly a bécsi akadémia növendéke lett, a festőművészet már nem volt neki üres fogalom. Az 1823. év husvét ünnepét Brocky Károly Verseczen töltötte, ott megismerkedett MELEGH Gáborral, egy 22 éves ifjuval, ki maga is festészettel foglalkozott. Félévig maradt Brocky Melegh Gábor műtermében s itt a festékkeveréssel és a festészet elmeivel megismerkedett.

Itebői KISS Antal, nyug. torontáli alispán 1823 november havában magával vitte az ifju Brockyt Bécsbe, kit egyik jótevő rokona Weldin Ferencz, Dr. Weldin Ferencz jelenlegi temesvári gyakorló ügyvéd atyja, anyagi segélyben is részesitett.

Dr. Weldin Ferencz erről maga is irja nekem egyik levelében: «Brocky festőművész — ki szüleim házában gyakran megfordult — édesatyám, Weldin Ferencz temesvári polgár és háztulajdonos (1790—1875) által sokszor nemcsak pénzsegélyben részesült, hanem művészi kiképzését legnagyobb részben nevezett atyámnak köszönhette, ezért hálás köszönettel tartozva, édes szüleimet, vagyis Weldin Ferenczet 43—44 éves korában és Weldin szül. Friedrich Borbálát 21—22 éves korában, nemkülönben atyám első házasságbeli leányát, Weldin Josefinet 21—22 éves korában külön-külön az 1833—1834. években életnagyságban (mellkép) lefestette, mely képekből az első kettő, vagyis szüleim képei jelenleg az én tulajdonomban vannak, miglen a harmadik kép egyik testvéremnél Bécsben létezik.[1] Ezen képek — noha azokon semmi féle jelt feltalálnom nem sikerült — mint Brocky-féle képek adattak nekem át szüleim által.»

A művész későbbi londoni éveiben is panaszkodott Wilkinsonnek,[2] hogy Bécsben sok nyomorusággal kellett megküzdenie. A téli hidegben sokat fázott, éjszakáit fütetlen helyiségben töltötte és nélkülözött.

A temesvári segély tehát nem lehetett nagyon bő. Első pénzét akkor kereste meg, mikor egy olcsó hangverseny alkalmából a beléptijegyek hátlapjára virágokat festett. Attól sem riadt vissza, hogy kuglizó társaságoknak az eldöntött bábukat felállitotta. Megismerkedett Bécsben egy rokonával, WEISS asszonynyal, ki leányával együtt kézimunkával foglalkozott s ebből élt. Brocky rajzaival volt segitségükre s itt is némi keresetre tett szert. Később azonban sorsa jobbra fordult.

Tanárai felismerték tehetségét és törekvéseit, felkeltették ambiczióját, felcsigázták benne a munkakedvet, sőt megrendeléseket is szereztek neki. A többi között Bécsben MONTLEART herczegnő egy neki kedves és becses miniature másolatának elkészitését bizta reá. A jövedelemre szüksége is volt, mivel atyja időközben Temesváron meghalt, 1829 április 27-én, 52 éves korában.[3] Most már komolyabban fogott munkához. Gyengébb tanulótársait segitette, kik ezért fizették, a Montleart herczegnő is pártfogolta s ügyes olajfestései és krétarajzai maguk is ajánlották ugy, hogy Brocky Károly aránylag rövid időn belül egy bizonyos körben tisztes névre és megrendelésekre tett szert.

Bécsi munkásságának első látható emlékei egy Mária-kép, egy Krisztus-fej és szent József képe. Ez a három olajfestmény KANKOVSZKY Ferencz ministeri osztálytanácsos tulajdonában van Fiumében. Brocky mind a hármat névjegyével látta el, a Mária-képet a 832. évszámmal is.

Ezek a képek egy időben készültek, egy évvel előbb, mint hogy az

[1] Weldin Anna, Wilczek János ezredes özvegye tulajdonában van Bécsben.

[2] Sketch of the life of Charles Brocky the artist. By Norman Wilkinson. London 1870.

[3] Szentkláray, u. o.

Brocky Károly: Mária képe.

Kankovszky Ferencz tulajdona, Fiume.

Brocky Károly: Szent József.

Kankovszky Ferencz tulajdona, Fiume.

akadémiától megvált. Mikor ezek a képek készültek, Brockyban még megvolt a forrongás, a törekvés, hogy művészi tudását tökéletesitse, s nyilván a mellett bizonyitanak, hogy bécsi mesterein kivül a régi mesterek művészetével is foglalkozott. Erre pedig Bécsben bő alkalma volt, mivel nemcsak a császári képtár gazdag gyüjteménye, de a főuri magánképtárakban levő mesterművek is hozzáférhetők voltak számára.

Ez a Mária-kép határozottan Carlo Dolci festményeinek a hatása alatt készült. Ruhája a tipikus kék és zöld szinekből van összeállitva, fejét fénysugár veszi körül. A sima arcz, a ruha, a szőke haj jól van megfestve, de nincs még benne eredetiség. Önállóbb alkotás a Krisztus és a szent József képe, melyek közelebb állanak a bécsi iskolához, melyből Brocky eredeti tudását meritette.

A József képén van valami, a mi AMERLINGRE emlékeztet. Az ecsetet szélesebben kezeli, festése könnyebb és biztosabb. Mind a három kép nagyon érdekes dokumentuma annak, hogy Brocky Károly miként dolgozott művészi pályája kezdetén. De bizonyitéka annak is, hogy még kapkodott, s nem érzett maga alatt biztos talajt. A Mária-kép édessége, a József-kép biztos felfogása és festése, valamint a Krisztus kép némi merevsége olyan művészi ellentétben állanak egymással, mintha nem ugyanazon festő készitette volna őket.

Véletlenség-e vagy nem, Brocky Károly mind a három képet névjegyével látta el, holott későbbi művei közül csak nagyon kevésre vezette rá a nevét.

Mikor 1833 tavaszán a bécsi akadémián tanulmányait befejezte s az intézettől megvált, hálatelt szivel gondolt szülővárosára, s hazasietett rokonai, jóltevői látogatására, s hogy a szülők sirjánál is lerója a kegyelet adóját. Csak néhány hétig maradt ott. De ez idő alatt elkészitette Weldin Ferencz és neje, valamint Weldin Josefine arczképeit. Erre nézve Dr. Weldin József egy másik levelében ezeket irja nekem:

«Édes anyám elmondása szerint Brocky 1833. évben szülőimet a természet után lerajzolta, állitólag saját czéljaira és a szineket magának csak megjegyezte, mig végre szülőimet meglepte, s a hálának jeléül ajándékul küldött három olajfestményt, melyeket Bécsben a rajzok után és emlékezetből készitett el. A képek egyike volt édesatyám első házasságából származó leánya Josefine, ki ép akkor menyasszony volt.»

Egy következő levelében pedig azt irja Dr. Weldin József, hogy a rajzok nincsenek birtokában. Úgy látszik, ezek eltüntek.

Brocky Károly csak néhány hétig volt Temesváron és sietett vissza Bécsbe, hol már várt reá a munka, a megrendelés. Munkásságáról a következő években már a nyilvánosság előtt is beszámol. Részt vesz a képzőművészeti akadémia által rendezett kiállitásokon és pedig az

Brocky Károly: Krisztus.

Kankovszky Ferencz tulajdona, Fiume.

Brocky Károly: Weldin Ferencz arczképe.

Dr. Weldin József tulajdona, Temesvár.

Brocky Károly: Weldin Ferenczné arczképe.

Dr. Weldin József tulajdona, Temesvár.

akadémia hivatalos jegyzéke szerint a következő években a következő képekkel:

1834-ben. Az olajfestmények csoportjában, 227—228. szám alatt «Családi Képek».

1835-ben. Ugyanazon csoportban. 119. szám alatt «Egy női arczkép». A kézrajzok, vizfestmények, rézmetszetek, miniatürök csoportjában. 86. sz. Arczkép. Aquarellirozott rajz.

1836-ban. Az olajfestmények közt. 228. szám a. «Egy kis hegedüs». A kézrajzok közt. 94. sz. a. aczélmetszetek Ender és Brocky után.

1837-ben. Az olajfestmények közt. 177. szám alatt «Evangelista Szent János».

Az 1837. év után az akadémiai kiállitás katalógusaiban a neve többé nem fordul elő és az Österreichischer Kunstverein-ben egyáltalán soha sem állitott ki.

Wilkinson is emliti evangelista szent Jánost, ezenkivül azonban még keresztelő szent Jánost, melyet Brocky oltárképnek szánt, továbbá szent Cecilia képét és az osztrák császár életnagy arczképét, melyek nagyon ügyesen voltak festve s a művésznek sok barátot szereztek.

GEIGER[1] Nepomuk János festőművész felesége az ismerős családoknak bemutatta, rajzórákat is szerzett neki. Állitólag nemcsak I. Ferencz császár, de a császárné és a császári család több tagjának is megfestette arczképét, de ezek a képek ma ismeretlenek.

Valószinü, hogy az 1834-iki kiállitáson szereplő családi képek a Weldin-féle festmények voltak a bécsi akadémián, mielőtt azokat Brocky Temesvárra küldötte. Mert hisz 1833-ban csak a rajzokat készitette el Temesváron s a következő évben készült el az ezek után festett képekkel. A képek látszatra jó arczképek lehettek, s Brocky minden törekvése a hasonlatosságra irányul. Rajza már ekkor meglehetősen szabatos, de világosan észlelhető egy erősebb tehetség megnyilatkozása, mely még a technikai nehézségekkel küzd.

A két kép a bécsi divat szerint ábrázolja a férfit és a nőt is, mert hisz abban az időben a bécsi viselet volt divatos Magyarország németajku vidékein is, tehát Temesváron is. A testrészek elég ügyesen vannak megfestve, különösen a nő arcza nagyon jó, a nő fejdisze s a tollak is nagy megfigyeléssel vannak megfestve, de ezekkel alig tud lépést tartani a ruha, mely bizonyos tekintetben még a lágyság hiányában van.

A Weldin Josefine képe a három közül a legjobb. A fiatalságnak jobban megfelelő könnyedséggel van az arczkép megfestve s élénkebb szinekben tartva. A kék szemek, az aranyszőke haj, a piros száj és a könnyen illuminált arcz jobban érvényesiti a festő művészi tudását.

[1] Wilkinson tévesen Geiger helyett Geigniss nevet ir.

A biedermeier hatás kétségen kivül észlelhető a képen, melyen a fehér selyemruha festésére, annak lágyságára több gondot forditott a művész. Az egész, szépen festett alak pompásan emelkedik ki a háttér piros draperiájából. Kétségkivül az önállóság kezdetének művészi produktuma, mely rajzban és festésben már biztatóbb reményeket kelt. Mikor ez a kép 1834-ben elkészült, Weldin Josefine élete 15. évében volt, tehát korához képest meglehetősen kifejlett. Öt évvel később meghalt. Erről egy czédulára irt következő felirás tanuskodik, mely a kép hátára van ragasztva:

«Den 26-ten Jänner 1820 Mitwoch Früh 8 Uhr ist meine Tochter Josepha geboren, und starb, im Vertrauen auf Gottes unendliche Barmherzigkeit, Donnerstag Früh 9 Uhr den 25-ten Juli 1839 im 19. Jahr ihres Alters, tief betrauert von ihrem sie innigst liebenden Vater Franz Weldin.»

Midőn Brocky Károly 1833-iki temesvári látogatása után visszatért Bécsbe, végkép elszakadt a szülő hazától. Sokat megfordult ugyan a társaságban, mivel volt mesterei és ujabb barátai folyton ajánlották őt is, művészetét is, de olyan család, a hol mindenkor szivesen látott vendég volt, a hol jól is érezte magát s a hova szivesen el is járt, csak egy volt: a TSCHIDA-család. A TSCHIDA-család akkoriban négy tagból állott: az anyából és három leányából. A családfő fiatalon halt meg s ezt Brocky Károly nem is ismerte TSCHIDA magyar ember volt s a mosonmegyei *Nezsiderből* származott, Bécsben megnősült s ott családi tüzhelyet alapitott. Még temesvári utazása előtt ebbe a családba Brockyt egy Huber nevü barátja vezette be. A három Tschida-leány közül volt a legidősebb AMÁLIA, hajadon maradt és Josefine huga előtt halt meg, a második MÁRIA volt, ki iránt Huber érdeklődött, de Theyer Ferenczhez ment feleségül és végül JOSEFINE, ki Brocky menyasszonya lett.

Egy 1907 október 29-én Salzburgban kelt levelet bocsájtott rendelkezésemre WIMMERNÉ HARDTMUTH MÁRIA urnő Pozsonyban, melyet egyik rokonától, WÜHRER Rózától kapott. A levélből a következő részt közlöm, mely némikép megvilágitja a Tschida-család kellemes estéit:

«A mit Brockyról irhatok, azt édes anyámtól[1] tudom, ki korábbi években sokszor beszélt róla. Brocky Károly festőt egyik HUBER nevü barátja vezette be a Tschida-családba. Brocky Josefine iránt érdeklődött, s később jegyet is váltott vele s az estéket mindig menyasszonyánál töltötte. Tschidáné, anyámmal együtt a négy leány, Brocky és Huber rendszerint ott ültek a nagy asztal körül, valaki közülök felolvasott s ez alatt Brocky, szokása szerint, egyes papirszeletekre rajzolgatott, melyeket azután eldobott. Tschidáné nagyon sajnálta, hogy ezek a rajzok elkallódnak s Brockynak egy bekötött könyvet adott, hogy rajzait ebbe készitse.

[1] Wührerné Adelt Paula, ki leánykorában benső barátságban volt a Tschida-leányokkal, e levél irásakor mint 90 éves asszony Salzburgban lakott.

Brocky Károly: Weldin Josefine arczképe.

Wilczek Anna tulajdona, Wien.

Brocky Károly: Három gyermek képe.

Theyer Leopold tulajdona, Grácz.

Igy több rajzzal teli kötet maradt meg a családban. Brocky a zenét nagyon szerette s az ő kedvéért menyasszonya megtanult zongorázni. Hogy a mátkaság meddig tartott, azt én már nem tudom, de mikor Brocky Károly Angolországba ment és Tschida Josefinet mint feleségét magával akarta vinni, a leány anyja nem akarta megengedni, hogy gyermeke olyan messze elkerüljön tőle.

Josefine, bár nagyon szerette a művészt, mégis anyja mellett akart maradni s a művészt felvilágositotta, hogy egy szegény leány csak akadályt képezhet egy törekvő, de küzdő művész életpályáján s hogy Brockynak első sorban a művészetért kell élnie s nem szabad megengedni, hogy anyagi gondok akasszák meg pályafutásában.[1]

Az eljegyzést közös akarattal felbontották s bár eleinte jöttek még levelek Brockytól Londonból, de később ezek is elmaradoztak. Anyámhoz intézett kedélyes bucsusorain kivül nála maradt még egy kis rajz lebegő angyallal, világitó fáklyával, mely a vallást akarja ábrázolni, továbbá Theyerné-Tschida Mária képe, mint leány, vizfestmény, aztán Tschida Josefine képe, illuminált rajz, végre egy olajfestmény, mely Hagart és Ismaelt ábrázolja. Ezek a képek jelenleg bátyám, Wührer Ferencz tulajdonában vannak Bécsben.»[2]

A Tschidáék háza Bécsben művelt uriház volt, hol Brockyn és barátjain kivül más művészek és irók is megfordultak. Tschida mama gyermekeit gondos nevelésben részesitette, leányai közül egyiket előkelő bécsi polgárhoz adta férjhez s benne voltak a régi patricius családok társaságában.

A biedermeierkori Bécs társadalma szükebb korlátokra szoritkozott, az emberek közelebb állottak egymáshoz, rokonlelkek gyorsan találkoztak s a Tschida Josefine és Brocky Károly eljegyzésének a legkomolyabb alapja volt. A fiatal menyasszony nemcsak a művészet és a zene iránt érdeklődött, de a költészettel is foglalkozott. Wimmerné-Hardtmuth Mária tulajdonában Pozsonyban még ma is őrzi Tschida Josefine vonalozott papirszeletre irt következő versét, a mely nyilván Brocky Károlyhoz van intézve:

So manches düstre Wölkchen trübte
Schon frühe Deinen Lebenslauf,
Und manchen Edlen der Dich liebte
Nahm längst die schön're Heimat auf.
Doch zage nicht, ein trüber Morgen
Gällt oft den schönsten Tag verborgen.
So gleich Dein künft'ges Erdenwallen
Dem wolkenlosen Sommertag.
Hietzing, den 2. 7bre 832.

Josephine Tschida.

[1] Itt némi tévedés van, mivel Brocky akkor akarta menyasszonyát nőül venni, mikor Angliában már megalapitotta jövőjét.

[2] A Tschida Josefine ezen arczképe időközben az én tulajdonomba került. *Ny. S.*

Kétségtelen, hogy a fiatal hölgy, ki melegen érdeklődött a fiatal művész iránt, az ifju küzdelmes éveire czélzott versében és egy szebb jövő reményében buzditani törekedett további művészi munkásságra.

Tschida Josefine, miként azt velem Wührer Ferencz ur Bécsből közli, ki a családban nevelkedett fel s Tschida Josefine-nel ennek haláláig a rokoni és barát viszonyt fentartotta, Bécsben született 1816 márczius 16-án, meghalt ugyanott 1875 január 31-én s a döblingi temetőben a Theyer-család sirboltjában lett eltemetve.

Mikor az idézett verset irta, 16 éves volt. Korához képest fejlett, eszes, józan gondolkozásu hölgy volt, ki fiatalságával, üde szépségével és lelke nemességével hóditotta meg magának vőlegényét. A művészre való befolyása döntő is lehetett Brocky művészi törekvéseire, ki menyasszonya és ennek családja részéről fogékonyságot, meleg érdeklődést tapasztalt a művészetek iránt.

Tehetsége szépen fejlődött, képessége izmosodott. Az a szép hármas fej, mely jelenleg Theyer Leopold gráczi tanár tulajdonában van, ebből az időből származik. A beállitás nagyon ügyes, a rajz, ha némi fogyatékosságot mutat is még fel, a szabadabban mozgó művészi kézre vall s a mi fő, tud már jellemet kifejezni. A három gyermekfej családi képet ábrázol s van benne bizonyos intimitás, a mi elég melegséggel árasztja el.

A bécsi és gráczi Theyer-család, valamint Wimmerné-Hardtmuth Mária urnő tulajdonában vannak ez időből rajzok, melyek a művészi fejlődést kimutatják. Különösen a Theyer Leopold gráczi tanár tulajdonában gazdag kollekczió van ebből az időből és pedig egy sorozat önálló rajzlap, valamint egyike azon rajzköteteknek, melyekkel Tschida mama a Brocky Károly odavetett rajzait akarta megmenteni az elkallódástól.

Ebben a sorozatos művészi kimutatásban a folyton dolgozó, folyton munkálkodó művész lép elénk s ha nem is koronázza művészi törekvéseit mindenkor a siker, látjuk, mint igyekszik mind mélyebben behatolni a művészet miszteriumába. De e rajzokból és tanulmányokból látunk mást is. Azt, hogy Brocky Károly, ki szorgalmas látogatója volt Bécsben épp úgy a császári, mint a magánképtáraknak, tüzetesebben foglalkozott az olasz és a hollandi művészettel, megismerkedni törekedett a régi mesterek szellemével, festési modorával és irányával, úgy, hogy gyakran találunk tanulmányai, rajzai között biztos nyomokat, melyek Hollandia és Itália nagy mestereihez vezetnek vissza.

Nyomon követve működését, tájkép rajzain, női és férfi alakjain, a bécsi biedermeier-kor nyomait vehetjük észre. Madonnái, Cupido-alakjai, a halászfiuk, a parasztleányok stb. olasz eredetre vallanak, mig szárnyasokat, bibliai tárgyu dolgokat, virágokat, kisebb genre-képeket hollandiai motivumok szerint készit. Ebből az következik, hogy bécsi mesterei nem tud-

Brocky Károly: Fiatal nő képe.

Glück Frigyes tulajdona, Budapest.

Brocky Károly: A művész saját arczképe.

Ernszt Lajos tulajdona. Budapest.

ták becsvágyát teljesen kielégiteni, érezte annak szükségét, hogy más nagy mestereket is tanulmányozzon, lelke más világkörbe vágyott, művészete még nem volt megállapodott.

Rajzai és tanulmányai nem az önkéntelen kapkodás, hanem a benső forrongás képét mutatják, mely még mindig bizonytalan czél felé törekedik, melynek légkörét azonban még nem ismeri teljesen. Minden gondos munka mellett egy bizonyos játszi törekvés tör homloktérbe, tárgyait könnyen dolgozza fel s bizonyos kézügyességgel veti papirra.

Ez természetesen rajzaira nézve áll, midőn mindig alkotva tanul.

Egészen másként áll a dolog, ha festészettel foglalkozik, midőn a biztos czél előtte áll, mint az arczképnél.

Azok közé tartozik egy fiatal nő vizfestményben készült képe, mely jelenleg GLÜCK Frigyes ur tulajdona Budapesten. A festmény, habár nem is áll korának, a biedermeier-művészet magaslatán, egy rendkivül szép kis aquarell, melyen Brocky Károly gondos kezekkel dolgozott. A bájos arcz felett sötét szőke haja van a mult század első felének divatja szerint fésülve s a sötét zöld ruha tónusát különösen hozta összhangba a kép többi szineivel. Van a képen valami elegáns, izléses vonás, mely a művész figyelmességére vall. A festmény ama ritka képek közül való, melyeket Brocky signált. A balsarokban az asztal alatt olvasható a művész jegyzése: C. BROCKY 835.

Önálló képei tehát teljesen mestereinek hatása alatt, a bécsi iskola izlése szerint készültek. Brocky Károly szerette ugyan a nagy olasz és hollandi mestereket is, de azok technikájában nem volt kellő jártassága s megmaradt a divatos nyomokon. Bajos is lett volna neki akkoriban Bécsben bécsi emberek után mást késziteni, mivel a kosztüm és a festés akkoriban együtt járt. De a Glück-féle arczkép e téren is nagy haladást jelent.

A Theyer Leopold gráczi tanár tulajdonában levő vázlatkönyv utolsó lapján látható egy czeruza-rajz, Brocky Károly önarczképét ábrázolja és a 837. évszámmal van ellátva. A vázlatkönyv tehát abban az évben lett befejezve, a mikor Brocky Károly Bécsből elutazott. A könyvet a művész menyasszonya: Tschida Josefine őrizte s utolsó napjaiban adta át rokonának: Theyer Leopold gráczi tanárnak, hogy azt hűségesen őrizze meg.

A Brocky arczképe fiatal éveiben, 30 éves korában készült. Teljesen azonos azzal a szép aquarell-önarczképpel, mely ERNSZT Lajos ur, a nemzeti szalon volt igazgatójának tulajdonában van Budapesten. A kép fiatal, üde arcot mutat, szép kék szemekkel, dús szőke hajjal és vékony bajuszszal.

Kétséget sem szenved, hogy a rajz és a festmény emléknek készült Bécsben hagyott menyasszonyának s a vizfestmény Theyer tanár tulajdonából került Ernszt Lajos birtokába. Nagyon könnyed kezeléssel van festve,

nagyon intim, meleg kép s kiviláglik belőle a művészi ambiczió, mely nagyra törekszik. Különösen az Ernszt-féle kép kerekded artisztikus alkotás, mely nemcsak tárgyánál, de kivitelénél fogva is becses emlék lehetett a menyasszony részére.

Brocky Károly azonban már korábban foglalkozott a válás gondolatával. Bármennyire nehezére esett is menyasszonyát egy időre elhagyni, művészi kiképzése megkivánta, hogy idegen országokban, nagy képtárakban, világhirü mesterek műveit tanulmányozza, hogy saját művészetét tökéletesitse, a mire valószinüleg menyasszonya is sarkalta.

Wimmerné-Hardtmuth Mária urnő tulajdonában Pozsonyban van egy emléklap, a melyen, valószinüleg menyasszonyához intézett sorokban, már egy évvel előbb foglalkozik a bucsuzással:

> Des Scheidens dunkl Grau umwölkt so meinen Sinn, dass ich vor des trauernden Schwarzes Uibermass, des Himmels köstliches Blau nicht erschaue, das uns alle in der Ferne noch eint.
> Wien, 23. April 836.
> *C. Brocky.*

Vagy ebben, vagy a következő 1837. évben készült el menyasszonyának, könnyed czeruzarajzzal csinált, gyengéden illuminalt arczképe, mely Wührer Ferencz ur tulajdonából került birtokomba. Tschida Josefine ekkor 20—21 éves lehetett, a kép derékig ábrázolja a fiatal hölgyet, ifjuságának teljes üdeségében és bájában. Mikor Brocky Károly ezt a képet elkészitette, a művészi ihleten kivül a személyes lelkesedés is vezethette, mivel oly csinos, tiszta rajzot adott, egyszerü eszközeiben is szép modellirozást nyujt, hogy a kép a hires bécsi mesterek soraiban is számottevő művészi alkotás számába megy. Az arczba annyi elevenséget vitt bele, szemeinek tekintete annyira élénk, hogy a képen a leány lelkivilága nyilatkozik meg.

Ugyanabban az időben készült el az idősebb nővér, TSCHIDA Mária képe, mely WÜHRER Ferencz ur tulajdona Bécsben. A festmény térdképet, álló alakot ábrázol. Ezen a festményen Brocky Károly mint aquarellista mutatkozott be. Az akkori divat szerint testhez álló, kivágott, fehér ruha van rajta, derekán kék övvel, a ruha felett lilaszinü köpenyt visel széles fekete gallérral, fején empire sárga szalmakalap, kiálló védővel, mely sárga szalaggal van lekötve.

Brocky biztos, művészi ecsetkezelése szembeötlő. Sok finomsággal van e kép megfestve s különösen a bájos arcz elevensége, a szemek beszédes volta, a száj, orr és szemek gyönyörü rajza, a szinek pompás harmoniája művészi alkotássá avatják a gyönyörü vizfestményt.

Az a hitem, ha e két kép szerzősége ismeretlen lenne s ha e két kép a bécsi vagy berlini műpiaczra kerülne, bizonyára valamely nagy hang-

Brocky Károly: Tschida Josefine arczképe.

Dr. Nyári Sándor tulajdona, Budapest.

zásu biedermeier-festő nevével füznék össze. A mi természetesen a mellett bizonyit, hogy Brocky Károly az 1836—37. években már a bécsi művészet magaslatán állott.

Brocky Károly minden szerénysége mellett is érezhette, hogy Bécs neki művészi tekintetben már nem igen nyujthat ujabb tápanyagot, művészi ambicziója pedig megkivánta, hogy a művészet tágabb és messzebb hazájában is tekintsen széjjel, hogy ifju művészete ujabb tápanyagot, ujabb életerőt nyerjen. Mint a ki feladatát önérzete kielégitésének tudatában megoldotta, — mint a ki az ujabb küzdelmektől sem riad vissza, — fájó szivvel bucsuzott

Brocky Károly: A vándor.

Ernszt Lajos tulajdonából tünt el.

Bécs városától. Fájó szivvel, mondom, mivel Brocky Károly sohasem érezte a szülői ház melegét s igazi otthonra csak Bécsben talált a magyar származásu Tschida-családban, melynek vendégszerető körében mindig ugy bántak vele mint családtaggal s ott a család egyik bájos leányának vőlegénye is lett.

Azok a búcsúzó emléksorok, melyeket Pozsonyban találtam meg Wimmerné-Hardtmuth Mária urnő tulajdonában, elég borongós lélekkel vannak megirva. Ismerte, mert még nem feledhette el a Bécsben töltött első évek küzdelmeit, nélkülözéseit és szenvedéseit s érezte, hogy ujabb

vándorlásai közben ujabban is bizonytalan jövőnek néz elébe, mely nem fogja megkimélni az ujabb küzdelmektől, esetleg nélkülözésektől.

Az 1837. évben végleg megvált Bécstől és a művészetek és tudományok Mekkájába: Párisba utazott. Valószinünek tartom, hogy nem egyenesen oda vitte utja. A bécsi császári és magánképtárakban volt alkalma megismerkedni a nagy olasz mesterekkel, kik őt vonzották. Lehetséges, hogy Velencze felé vette utját, hogy az olasz művészet hazájában még több lelkesedést szivjon magába, még több erőt szerezzen későbbi alkotásaihoz.

Ezen utazásáról azonban biztos adat nem áll rendelkezésemre. A Theyer- és a Hardtmuth-családok még élő tagjai emlékeznek még arra, hogy a családban megvoltak Brocky Károly levelei, melyek azonban onnét elkerültek.

Emlékeznek arra is, hogy Brocky irt e levelekben olaszországi utjáról is, csak arra nem emlékeznek, vajjon az olaszországi utazás az 1837. vagy pedig az 1844—46. évekre, vagy mindkét időre vonatkozik-e. Mert Brocky Károly 1844-ben Londonból Bécsbe utazott, hogy menyasszonyával házasságra lépjen. A házasságból nem lett semmi s Brocky visszatért Londonba, és pedig kerülő uton, Olaszországon át tette meg az utat.

Budapesten egy ur tulajdonában léteznek Brocky levelei. Csudálatos dolog, hogy mig Angolországban és más országokban is a kutatás érdekében a legnagyobb készséggel bocsájtották rendelkezésemre a Brocky által festett képeket és a reá vonatkozó adatokat, addig itthon a nevezett ur a Brocky leveleinek betekintését egyszerüen megtagadta. Ezt a tényt is le akartam szögezni minden kommentár nélkül.

Ugy látszik, már az 1837. év elején elindult hosszu külföldi utjára. A Tschida-nővérek benső barátnőjének, ADELT Paula, később férjezett Wührerné emlékkönyvébe irja a következő bucsusorokat:

> «Wenn ich unsere mit einander verlebte Zeit bei meinem Scheiden rückblickend durchfliehe, da mir noch unbewusst das Kommen meiner besseren Tage, von dem Allgütigen Gründer bereitet war, empfinde ich ein Beklemmen, doch nicht einen Laut, der all mein Empfinden deuten könnte; doch sollten wir hier, wo wir als Kinder gelebt, uns in reiferen Jahren wiederfinden, so mögen Sie sehen, dass ich nie vergesse, wie Sie teilnehmend bei meinen *Leiden* und freudig bei meinem *Glücke* waren.
>
> Gedenken Sie an Den, der fremd in ihre Heimat kam
>
> Wien, am 16. Februar 1837.
>
> *C. Brocky.*»

A szenvedés nyilván sok nélkülözésére, a *boldogság* pedig kétségkivül Tschida Josefine-nel való eljegyzésére vonatkozik.

Brocky Károly: Tschida Mária arczképe.

Wührer Ferencz tulajdona, Wien.

ERNSZT Lajos ur, a Nemzeti Szalon volt igazgatójának tulajdonában van egy papirlap, melyre a következő sorok vannak irva:

> «Nochmal nehmen Sie meinen Dank für das liebevolle Entgegenkommen, das sie mir hier bezeugten und für die Mühe, die Sie jetzt noch für mich haben, noch ist er klein, doch er hofft, dass Sie einst mehr erfreuen wird
>
> Ihr
>
> Freund
>
> Grüsse Leopold. *C. Brocky.*
>
> Paris, am 2. November 1837.»

A sorok alatt tollrajzzal készitett, két egymással szembenéző fej van. A jobb oldalon levő czilinderrel, szakállal és hosszu hajjal van ábrázolva, mely kép hasonlit is némikép Brocky Károlyra. A baloldali kép katonát ábrázol felálló gallérral, fején tollforgóval ellátott magas csákóval.

Kihez vannak e sorok intézve, az nem volt megállapitható. De bizonynyal olyan egyéniséghez, ki őt Párisban valakihez beajánlotta, kinél érdekében eljárt, — mert hisz a sorokban azt az előzékenységet és fáradságot köszöni meg, melyet neki itt (Párisban) tanusitott. Abból, hogy e sorokban Leopoldnak üdvözletet küld, arra következtetek, hogy a sorok a Theyer-család valamelyik tagjához voltak intézve.

Brocky Károly tehát végrehajtotta régi tervét és belépett a nagy világba.

III.

Ugy látszik, a franczia festészet nem igen nyerte meg rokonszenvét, nem ébresztett benne követésre méltót s nem igen hagyott művészi alkotásaiban nyomokat. Angliában, Magyarországon és Ausztriában talált képei, rajzai és vázlatai kevésbé mutatják a franczia művészet befolyását, — bár rajzai és vázlatai között sok akad, mely az idegen befolyást mutatja, sőt egyesek a nagy olasz és hollandi mesterek művei után egyenesen másoltattak.

Pedig Páris s ezzel Francziaország esküdött a franczia festészet nagysága mellett s festői számára helyet követelt a nagyok soraiban. A franczia festészet csak a 17. század elején kezdett önálló lenni, a mikor tárgya és szelleme is nemzeti önállóságra tett szert. Simon VOUET, ki velenczei mesterek után képezte magát, iskolát alapit, melyből LE SUEUR, Pierre MIGNARD és Charles LEBRUN kerül ki, — ki szintén iskolát csinál s megveti alapját a 18. század festészetének.

Azonban az emlitett Simon VOUET mellett a 17. század első felében fellép Nicolas POUSSIN, ki fenkölt szépségérzékével, tiszta nemességével és komolyságával mint tájkép- és történeti festő hóditó erővel bir. A tájképfestészetben tekintélyesebb lesz POUSSIN, ki elragadó hatással tud festeni. Ennél még jelentékenyebb Claude LORRAIN, ki szakmájában majdnem egyedül áll, az eszményi tájképet csodálatos művészettel festi.

Ezek mellé csatlakozott WATTEAU, a diszes rokoko festő, a naiv CHARDIN és az édeskés, szentimentális Jean Baptiste GREUZE. Az antik formák csak akkor élednek fel a franczia festészetben, mikor Jaques Louis DAVID a festészet ujjászületését teremti meg. Legjelentékenyebb tanitványai GIRODET, GÉRARD és GROS báró voltak, kiknek azonban gyenge követői a klasszikus irányt aláásták s a császárság bukásával a festészetben szakadás állott be, a mennyiben a klasszikus iránynyal a romantikusok állottak szembe, kik a modern világot történeti eseményeiben, valamint a családi életben is akarták ábrázolni és tényleg uralomra is jutottak.

A realisztikus GÉRICAULT volt az első, ki *Medusa hajótörése* czimű természethű képével óriási hatást ért el s a világot mintegy az uj diadal

lényéről felvilágositotta. Vele egyszerre dolgozta fel bibliai tárgyu képeit a romantikus Ary SCHEFFER, — s az uj iskola szellemében dolgozott a nagy kolorista DECAMPS és mindenek előtt Eugène DELACROIX.

Következtek mások, mint Paul DELAROCHE, ki a modern történeti életet szellemes jellemzéssel festette, — Horace VERNET, ki a csata- és katonaéletet tudta lelkesen ábrázolni, — Léopold ROBERT olasz népéletével, — Robert FLEURY a középkori élet festésével. INGRES volt az egyetlen, ki sem a David irányához, sem a modern elvekhez nem csatlakozott, hanem Rafael művészetét tanulmányozta, s a forma tökéletességére és szépségére törekedett, ki mint a modern monumentális festészet megalapitója Francziaországban jelentékeny iskolát alapitott, melyből jelentékeny mesterek, mint: Hippolyt FLANDRIN, AMAURY-DUVAL, Henri LEHMANN s mások kerültek ki. Természetes már most, hogy a történeti festészetben és a festészet többi ágaiban kifejtett ilyen élénk törekvés és tevékenység a genre-ben, arczkép-, tájkép- és állatfestésben is gazdag termelésre vezetett.

Ez a művészi forrongás, küzködés, törekvés és fejlődés Brocky Károly művészetét érintetlenül hagyta. Az irodalmában, művészetében és életviszonyaiban zajos Páris nem ragadta magával a tanulni vágyó magyar művészt. Kétségkivül számára csak a Louvre létezett hires gyüjteményeivel. Ez volt az ő nagy világa, ebben a művészi gazdagságban nyilt meg fogékony lelke.

Miként angol magánbirtokban látott vázlatai és rajzai mutatják, a nagy olasz és hollandi mesterek ragadták meg lelkét s ezeknek a szolgálatába szegődött. Itt nyert gazdag tápot, itt mélyedt el a régi mesterek művészetében, kiknek nemcsak képeit, de a képek technikáját is tanulmányozni akarta, hogy azok világába teljesen be tudjon hatolni.

A mult század művészei közül még csak LENBACH-ról tudom, hogy fiatal korában mily sokáig tanulmányozta a különféle képtárakat, mennyire el tudott mélyedni a nagy mesterek alkotásaiba s az igy megszerzett széleskörü tudás későbbi éveiben mily bő és érett gyümölcsöt termett.

Brocky Károly a Louvre-ban tanulmányozott, annak remek műkincsei bilincselték le figyelmét. A COLNAGHI, PONTET, WILKINSON és más családok Angliában még ma is őrzik vázlatait, rajzait és aquarellmásolatait, melyek a régi mesterek nagyszabásu alkotásait ábrázolják. RUBENS és VAN DYCK, REMBRANDT és OSTADE, RAFAEL és VERONESE mind-mind fel tudták csigázni mélyebb érdeklődését, mind vonzotta, mindegyiknek valamelyik festménye után készitett vázlatmásolatot, tanulmányt, akár rajzban, akár aquarellben.

Lassan indult, lassan készült, de annál biztosabban jutott sikerhez. Későbbi gyors munkája már a nagy gyakorlatnak volt köszönhető, melyet fiatalabb éveiben sajátitott el.

A nagy mesterek tanulmányozásában nem volt válogatós. Mind érdekelte, mind vonzotta, mindnek volt hozzá valami mondani valója. Ha egyikbe belefogott, azt alaposan végigtanulmányozta, mig művészetének, technikájának nyitjára nem jött.

WILKINSON meséli, hogy mikor Brocky Párisba érkezése után tanulmányai közben elhatározta, hogy Paolo VERONESE hires festményét «A kánai menyegzőt» fogja másolni a Louvreban, a kezdet kezdetén a fiatal franczia művésznövendékek közre fogták, megtekintették kezdetleges munkáját s mintegy szánakozva suttogták egymásnak, hogy a szegény fiu nem tud rajzolni.

De midőn a következő napokon is arra jártak s látták a munka kibontakozását s észrevették a hű és pontos rajzban készült másolatot, akkor a véleményük alaposan megváltozott.

Ez a kép Brockynak különösen tetszett. Még bécsi vázlataiból és festményeiből ismeretes, hogy a bibliai és történeti tárgy vonzotta s most itt látta azt a nagyszabásu műremeket, mely Paolo VERONESE ecsetje alól kikerült, korbeli arczképekkel és gyönyörü épitészeti háttérrel diszitett ünnepséget mutat a velenczei mester napjaiból. A hatalmas formák, a ragyogó szinek, a gazdag renaissance csarnok magukkal ragadhatták a fiatal művészt, ki bámulattal tekintett e csodás műremekre, mely 1561-ben lett a S. Giorgio Maggiore részére festve s most a Louvre egyik gyöngye.

A Veronese-másolat elkészült s Brocky ezt a másolatot más négy eredeti festményével végrendeletében a magyar nemzetnek hagyományozta, melyek jelenleg a Szépművészeti Muzeum tulajdonában vannak Budapesten.

Munka közben egyik napon egy skót főur, MUNRO of Novar, nézegette a fiatal művész munkáját. Nagyon megtetszett neki a festés és szóba elegyedett a művészszel. Beszélgetés közben felszólitotta Brockyt, hogy jőjjön vele Angolországba. Brocky a meghivást visszautasitotta, merő bátortalanságból.

Másnap a skót főur megismételte meghivását s akkor Brocky azt el is fogadta. Vele ment Angliába s Londonban MUNRO of Novar palotájában kapott lakást és műtermet a Park Street-en, a Grosvenor Square-on. Brocky csak Londonban tudta meg, hogy Munro of Novar-hoz némi kollegiális vonás is füzi, a mennyiben a skót főur maga is nagyon ügyesen készitett olajfestményeket. Brocky és házigazdája napról-napra együtt voltak a műteremben és ott együtt dolgoztak.

Munro of Novar a nyarat, mint minden angol főur, Londonban töltötte, de a mint beköszönt az ősz, elutazott Skócziában levő kastélyába és Brocky Károlyt oda magával vitte.

Wimmerné Hardtmuth Mária urnő tulajdonában Pozsonyban van egy vékony, zöldes szinü kicsiny kartonlap, melynek közepén egy három virágot tartalmazó nefelejtság van leragasztva s alatta e két sor:

«Brocky den 20. September 1838.
Aus Schottland.»

Ez a felirás nem a művész kezeirása. Valószinüleg menyasszonyának küldte Skócziából a gyengéd üdvözlést és az látta el a jelzett szavakkal. Mindenesetre igazolva látjuk, hogy Brocky Károly 1838-ban már Skócziában volt.

Művészi dokumentum továbbá ebből az évből egy festménye, *Madonna a kis Jézussal,* mely Theyer Mária urnő tulajdonában van Bécsben. A trónon, melyhez két lépcsőfok vezet fel, a Madonna ül a tipikus piros ruhában kék lepellel, ölében a gyermek Jézus fekszik és alszik. A trónszék, a Madonna feje, a tipus, teljesen a Perugino iskolájára vall. A háttér sötét zöldes-barna, miként ezt az olasz Madonna képeknél látni szoktuk. A festés sima, a szinek frissek és élénkek, de nem igényel különös művészi qualitást. A Perugino modorában festett kép elég jó, melyen talán a Madonna feje a legsikerültebb.

A kép hátsó részére czédula van ragasztva ezzel a felirással:

«Dieses Madonnabild ist von Carl Brocky im (circa) Jahre 1838 gemalt und wurde von demselben meiner seligen Mutter als Hochzeitsgeschenk verehrt. (2. Febr. 1839.)

T. Theyer sen.»

Ha ebben a feliratban nincs tévedés, a mi feltehető, akkor Brocky Károly ezt a képet Londonban, vagy már Skócziában festette, de okvetlen a Louvre-ban vagy a National Gallery-ben látott olasz Madonna-képek hatása alatt.

IV.

Egy uj világ tárult fel BROCKY Károly előtt Angliában. A mit Bécsben hiába keresett, a mit Párisban nem talált meg, a nagy arczképfestők egész sora mutatkozott itt neki kiválóságukban, nagyszerüségükben. BROCKY Károly az angol festészetet fiatalságában, üdeségében és frisseségében ismerte meg.

Hisz az angol festészet Európában a legfiatalabb, melynek akkoriban még alig volt multja, egyszerre csak fellépett és fiatal erővel törtetett hóditó utjára. Nem volt mire támaszkodnia, hiányzott minden tradiczionális mult és csak a jelennek és a jövőnek élt. Voltak ugyan néhányan az angol festők között, kik a klasziczizmus hatása, olasz mesterek befolyása alatt dolgoztak, de ezek kevesen voltak, festészetükkel Angliában is alig értek el némi sikert.

A nagyszabásu nemzeti angol festőiskola tulajdonképeni megalapitói William HOGARTH, Richard WILSON, Sir Josuah REYNOLDS és Thomas GAINSBOROUGH, kik azonban egyénenként sajátos modorukban dolgoztak. Mind a négyen arczképet is festettek, mert hisz Angliában akkoriban majdnem minden festő készitett arczképet is. Különben pedig HOGARTH a nemzeti szatirikus irányt, WILSON a poétikus tájképfestészetet, REYNOLDS az akadémikus történeti festészetet és GAINSBOROUGH a nemzeti realisztikus tájképfestészetet képviselte.

Minket ezuttal BROCKY Károly szempontjából első sorban mint arczképfestők érdekelnek s ebből a szempontból lesznek itt megvilágitva.

William HOGARTH (1697—1764) arczképei jóval felette állanak egyéb alkotásainak. Egy időben az angol kritika őt tartotta az angol nemzeti arczképfestészet megalapitójának, de ez a nézet ma már némikép megváltozott. Minden szépitő és toldó anyag nélkül festette alakjait, az igazság, a formák és kifejezés egyszerü megrögzitésére szoritkozott s igy a művész, ki nagyon pessimistikus szemekkel nézte a világot, az alakok és arczok gyengeségeit, a kellemetlen vonásokat nagyon erősen kidomboritotta. Képei festőiek, érdekesek s kitünő technikájuknak köszönhető, hogy olyan jó karban maradtak fenn.

Legjelesebb alkotásai közé tartoznak: saját arczképe a kutyával, CORAM kapitány életnagyságu remek arczképe és a halálra itélt áruló lord LOVAT arczképe, valamint GARRICK hires szinművész képe, melyekhez egy egész sorozat más jeles arczkép csatlakozik, melyek angol nyilvános és magángyüjteményekben láthatók.

Richard WILSON (1714—1782) a leggyengébb valamennyi között. Hánytatott élete nem engedte, hogy erős tehetséggé fejlődjék. Arczképfestőnek készült s csakhamar önállóságra tett szert. Hogy némi sikerei is voltak, bizonyitja azon tény, hogy a walesi herczeg és a yorki herczeg megfesttették vele arczképeiket. KING szinész és a POWEL-család arczképei nem kiváló művészi alkotások. Később Olaszországba ment, a hol a tájképfestészetre adta magát. Képeit haza hozta Londonba, ki is állitotta őket, de festményei, melyek ujszerüek voltak angol földön s eleinte némi feltünést is keltettek, édeskés, ideális tartalmuknál fogva a józan angolok előtt nem keltettek nagyobb viszhangot s igy nem is igen keltek el.

Sir Josuah REYNOLDS (1723—1792), a ki tulajdonképen az angol iskolát diadalra vezette, az angol festészetbe uj életet öntött. Mikor Olaszországban utazgatott, a nagy olasz mesterek művei uj világot nyitottak meg számára, azok festészetét tanulmányozta, azok segitségével sajátitotta el az egyéniség helyes felfogását, a nélkül, hogy angol karakteréből bármit is feláldozott volna.

Hazájába visszatérve uj alkotásai egyszerre meghóditották számára a közvéleményt. Tekintélye nőttön-nőtt, a király védnöksége alatt pályatársaival ő alapitotta meg 1768-ban a királyi képzőművészeti akadémiát, melynek ő lett az első elnöke. A királyi kegy mindvégig mellette maradt, baronet lett, Allan RAMSAY halálával pedig udvari festővé nevezték ki. Mikor meghalt, rengeteg vagyont hagyott hátra.

A művész ereje az arczképfestésben nyilatkozott meg. Több mint 2000 képet festett, de ezek tulnyomó része arczkép. Kedvtelése inkább a történeti festés körébe vonzotta, de mivel akkoriban Angliában mindenki, a ki az ugynevezett társasághoz tartozott, REYNOLDS mester által akarta arczképét megfestetni, s Anglia nagyjai felismerve a művész kiváló erejét és nagyságát mint arczképfestő, megrendelésekkel halmozták el, melyek elől alig tudott kitérni.

Az idegen mesterek közül TIZIAN és CORREGGIO nagy befolyással voltak reá, a németalföldiek közül leginkább hatott reá RUBENS, Van DYCK és REMBRANDT. A rajz nem volt erős oldala, de elsőrendü kolorista volt. Kevés művész foglalkozott annyit a szinkeveréssel technikai és aesthetikai értelemben, mint ő, senki sem tanulmányozta jobban ezen szinek hatását, mint ez a nagy britt mester.

Ecsetkezelése széles és könnyed, modellirozása lágy és festői. Szinezésében soha sem akart tarka lenni, mégis mindig üde, friss és mély

volt, a «*Helldunkel*», melyet nyilván REMBRANDT után sajátitott el, sohasem lett, miként más mestereknél, alkotásainak központja, mégis mindig finom és gyengéd, hatásaiban meleg és eleven.

Kiválósága, nagysága minden arczképén megnyilatkozik, s igy nagyon bajos ezek között egyiknek vagy a másiknak az első dijat adni. A londoni National Gallery több mint egy tuczat arczképét őrzi, melyek közül talán a legérdekesebb a saját arczképe és lord HEATHFIELD, Gibraltár védelmezőjének képe. Többi festményei a vidéki nyilvános képtárakban, a királyi kastélyokban, s tulnyomó részben pedig magánbirtokban vannak.

Ezek között legismertebb és legbecsültebb arczképei THURLOW lord arczképe, melyet kiválló jellemzése emel ki a többi alkotások közül, a GEORGIANA SPENCER (DEVONSHIRE herczegnő) képe a gyermekével, a NELLY O'BRYAN képe, mely talán a mester legszebb festménye, aztán a lady LINCOLN, Mrs BRADDYLL, a lady BUTE képe, melyek mind a mester művészi nagyságát dicsérik. Csoportképei közül pedig mindig nagy becsben állottak: a *Dilettanti Society* tagjainak, a WALDEGRAVE nővérek, a lord és lady CLIVE család csoportképei, valamint a MARLBOROUGH család képei.

Mindenesetre bő és becses anyagot hagyott az utókorra, hogy festési tudását, művészi nagyságát megismerjük és megbecsüljük.

A negyedik nagymester Thomas GAINSBOROUGH (1727—1788), ki nem olyan egyoldalu, mint HOGARTH és WILSON, de természetesebb és eredetibb mint REYNOLDS. Az angol festészet fejlődési és virágzási proczesszusából GAINSBOROUGH el sem képzelhető. Nagy jelentősége, nagy önállóságában van. Számára a régi mesterek eredetileg nem is léteztek, habár kedvenczei: RUBENS és VAN DYK művei után késziteit később tanulmányokat. Tulajdonképen maga nevelte önmagát. Az angol természetet az ő sajátos angol szemeivel nézte s széles, erős, egészséges ecsetvonásokkal örökitette meg tárgyát, melynek hatása bizonyos távolságra volt számitva. A koloritban sem experimentált a mester, de a szinpompa helyett finom izlést és üde természetesseget vitt képeibe.

GAINSBOROUGH Angliát úgy látszik sohasem hagyta el, szinte oda volt nőve az angol röghöz. A milyen egyszerü és természetes az angol nép, olyan természetesek és «pose»-nélküliek a mester alkotásai. Közvetlen természeti valóságra törekszik a frisseségben, ép ugy mint a tartásban és szinezésben, szivesen ad arczképeinek tájképi hátteret, melyeken alakjait tiszta és lágy légkör veszi körül s igy rendkivül plasztikusan és elevenen emelkednek ki a háttérből.

Az egész angol arisztokráczia modellt ült neki, a királyi család REYNOLDS fölé helyezi, ki lassankint leszorul működése magas polczáról. És hogy ezen főrangu urakat és hölgyeket előkelő felfogásban festette

meg, az nagyon természetes, mivel GAINSBOROUGH éles megfigyelő képessége mellett ez magától értetődik.

A királyi család birtokában vannak III. György király gyermekeinek képei, a CUMBERLAND herczeg és herczegnő képei, FISHER zeneszerző arczképe, mely még ma is bámulat tárgya. — Nyilvános képtárakban láthatók: Mrs SIDDONS képe utczai toiletteben, mely az arczképfestészet igazi remeke, — Sir Henry Bate DUDLEY, Mrs GRAHAM stb.

Összes művei közül kiválik a «BLUE BOY» (a kék fiu), a fiatal BUTALL életnagy arczképe teljesen kék ruhában, mely GAINSBOROUGH-nak határozottan a leghiresebb festménye. Ennek a képnek a megfestése tulajdonképen experimentálás volt. REYNOLDS állitólag odanyilatkozott, hogy lehetetlenség a kék szint mint domináló szint alkalmazni egy képen. Ezt akarta GAINSBOROUGH megczáfolni. A fiu kék ruhájának pompás finom szineihez ragyogó barna tájképi hátteret választott, minek folytán a fiu alakja plasztikusan emelkedik ki a háttérből. Az arcz és a kezek meleg hustónusai pedig hatásosan ütnek el a kék szintől.

A nyilvános és magángyüjteményekben levő többi arczképeinek száma rendkivül nagy. GAINSBOROUGH nemcsak nagy, de termékeny művész is volt. Életében az angol festészet birodalmában ő volt a király, kinek alkotásait mesés árakkal fizették meg. E mesés árak halála után lehetőleg még emelkedtek, — s Gainsborough-festményt ma is csak nagy áron lehet beszerezni.

A felsorolt négy nagy mester, valamint az időközben alapitott királyi akadémia hatása alatt Angolország is öntudatra ébredt, ott is fellendült a művészet, miként Európa többi országaiban, s ennek folytán egyik jobb festő után a másik lépett a homloktérbe, ugy, hogy a XVIII. század vége felé már sok nagytehetségü arczképfestő működött Londonban.

Az arczképfestészet vezetett, mivel hogy az felelt meg leginkább a valódi szükségletnek. Szakok szerint a következő festőket felosztani bajos dolog lenne, mivel hogy ők az arczképfestészeten kivül más genre-vel is foglalkoztak, viszont a más téren hivatásos festők részben s alkalomadtán arczképeket is festettek.

Első sorban ezek között GEORGE ROMNEY (1734—1802) emlitendő, ki mint az arisztokráczia kedvelt festője hirnév tekintetében REYNOLDS és GAINSBOROUGH közé került s mint arczképfestő nagy becsben állott.

Romney nagy sulyt helyezett a ruhák pompás festésére, s ha az arcz hüségesen is volt megfestve, mindig arra törekedett, hogy fiatalabbnak és szebbnek mutassa modelljét mint volt, a mi természetesen különösen az angol nők körében vezetett biztos sikerre. Volt idő, mikor divatosabb volt mint REYNOLDS és GAINSBOROUGH. Mint mindenütt a világon ugy Angliában is az udvar pártfogása adta meg a művésznek a hirnevet, s az udvar

hölgyei, utánuk a főuri társaság asszonyai, a hirneves szinésznők megrendelésekkel halmozták el, s a hir szárnyaira kapta a nevét.

Halála után hire sokkal nagyobb volt, mint megérdemelte, s az utókor azt kellő mértékére redukálta. Festményei felfogásukban nagy igénynyel lépnek fel, de gyengék a rajzban és modellirozásban, néha nyersek a szineiben. Legjobb műve talán LYON EMMA (lady Hamilton) arczképe a londoni National Gallery-ben. Különben pedig a National Portrait-Gallery gyüjteményeiben ismerjük meg őt, mint tulajdonképeni arczképfestőt.

JOHN RUSSELL (1744—1806) mint kiváló pasztell arczképfestő volt korának hires festője, kinek alkotásai művészet tekintetében vetélkednek a hires franczia mesterek pasztellműveivel. III. GYÖRGY királynak volt udvari festője, ki nagyon megbecsülte. Az angol nyilvános és magán gyüjteményekben találhatók jeles művei. Egyik hires képe: «Enfant aux cerises» a párisi Louvre-ban van.

Mint arczképfestő nagy kegyben állott az udvarnál Sir WILLIAM BEECHEY (1753—1839), ki Londonban képezte ki magát az ottani akadémián. Arczképei a nagy hasonlatosság folytán tünnek ki, de szineikben némikép erőtlenek, ruházatuk festése pedig gyenge. Igazi remekműve III. GYÖRGY király lovas arczképe, a mint a Hyde Parkban a parádét szemléli. A Londoni National Gallery-ben egy másik jeles festménye látható: NOLLEKEN József szobrász arczképe és a National Portrait Galleryben a hires SIDDONS arczképe. Többi képei az edinbourgh-i, a Dulwich-, a Louvre- és magángyüjteményekben vannak.

Skócziából került Londonba egy uj nagyság: Sir HENRI RAEBURN (1756—1823), ki igazi művésztehetségnek bizonyult. Mikor lord NEWTON arczképét elkészitette, oly jeles művészi munkát produkált, hogy VELASQUEZ-hez hasonlitották. Festésében egyszerü és természetes volt, s művészetének sulyával győzött az egész vonalon. Egyszerre elsőrendü arczképfestő lett belőle. Miként REYNOLDS a londoni előkelőségek arczképét festette meg, ugy festette RAEBURN Edinburgh jeleseinek képeit. A hires skótok, ROBERTSON, HUME, FERGUSON, SCOTT és mások arczképei, öszszesen mintegy 600 darab került ki ecsetje alól, egytől-egyig művészi qualitásuak. Duzzadó erő, ecsetjének biztos vonásai, egyöntetüség és az igazság jellemzik mesteri alkotásait. Invalidus és matróz alakjain fenséges nyugalom és e mellett nagyszabásu vonás vonul végig. Festését néha FRANS HALS-éval, a nagy hollandus mesterével is összehasonlitották. Alakjait mindig ugy festi, miként azok a természetben előtte megjelennek, természetes pózban, a régi mesterek utánzásának szigoru kerülésével, s nagy vonásokban örökiti meg az egyén jellemét. Legjobb alkotása a lova mellett álló JOHN WILSON tanár képe, Alexander ADAM egyetemi rektor képmása az edinbourghi képtárban.

John HOPPNER (1758—1810) szintén a kedvelt művészek közé tartozott, ki női és gyermekarczképein különös bájt tudott kifejezni. REYNOLDS követői közé tartozik s a finom modellirozás jellemzi alkotásait. Szinei fényesek voltak, de csakhamar elhomályosodtak. Főbb művei az angol királyi palotákban vannak, melyek közül hiresek III. GYÖRGY király gyermekeinek arczképei. Többi festményei a nyilvános és magánképtárakban láthatók, melyek közül nagyon becses a lady OXFORD képe. Festett mythologiai és tájképeket is, valamint — miként a legtöbb akkor élt angol festő — irodalommal is foglalkozott.

John OPIE (1761—1807), a londoni akadémia növendéke, ki eleinte történeti festészettel foglalkozott, de legjobb éveiben kizárólag arczképeket festett, ugy, hogy első sorban is arczképfestőnek tekintendő. Kevesebb sulyt helyezett a nőiességre s a bájra, mint inkább az erőre és a pathosra. Ő is megfestette SIDDONS hires szinésznő képét. A Dulwich College-ben látható saját arczképe. A párisi Louvre-ben egy friss, erőteljes arczkép létezik tőle.

REYNOLDS tanitványa volt a skót GEORGE WATSON (1767—1830), ki megalapitotta az edinbourgh-i ROYAL SCOTTISH ACADEMY-t, melynek első elnöke lett. Éveken át versenyzett RAEBURN-nal a skót arczképmegrendelők kegyeiért. Legjelesebb alkotásai magánbirtokban vannak, valamint az edinbourgh-i National Gallery-ban.

Sir THOMAS LAWRENCE (1769—1830) mint egész fiatal ember pasztellfestészettel foglalkozott. Tizennyolcz éves korában REYNOLDS tanitványa lett a londoni akadémián, hol tudása és képessége rohamosan fejlődött. Reynolds halála után 23 éves korában a király udvari festője, később az akadémia elnöke lett. 1814 óta Európa többi államaiban utazgatott s királya megbizásából a waterloo-i csata után megfestette mindazon egyéniségek arczképeit, kik NAPOLEON megbuktatásában részt vettek.

LAWRENCE is festett történeti képeket, de ezek művészi tekintetben mögötte állanak nagyszabásu arczképeinek. Egész Anglia az ő festészetéért rajongott. Az udvar tagjai, államférfiak, tudósok, a szép asszonyok egész sora elkészittette vele arczképét s a mester, ki rengeteg évi jövedelemmel rendelkezett s nagy vagyonra tett szert, — ezt ép oly könnyen költötte el, mint megszerezte.

Az aacheni kongresszus a különféle udvarok képviselőinek arczképei megfestését bizta reá. S az összes európai fővárosok, hol e czélból megjelent, fejedelmi módon fogadták.

Nagyon sok külföldi akadémia tagja lett. Amennyire nagyrabecsülték alkotásait, ép annyira lekicsinyelték halála után. Nagy, representatiós képeit vették először is kritika alá, melyek természetesen nagy hatásra készültek, melyekből azonban az egyszerüség, a természetesség, a mélyebb jellemzés hiányzik. Női képeinél a jellem helyére a tetszvágy lépett s koloritja REYNOLDS-é mögött áll. Kritikusai is sokban tévedtek, mert

festményeiben a könnyed kivitelt, a beállitás előkelőségét figyelmen kivül hagyták. Sok női arczképét könnyed kecs, a kivitelt rendkivüli finomság jellemzi, mely őt GAINSBOROUGH-hoz közelebb hozza.

Az általa festett gyönyörü gyermekfejek, a fiatal asszonyok kedvessége mégis örök becsüvé teszik alkotásait. A ki a Mrs SIDDONS lányos képét látta a fehér görög ruhában a fekete övvel, vagy a Miss FARREN arczképét prémes köpenynyel és a zöld, nyári tájjal mint háttérrel, az ezeket a festészeti remekeket sohasem fogja elfelejteni.

Persze, ezeket az élethű, subtilis képeket el kell választani a hatásra készült representatiós képektől s akkor a mester valódi nagyságában áll előttünk.

Angol királyi birtokban vannak legjelesebb alkotásai. WINDSOR CASTLE-ben van a hires Waterloo-szoba a napoleoni kor nagyjainak arczképeivel. Legjelesebbek itt a *magyar király*, IV. GYÖRGY király, VII. PIUS pápa, GONSALVI bibornok, METTERNICH herczeg, CAPO D'ISTRIA gróf és HUMBOLDT Vilmos képe.

Ezekhez csatlakozik ZSÓFIA herczegnő, GLOUCESTER herczegnő és Walter SCOTT képe, — HAMPTON COURT-ban pedig GENTZ-é. A londoni National Gallery-ban több arczképe van, köztük a Mrs. SIDDONS képe, valamint a rendkivül bájos öt esztendős Georgiana FANE képmása. Más kitünő alkotásai láthatók a JOHN SOANE-muzeumban, a DULWICH COLLEGE-ben, a National Gallery-ben EDINBOURGH-ban, a párisi LOUVRE-ben s sok magángyüjteményben, melyek mind az ő művészi nagyságát hirdetik.

Ezekhez sorakoznak még WILLIAM OWEN (1769—1825), kinek erős és merész előadása nagyon feltünt s a 19. század elején a legkeresettebb arczképfestő volt Londonban, továbbá Sir MARTIN SHEE (1770—1850), ki LAWRENCE halála után az akadémia elnöke lett, — és végre JOHN JACKSON (1778—1831), ki azonban egész művészetével már a 19. századba tartozik, ki nagy és izléses realista volt s ki joggal soroztatott az ismert és keresett arczképfestők közé.

* * *

Nem kivántam az egész angol festészet képét adni, mivel ezen a helyen kissé messze vezetett volna s igy kizárólag az angol *arczképfestés* áttekintő ismertetésére szoritkoztam. Két okból. Először is azért, mivel az angol festészet éppen az arczképfestészet terén érte el legnagyobb sikereit, másodszor, mivel BROCKY Károly szempontjából éppen az arczképfestészetet volt fontos megismerni, hogy mily művészeti viszonyok között lépett a magyar művész angol földre s némi tájékozást nyujthasson arról a hatalmas benyomásról, melyet ez a kiforrott, érett, nagyszabásu és mindenekfelett művészi qualitásu arczképfestészet a magyar arczképfestőre gyakorolt.

V.

Brocky Károly Londonban Munro of Novar palotájában, Park Street, Grosvenor Square, kapott lakást és műtermet, a hol nyugodtan dolgozhatott. A művész vendége volt az angol főurnak, kiben nemcsak mecenásra, barátra, hanem pályatársra is talált, ki passzióból készitett olajfestményeket. Nap nap után dolgozott itt a fiatal művész és művészi lelkületü pártfogója, keveset érintkeztek a külvilággal, tisztán a művészetnek éltek.

S mikor beköszöntött az ősz, Munro of Novar régi szokásához hiven, ott hagyta az angol fővárost, visszavonult Skótországban levő kastélyába s magával vitte Brocky Károlyt is. Itt a művész nyugalomban, csendes visszavonultságban, Skótország természeti szépségeinek élvezete mellett élhetett művészetének. Itt sok képet festett s különösen a szép skót főuri hölgyek kitünő arczképei keltenek feltünést, ugy hogy Brocky Károly csakhamar keresett arczképfestő lett.

Ezeknek a képeknek nyoma veszett. Azok a festmények, melyek Munro of Novar birtokában voltak, tulajdonosuk halála után 1878. április 6-án Londonban Christie-nél elárvereztettek, a többi megrendelésre készült képek Skótországban ismeretlen helyen vannak magántulajdonban.

Nem vélek tévedni, ha Brocky Károly *Eperjesen* levő főművének keletkezési idejét ebbe a korba helyezem. Ezt a főművet, mely «*Krisztus és a szamariai asszony*» czimmel az eperjesi evangelikus templom oltárát disziti, Divald Károly, a magyar felvidék műemlékeinek alapos és képzett ismerője a «Művészet»-ben ismerteti.[1]

Divald a templomban levő egyéb műemlékeket is megbeszélés tárgyává teszi s aztán igy folytatja:

«Az eddig felsorolt emlékeket arányai, művészi értéke és mesterének a kiválóságánál fogva mind felülmulja Brocky Károly hatalmas oltárképe, a melyről ma Eperjesen már nem is tudják, hogy mint került ide. Az eperjesi ágostai evangelikus hitközség irattárában erre vonatkozó adat nincsen s igy meg kell elégednünk az oltár hátsó oldalán olvasható föl-

[1] Művészet. 1903. évf. 316. stb. oldal.

irattal, a melyen kivül a kép eredetéről semmi sem tájékoztat. E fölirat a következő: «Pinxit Londini annis MDCCCXLV et MDCCCXLVI Carolus Brocky Pictor celeberrimus Temesvarino Hungarus, excitante Mauritio Kolbenheyer ab anno MDCCCXXXVI usque MDCCCXLVI Ecclesiae Evangelicae Fragopolitanae abhinc Sempronis V. D. M.» — E bádoglapra festett fölirat szerint tehát az oltárképet Londonban BROCKY Károly, az igen hires temesvári születésü magyar festő 1845—1846-ban festette, KOLBENHEYER Mór biztatására, a ki 1846-ig az eperjesi, ezután pedig a soproni evangelikus hitközség lelkésze volt.

A festmény mai foglalata, szemtanuk állitása szerint, 1860-ban készült s klassziczizáló izlésben fából faragott és fehérre festett oszlopos portálszerü épitmény, a mely az oltárasztalt is magában foglalja s a templom mennyezetéig ér. Hogy mint volt elhelyezve oltárképünk azelőtt, arra Eperjesen már senki sem emlékszik. Bizonyos azonban, hogy a föliratos táblát Eperjesről való távozásakor még KOLBENHEYER készittette s ez eredetileg a festmény keretébe lehetett foglalva. Csak a midőn 1860-ban a mai oltár készült, szegezték föl a portálszerü épitmény hátsó falára, a hol e sorok irója sem akadt volna rá, ha a festmény elragadó szépségével s a feljebb fölsorolt emlékek is behatóbb kutatásra nem serkentik.

Hogy a fölirat hitelességéhez szó sem férhet, erre a minden vonásával BROCKY-ról tanuskodó képen kivül az a körülmény is vall, hogy a mult század negyvenes éveiben BROCKY-ról alig tudott valaki Eperjesen, KOLBENHEYER lelkészen kivül, a ki, ugy látszik, fiatalkori jó barátja volt. Később bizonyára szintén találtak volna hangzatosabb nevet, ha a fölirat megtévesztés s ezáltal a kép értékének fokozása czéljából készült volna.

Jól tudjuk azonban, hogy BROCKY Károlynak nálunk még ma sincs meg az a hire, hogy a hamisitóknak nevével visszaélniök érdemes volna. Szélesebb körökben neve csak az 1896. évi millenáris kiállitás óta ismeretes Magyarországon, a midőn hivatalos köreink buzgólkodása következtében nagyobbára külföldről egyszerre 29 festményét állitották ki. E jórészt arczképekből álló gyüjtemény főleg Angliából került a kiállitás tartamára hozzánk s a kultuszminiszterium megbizásából Nyári Sándor dr. gyüjtötte össze.[1] Bármily nagy hatással voltak azonban ezek a képek közönségünkre, a mester életének és egyéniségének behatóbb vizsgálatára senkit sem késztettek. BROCKY-ról igy jóformán ma sem tudunk többet, mint a mennyit róla halála után egyik angol barátja nem minden romantikus kiszinezés nélkül megirt életrajzában közölt.[2]

[1] Nem a kultuszminiszterium, hanem a Képzőművészeti Társulat közvetitésével a kereskedelmi miniszterium megbizásából, mely az ezredéves kiállitást rendezte. *A szerző.*

[2] Ez WILKINSON már emlitett müve.

Brocky Károly: Krisztus és a szamariai asszony.

Evangelikus templom, Eperjes.

Nem tudjuk, hogy KOLBENHEYER-rel mint került összeköttetésbe. De hogy végrendeletében a késmárki liczeumról is megemlékezett, abból nagyon valószinü, hogy BROCKY is ott tanult. KOLBENHEYER igy valószinüleg iskolatársa volt s a barátság, mely BROCKY-t hozzá füzte, akkor sem szünt meg köztük, a midőn mesterünk Angolország fővárosának ünnepelt festője volt. KOLBENHEYER hivei számára s alighanem pusztán barátságból festhette egyetlen nagy bibliai képét, a mely ma minden egyéb művénél ékesebben hirdeti ecsetének varázslatos erejét; Eperjesre küldte, a melynek falai között mesterünk életében talán sohasem fordult meg, a mely szivének mégis kedves lehetett, mert egyik ifjukori jó barátja lakott benne.

Az eperjesi evangelikus templom BROCKY-képe 197 cmtr. széles és 264 cmtr. magas vászonra festett olajkép s Krisztust és a szamariai asszonyt ábrázolja. 1860-ban, a mikor a mostani foglalatául szolgáló oltárépitményt felállitották, a négyszögletes vásznat egy félkörü vászondarabbal toldották meg, hogy a portálszerü oltárfal középső félkörü mezejébe harmonikusabban beleilleszkedjék. Az igy megtoldott kép felső félkörü részére a BROCKY-kép hátterének megfelelő tónusokban egy soóvári műkedvelő kék eget festett elég ügyesen s a nélkül, hogy ecsetével a BROCKY-kép felületébe tévedt volna.

Mesterünk bibliai kompositiójának tárgyát Szent János evangeliumából meritette. Ez evangelium negyedik részének, 5-től 27-ig terjedő verseinek tartalmát tárja elénk csodás összefoglaló erővel, de a nélkül, hogy a kommentátor vagy illusztrátor szerepére vállalkoznia még csak eszébe is jutna. Krisztus tipusában LIONARDO-ra emlékeztető fenséges alakja, Jákob kutjának kőből faragott alacsony káváján ül s a mint jobbját felemeli, bal kezével pedig szivére mutat, szinte hallani véljük, mint lebben el ajkairól a szózat, a keresztény hit egyik szines metaforába burkolt alapigazsága: «Valaki pedig iszik a vizből, a melyet én adok neki, az soha meg nem szomjazik, mert az a viz, a melyet én adok, leszen ő benne örök életnek forrása.»

Krisztus köntöse vörös; palástja, a mely rendkivül kifejezően megrajzolt kezeinek beszédes mozdulata közben lecsuszott válláról, kék s térdein általvetve pompás, festői hatásu redőkben omlik alá. A szamariai asszony, a ki összekulcsolt kezeit korsóján nyugtatva, tekintetében a csodálat és rajongás végtelenül közvetlen hatásu kifejezésével csüng a Megváltó ajakán, tipusával és viseletével egyaránt a délvidéki magyar asszonyokra emlékeztet. Hollószin haját kendő köti át, mintha csak imént perdült volna ki a konyhából, hogy vizet meritsen. Hófehér ingválla alatt piros öv szoritja derekához kék ruháját, a melyen keresztül szintén érvényesülnek az arányaiban klasszikus s merő harmóniát visszatükröztető test formái. A szélesen redőzött kék ruha alatt kivillan a fehér szoknya

keskeny sávja s a meztelen láb, a mely, különösen azonban a bal láb, lehelletszerü finomsággal van megrajzolva s a klasszikus nyakhoz hasonlóan rózsás testszinben tündöklik.

A gyönyörü táj keretében ábrázolt kompoziciót a bucsuzó nap jobb felől szétáradó fénye világitja meg. Ragyogása egész erejével ömlik el Krisztus alakján; ennek vörös ruhájáról visszaverődve, rózsás színt vett az asszony árnyékba olvadó arczára s bájos vonásainak még csodásabb lágyságot kölcsönöz. A kut mögött széjjelterjedő s buján zöld bokrok mögött terebélyes fa lombjai terjesztik árnyékukat a három tanitványra, a kik a városból, ahol élelmet vásároltak be, «azonközben megjövének és csodálkoznak vala azon, hogy az asszonynyal beszélne, mindazonáltal egy sem mondá: mit keressz? vagy miért beszél az asszonynyal?» Tisztes távolságból nézik a mestert, a ki nem átall a zsidóknál gyülölt szamariabeliek egyik asszonyával szóba állani. Péter őszhaju, fehérszakállas, téglavörös palástba burkolt alakja mégis nyugtalan, szent János meggyszin palástjában oldalt fordulva, csöndesen mereng el a látottakon, tudatában lévén annak, hogy minden helyes, a mit a mester tesz. A harmadik tanitványnak csak a feje látszik, ez is az árnyékba vész, arcza mégis tele van a higgadt elmélyedésnek az első pillanatban közömbösnek tetsző kifejezésével.

A kép háttere a csillogó fehér felhőkkel tarkitott zöldeskék ég, a melynek jobb felén ott a hegy, a melyen a szamariabeliek Istent imádják. Ennek alján egy alacsonyabb domb mögött az alkonyati napfény bágyadt sugaraiban *Szikkár* városa látszik a távolban elmosódó lapos tetejü házaival, kupoláival, kaputornyával. Miként az alakoké, ugy a méla kedvvel áthatott szépséges, szelid táj szinezése is tele van a természet közvetlenségével. Szineit semmiféle galeria-tónus, hanem a kép pompás ragyogó levegője olvasztja össze harmónikusan.

A levegő a gondosan rajzolt emberi formáknak is csodás lágyságot kölcsönöz s ragyogásában a legerősebb árnyék is merő szin és elevenség. Szivünket megragadó s merőben festői felfogással elénk tárt mélységes tartalmánál, keresetlenül egyszerü, mégis oly hatásos kompoziciójánál, alakjai kitünő jellemzésénél, pompás harmoniába olvadó szines fényhatásainál fogva Brocky Károly eperjesi oltárképét bizvást a java bibliai kompoziciók közé sorozhatjuk, a melyeket valaha festettek. Sajnos, a kép elhelyezésénél fogva alig fotografálható s igy reprodukciónk sem ad kellő fogalmat róla.

Bár a velenceiek hatása elvitázhatatlan rajta, művészi felfogásánál fogva bizvást az első modern bibliai képnek is tarthatjuk, a melyet Brocky azonfelül a korunkbeli modern művészet irányt adó mestereit jóval megelőzve festett meg.»

Divald Károlynak, az eperjesi evangelikus templomban felállitott, Brocky Károly által festett oltárképről adott szép leirása mellett meg-

lepett, hogy a Krisztus alakja LIONARDO DA VINCI-re emlékezteti, mig a kép többi részét a velenczei iskola befolyására vezeti vissza. Évekkel ezelőtt, mikor BROCKY Károly művészetével még nem foglalkoztam, két izben is jártam Eperjesen s mindig csodálattal szemléltem ezt a remek festményt, mely reám mindig a bécsi iskola, az ugynevezett *biedermeier-kor* befolyását gyakorolta.

Nem kételkedtem benne, hogy DIVALD Károly részéről itt csakis tévedés esete állhat fenn, mivel képzettsége és tudása kizár minden experimentálást. S csakugyan, jeles czikke megjelenése után HEVESI Lajos, a művészetek hivatott kritikusa és különösen a bécsi művészet alapos ismerője a következőkép nyilatkozott BROCKY Károly jeles alkotásáról:[1]

«Az eperjesi oltárkép első pillanatra rögtön elárulja a 30—40-es évek bécsi genre-iskoláját. Ha nem tudom, ki festette, okvetetlen «Waldmüller-iskolát» mondok. A leány (a magyar tipust kivéve) szakasztott Waldmüller-féle parasztleány, rajzban, redőzetben, fölfogásban, sőt manirban. Azt csak akkor találták el igy. Családi vonásuk volt nekik s az kiirthatatlan. A tájkép is tökéletesen Waldmüller, a Megváltó persze stilizálva van, de fölülről térdig az is bécsi. Igy festettek a Kupelwieserek. Hanem igaz, hogy nagyon nemes és nem annyira sablonszerü a BROCKY Krisztus-feje.»

BRUCKNER Győző a késmárki lyceumnak hagyományozott pénzösszegre, valamint az eperjesi oltárképre nézve nyilatkozik,[2] de előbb a lyceum 1813/14—1839/40-iki anyakönyveit átnézve megállapitja, hogy BROCKY ott sohasem járt. Kijelenti, hogy a művész a 300 font sterlinget MAYER János György közbenjárására hagyományozta, mint szegény protestáns főiskolára.

Majd igy folytatja: «MAYER J. György a késmárki lyceumban végezte el a rhetorikát, midőn szülői kivánságára szücsmester lett. A képzett magyarul, németül, latinul, francziául és angolul tudó szücsmester csakhamar igen gazdag londoni polgár lett. Honfitársait mindig támogatta, különösen a magyar szabadságharcz menekültjei nála találtak szállást (PULSZKY, KOSSUTH stb.) s igy nem csoda, hogy a magyar születésü BROCKY Károly is MAYER házában talált uj otthonra. (Lásd SCHOLCZ Frigyes: «Londoni MAYER János György életrajza» czimü dolgozatát a késmárki ev. lyceum 1877-iki értesitőjében.) De másrészt még azért is fogadhatta MAYER szivesesen BROCKY-t, a mennyiben veje, WAINEWRIGHT, szintén festő volt. WAINEWRIGHT festő megfordult a szepesmegyei Leibiczon, apósának szülővárosában is. És itt, mint a leibiczi lakók elbeszéléseiből kivettem, különösen a szepesmegyei kurtakorcsmákat kereste fel és e nyomoruságos élet egyes jeleneteit örökitette meg a képein.

[1] Művészet. 1903. 430. o.
[2] Művészet. 1904. 60—61. o.

Brocky Károly: Kezek és lábak.

Dr. Nyári Sándor tulajdona, Budapest.

MAYER J. György tehát leibiczi születésü s késmárki lyceumi tanuló volt s igy egészen bizonyos, hogy MAYER szólithatta fel benső barátját BROCKYT, juttasson valamit vagyonából a késmárki ev. lyceumnak, a mely az Organisations-Entwurf sürgette szervezetnek nem igen tudott megfelelni, mert a 6 gimnáziumi évfolyam helyett 8 osztályu gimnáziumot követelt sokkal több tanerővel akkor, a mikor a nagyobb pénzalapok hiányában a késmárki lyceum jogi tanfolyama is már-már szünetelőfélben volt. Ezt megakadályozandó, gyüjtést inditanak; gyüjtőivet küldenek MAYER J. Györgynek, a ki 50 pengő forintot küld s az ő érdeme, hogy BROCKY Károly is 300 font sterlinget testált a késmárki lyceumnak a jogi tanfolyam felállitására.

DIVALD továbbá BROCKY Károly főművéről szólva, azt állitja, hogy az eperjesi oltárképet valószinüleg KOLBENHEYER Mór eperjesi pap felszólitására festette meg, a kivel együtt járt Késmárkon. Miután bebizonyitottam, hogy BROCKY sohasem járt Késmárkon és hogy a késmárki evang. lyceumról csak MAYER buzditására emlékezett meg végrendeletében, elesik DIVALD azon nézete is, hogy a későbbi eperjesi pap, KOLBENHEYER már Késmárkon ismerkedett volna meg BROCKY Károlylyal. Az tény, hogy KOLBENHEYER Mór a késmárki lyceumban járt. A késmárki evang. lyceum 1822-iki anyakönyvében ez a feljegyzés olvasható: Mauritius Kolbenheyer Annor. 12. Ev. A. C. Bilitzna, Silesia domicilium habuit apud Fabricium panniferrum. Syntaxista veter. ex Eperiensio venit.

Ebből látható, hogy KOLBENHEYER Mór a sziléziai Bielitzből származik, atyja Károly bielitzi polgár volt, a ki azonban Eperjesen telepedett le. Az 1831/2. évben ujra olvassuk a lyceumi anyakönyvben, hogy KOLBENHEYER, már mint másodéves lyceumi hallgató (studens) 22 éves korában ujra beiratkozott s a megjegyzési rovatban látjuk, hogy ő «ex Polytechnico Viennensi» jött. KOLBENHEYER már tehát az emlitett hiteles adat szerint a bécsi polytechnicumban járt, mi sem valószinübb tehát, hogy KOLBENHEYER ez alkalommal ismerkedett meg BROCKY Károlylyal, a ki szintén ez idő szerint látogatta a legnyomoruságosabb megélhetési viszonyok közt szorgalmasan a bécsi polytechnicumot.

Tehát a bécsi polytechnicumban kötött barátság révén festhette meg BROCKY Károly eperjesi oltárképét, nem pedig mint DIVALD mondja, a késmárki iskolatársi reminiszczenczia fejében. Végül megemlitem még, a mit SCHOLCZ Frigyes személyes közléséből tudok, hogy BROCKY Károly tulajdonkép szláv származásu volt, a mint ezt neki MAYER J. György többször is mondta.»

* * *

DIVALD Károly megemliti BROCKY Károly oltárképéről irt czikkében, hogy nem volt megállapitható, miként került a kép az eperjesi evang. templom tulajdonába. A mit történetére, eredetére elmond, azt BRUCKNER

Brocky Károly: Kéztanulmányok.

Dr. Nyári Sándor tulajdona, Budapest.

Győző megczáfolja és levéltári adatokkal bizonyitja igazát. Az oltárképen alkalmazott felirat, hogy BROCKY Károly az oltárképet az 1845—1846-ik években festette, szintén téves.

Téves első sorban azért, mivel BROCKY Károly az 1844—1846. években kontinentális uton volt. Bécsben volt menyasszonyánál, hogy családi ügyeit rendezze, s menyasszonyát feleségül vegye s midőn ezen fáradozásait nem koronázta siker, Olaszországba indult, hol több várost keresett fel, melyek gyüjteményeit tanulmányozta.

Maga WILKINSON emliti,[1] a művésznek a COLNAGHI-családhoz való meleg baráti viszonyáról emlékezve meg: *All his letters in 1844—46, when he was on a continental tour, evince the warmest attachment to Mr. Colnaghi's family.* Azaz: *Mindazon levelében, melyeket az 1844—46-iki években kontinentális utjáról irt, a legmelegebb ragaszkodással emlékezik meg Colnaghi ur családjáról.*

Az eperjesi oltárkép, mely azonban nemcsak nagyságban, hanem művészi kidolgozásban is BROCKY Károly főműve, okvetlen hosszabb időt igényelt a kidolgozásra, semmínt erre a sokszor megszakitott kontinentális utazás alkalmat adott volna. Másrészt a kép annyira magán viseli a bécsi biedermeier-kor tipusát, hogy azt valószinüleg még a bécsi iskola friss impressziójának hatása alatt készitette akkor, mikor először lépett egy nemes meczenás pártfogása alatt angol földre, ki neki gondtalan megélhetést és munkálkodási lehetőséget biztositott ugy londoni palotájában, valamint Skótországban levő kastélyában. Később, midőn BROCKY Károly már részben az angol mesterek befolyása alatt is dolgozott, alig lett volna képes ilyen friss, tiszta bécsi tipusu képet festeni. Az a nézetem tehát, hogy az eperjesi felirat téves és hogy BROCKY Károly a képet korábban, közvetlenül Angliába való megérkezése után festhette.

Az eperjesi képet ismerve indultam Angolországba, hogy ott BROCKY Károly műveit tanulmányozzam s ott kettős kellemes meglepetés ért.

Az egyik *Reigate*-ban SURREY grófságban, hol magántulajdonban BROCKY Károly festményein kivül rajzait is láttam. Egy papirlapon öt lábfej és három kézfej látható s a lábfejek közül kettő az eperjesi oltárképen látható szamariai asszony két lábához készült tanulmány. Ezt a becses műlapot sikerült megszereznem, az én tulajdonomat képezi s reprodukálva e könyvben adom ki.

A lap felső jobb oldalán látható a könnyed finomsággal megrajzolt bal láb, melyen, miként a festményen is észlelhető, a hüvelykujj némikép elválik a többi ujjaktól. Ezen többi négy ujj kissé meg van görbülve, s szépséghibát képez a különben művészi tökélylyel megrajzolt lábon. Annál gyönyörübb a láb többi része, különösen a gyengéd mozgást kifejező

[1] Wilkinson, 14. o.

Brocky Károly: Krisztus-fej.

Miss Florence Klein tulajdona, London.

sarok, mely mintegy utolsó mozgását teszi, mielőtt az asszony Krisztus előtt megáll.

A másik, a jobb láb, a műlapon alul középen van, s csak a festményen levő kivitelen van némi eltérés tőle. Ugyanis a rajzon a láb erősen ludtalpu, mi a festményen gyengéd árnyékolással van egyensúlyozva s a rajzon látható ujjrészek a képen a kút káváját érintik és el vannnak takarva, nem láthatók. A rajzokból lehet már most arra is következtetni, a mi különben BROCKY-nál művészi pályafutásán bebizonyosodott, hogy mily nagy sulyt helyezett a művész a részletek előzetes kidolgozására, mily lelkiismeretesen vázolta és rajzolta meg előbb a kezeket, lábakat, fejeket, testrészeket, ruharedőket, mennyire tisztában volt a megfestendő képpel és annak egyes részleteivel, mielőtt annak megfestésébe belefogott.

A másik meglepetés Londonban ért, hol Miss FLORENCE KLEIN tulajdonában láttam egy pompás pasztellfestésü Krisztus-fejet, melynek reproduktióját szintén hozom e könyvben. A fej az eperjesi oltárképen látható Krisztus-fejhez való tanulmány, de semmiesetre sem vázlat, hanem kész, befejezett művészi egész alkotás.

Krisztus köntöse, miként az eperjesi képen, vörös. Hullámos, hosszu haja és szakála szőke, s selymes karakterét még inkább kifejezik a simulékony, lágy pasztellszinek, melyek rendkivül megelevenitik a pompás arczot. A kissé mélyen fekvő és ennélfogva árnyékba eső tágra nyitott szem jóságos tekintettel néz maga elé, már a nagy festményen a szamariai asszonyra. A nyugalom, a hit, a jóság sugárzik ki a nemes arczból, melyet pompás nyilt homlok koronáz. A két fej között csakis csekély eltérés létezik. A mig az eperjesi képen a Krisztus orra egyenes vonalban van megrajzolva, addig a londoni pasztellképen gyengéd ivben mutatkozik.

Miss FLORENCE KLEIN mondta el nekem, hogy BROCKY Károly ezt a kitünően megfestett Krisztus-fejet annyira szerette, hogy gyakori ajánlatok daczára sohasem akarta eladni, hanem mindig szeme előtt tartotta. A jelenlegi tulajdonosnő atyját azonban évek hosszu során át az igaz barátság köteléke füzte a művészhez, ki Mr. KLEIN iránti benső ragaszkodásának és nagyrabecsülésének akart kifejezést adni, midőn legkedvesebb művészi alkotásainak egyikét neki ajándékozta.

VI.

Még mielőtt MUNRO of NOVAR a művészt magával vitte volna Skótországba, bemutatta őt Dominic COLNAGHI-nak, kinek akkoriban a *Pall Mall East*-ben virágzó műkereskedése volt. A czég még mai napig is fennáll ugyanott. COLNAGHI nem volt a mai értelemben vett kereskedő. Nagy tekintélynek örvendett épugy az angol arisztokráczia, mint a művészvilág körében és bizonyos tekintetben közvetitő kapcsot képezett.

Az öreg Dominic COLNAGHI-t mindenki egyaránt tisztelte és becsülte, s volt bizonyos tekintélye az udvarnál is, hol nemcsak vásárlásokat eszközöltek nála, de véleményére is sokat adtak.

Minthogy Dominic COLNAGHI elejétől fogva atyáskodó jóakarattal volt BROCKY Károly iránt, amint az Skócziából visszajött Londonba, felkereste jóakaró barátját és közölte vele, hogy most már állandóan itt marad. Miként első izben, ugy most is nagyon melegen fogadta az ifju művészt COLNAGHI, megmutogatta és megmagyarázgatta neki a gyűjteményében levő metszeteket és képeket, más gyűjteményeket hozzáférhetővé tett számára, kellő gyakorlati utbaigazitásokkal látta el, s művészi törekvéseiben hathatósan támogatta.

SZENTKLÁRAY[1] azt irja, hogy TURNER gyakran foglalkoztatá BROCKY Károlyt aquarell- s különösen rézkarcz-munkálatokkal, hogy elöregedett szemei s reszkető beteg teste már nem lévén képesek végezni egy ilyen nehéz dolgot, TURNER többször BROCKY-nak ügyességét használta fel segitségül. Hozzáértő ember, irja Szentkláray — ki a TURNER művészi hagyatékát átvizsgálná, bizonyára nyomára akadna annak a gyöngéd gyámolitásnak, melylyel a hálás tanitvány nagynevü elaggott mesterét és pártfogóját művészi tervei kivitelében megsegiteni igyekezett.

Nem tudom, hogy SZENTKLÁRAY ezen adatokat honnét vette, de bár BROCKY-t nagyon szép vonásokban jellemzi, a tények ellene mondanak. Ugyanis Brocky sohasem készitett rézkarczot, sohasem volt TURNER tanitványa és segitő társa, viszont TURNER sohasem volt neki gyámolitója, — s végül, hogy TURNER és BROCKY alkotásai között semmi szellemi vagy

[1] Szentkláray, u. o. 47. o.

művészi kapocs sincsen és hogy mindkettő más, önálló uton járt, anélkül, hogy művészileg valaha vagy valahol találkoztak volna.

Sokkal nagyobb érdeklődést tanusitott BROCKY iránt Sir Edwin LANDSEER,[1] ki dicséretével halmozta el, s megjegyezte róla, hogy tőle lehet csak megtanulni, miként kell emberi szemeket festeni. Ilyen kitüntető megjegyzés sokszor érte BROCKY-t, előkelő oldalról, művészi részről egy-

Brocky Károly: Dominic Colnaghi arczképe.

Sir Dominic Colnaghi tulajdona, London.

aránt. De meleg, baráti, jóakaró támogatásban csakis COLNAGHI részesitette, ki egy alkalommal azt mondta neki:

«Miért nem késziti el valamely hölgy pastell-arczképét, miként a fiatal hölgyekét elkészitette Skótországban az utolsó évben. Küldjön ilyen képet hozzám, s majd én Önt ajánlani fogom».[2]

[1] Wilkinson, u. o. 14. o.
[2] Wilkinson, u. o. 15. o.

És BROCKY dolgozott. Hány munkáját mutatta be COLNAGHI-nak, azt nem lehet tudni.

Ebben az időben, 1840-ben, készült el Dominic COLNAGHI és neje képe, melyek ezek fia, Sir Dominic COLNAGHI tulajdonában vannak Londonban. A Mr. Dominic és Mrs Katharin COLNAGHI képei a legjobbak közé tartoznak ebből a korból. Szembeötlő a képeken, amit Sir Edwin LANDSEER annyira dicsért BROCKY művészetén, hogy a szemek olyan elevenen, élethűen vannak megfestve. Különösen a hus tónusait festi lágyan, rajta már sokkal előrehaladottabb eddigi műveinél, pompás modellirozása pedig frappans. A szépség ezekben a művekben a természetességben és a hűségben nyilatkozik meg; a képek menten vannak minden sablontól s az igazságra törekszenek. Nagy könnyedséggel kezeli szineit, kifejezése mindenkor találó, s nagy gondot fordit nemcsak az arczra és ennek kifejezésére, hanem a ruhák gondos kidolgozására s a szemek jóságos kifejezésére.

Mintha csak egy ülésre festette volna képeit, annyira jellemzi őket az egyöntetüség, mely minden alkotásán végig vonul.

Ugyanakkor készült az F. DILLON képe, mely ma is a család tulajdonában van Londonban, egy pompás pasztellkép, — melynek kitünő qualitásai vannak.

Londoni tartózkodásom ideje alatt sulyt helyeztem arra, hogy a Miss LIDDEL arczképét valahogy megtaláljam. Nem azért, mivel talán ennél jobbat, művésziesebbet nem festett volna BROCKY Károly, — hanem azért, mivel ez az arczkép forduló pontot jelent a művész életében, amennyiben ezen arczkép révén jutott el VIKTORIA királynő kegyeihez. Ekkor lett ő az angol udvar és az angol főuri világ keresett festője.

A Miss LIDDEL arczképére a megrendelést atyai barátja, a művészi lelkületü Dominic COLNAGHI szerezte meg neki.

Ezt a képet akartam megtalálni és látni.

Lionel CUST, a *National Portrait-Gallery* igazgatója, ki a történeti festészettel foglalkozik leginkább, aki az udvar tagjainak, a társadalom előkelőségeinek arczképeit is nyilvántartja, kutatásaimra nézve utbaigazitott.

Miss Georgiana Liddel, ki, mikor BROCKY Károly az arczképét festette, VIKTORIA királynő udvarhölgye volt, s később BLOOMFIELD lordhoz ment feleségül, 1905 május havában halt meg. Hagyatékának végrendeleti végrehajtója Mr. Thomas KINGSCOTE volt, ki mint az udvar előkelő hivatalnoka a Saint James-palotában lakik. Keressem fel őt, ő majd a BROCKY-féle képre nézve ad nekem felvilágositást.

Természetes, hogy Mr. KINGSCOTE-ot rögtön felkerestem, de ő a képről nem tudott semmit, azt mondván, hogy a hagyatékban nem volt. De keressem fel RAVENSWORTH lordot, ki Miss LIDDEL-nek rokona volt, ő talán tud a képről.

Brocky Károly: Miss Georgiana Liddel arczképe.

Lord Ravensworth tulajdona, London.

Ujabb látogatás RAVENSWORTH lordnál, ki közölte velem, hogy a Miss LIDDEL képe tényleg tulajdonában van, de nem tudja, hogy ki festette. Különben is a képet nem láthatom, mivel nincs Londonban, hanem *Ravensworth Castle*-ban a birtokán. Utaltam dolgom fontosságára, s arra is, hogy talán őt is érdekelné megtudni, hogy a tulajdonában levő képet ki festette, kijelentette, legyek pár napig türelemmel, meghozatja a képet, s amint megérkezik, engem erről értesiteni fog.

Néhány nappal később vettem RAVENSWORTH lord levelét, melyben közli, hogy a kép Londonba megérkezett, s meghiv, hogy a kép megtekintése végett látogassam meg.

Siettem a lord lakására.

Első pillanatra láttam, hogy BROCKY Károly kitünő művészi alkotásával van dolgom. A Miss LIDDEL arczképe egy bájos fiatal leányképet mutat, szép, szabályos vonásokkal, kedves bájos kifejezéssel, kellemes benyomással. Az akkori angol divat szerint öltözködve, fekete, mélyen kivágott ruha van rajta, széles, gazdag csipkedisszel szegélyezve. Öltözködésén semmi pompa, minden rendkivül egyszerü, miként ezt VIKTORIA királynő udvarhölgyeitől mindenkor megkivánta, — de az egyszerü ruházkodásban is bizonyos nobilitás nyilatkozik meg.

Kevés ékszer disziti. A mellen a csipkébe arany broche van illesztve, melyen világos kék ékkövek diszlenek, nyakán aranylánez diszeleg, melynek vége a ruha alatt tünik el. Ez az aranylánez azonban olyan vékony, hogy a fénykép alig, a reproduktió már sehogy sem adta ki. Barna haját az akkori divat szerint középen ketté választja, s hullámosan füle fölé simitja, melyet eltakar.

A fősulyt BROCKY ezen a képen is a beszédes, okos, kék szemek életteljes kifejezésére helyezte, s a fiatal arcz üdeségét és báját festői könnyedséggel juttatja érvényre. A pompás magas homlok, a szépen ivezett szemöldök csak emelik becsét. A kép sima festésü, tónusaiban lágy, s rendkivül kedves, miként maga a fiatal leány arcza. A képen és a festés technikáján észlelhető, hogy BROCKY Károly még nem élte magát bele az angol festés modorába, s még nem emancipálta magát a bécsi biedermeier-festés hatása alól.

Ez azonban csakis angolországi működése első idejében tünik fel. Mert további műveit tekintve, azt kell tapasztalnunk, hogy BROCKY Károly minden művészi tudása mellett mindvégig eklektikus maradt. Hatott reá az olasz, a hollandi a franczia és az angol iskola, de bárhol alkalmazta is ezen különféle iskolák hatását, sohasem vétett az izlés ellen, mindenkor a művészet magas szinvonalán állott.

Sohasem azt nézte, hogy melyik iskola, irány szolgálatába szegődjék, hanem azt, hogy melyikkel tudja modelljét a legjobban jellemezni, — melyik felel meg legjobban az illető egyéniségnek.

Amint ez a szép arczkép VIKTORIA királynő elé került, kinek maga Miss LIDDEL mutatta meg, rögtön megnyerte a királyné tetszését, s azonnal BROCKY-ért küldetett, s megrendelte nála a saját arczképét, ezt követte a Prince CONSORT (a királynő férje), MELBOURNE lord, NORMANBY lord és mások arczképei, kik mind az udvarhoz, a főuri társasághoz tartoztak. Természetes, hogy VIKTORIA királynő a gyermekei arczképét is megfesttette BROCKY-val.

A MELBOURNE lord képe mai napig is megvan *Windsor Castle*-ban, a többi főuraké valahol a vidéki kastélyokban lesznek, — de a királynő, a férje és a gyermekeik arczképei eltüntek. Lionel CUST mondta nekem, hogy ezeket a képeket ő is kereste már, de a királyi palotákban és kastélyokban nincsenek meg, s igy valószinü, hogy a rokon európai udvaroknak küldettek el annak idején ajándékba, — de ennek az ajándékozásnak sincs semmi nyoma az udvari levéltárakban.

A királynővel való találkozásokról WILKINSON érdekes följegyzéseket hagyott reánk.[1] A királynő rendkivül kegyes és jóságos volt, BROCKY azonban nem ritkán rustikus és olyan hangon beszélt a királynővel, mely az angol udvarnál szokatlan volt.

BROCKY Károly akkor még nyilván törte az angol nyelvet, mivel a királynő németül beszélt vele.

Egyszer azt kérdezte tőle a királynő, nem találja-e, hogy Londonban drága az élet?

«Oh nem!» — viszonzá a művész, s körülményesen mondta el, hogy mennyibe kerül a villásreggelije, s a végén hozzá tette:

«Mindennap ott villásreggelizem a Rupert Street-en tizennyolcz pence-ért.»

«Hol van a Rupert Street?» — kérdé a királynő.

Olyan hangon, mint a ki elvárja, hogy Angolország királynője London minden utczáját ismerje, kérdé a művész:

«Mit? Ön nem tudja, hogy hol van a Rupert Street?»

Más alkalommal, midőn a királynő modellt ült neki, hogy arczképét megfesse, ülés végén azt mondá neki a királynő:

«Jól van, BROCKY ur, holnap megint látni fogom.»

«Oh nem, — viszonzá a művész, — holnap nem jöhetek, mivel ülésem van.» S midőn látta, hogy a királynő kissé furcsán néz reá, hozzátette: «Különben is jobb, ha nem látom minden nap.»

Egy későbbi alkalommal ezt mondta a királyné BROCKY-nak:

«BROCKY ur, a herczeg (a királynő férje) és én megszerettük azt az olajjal festett fejet, melyet tegnap hozott hozzánk, s meg szeretnők tartani.»

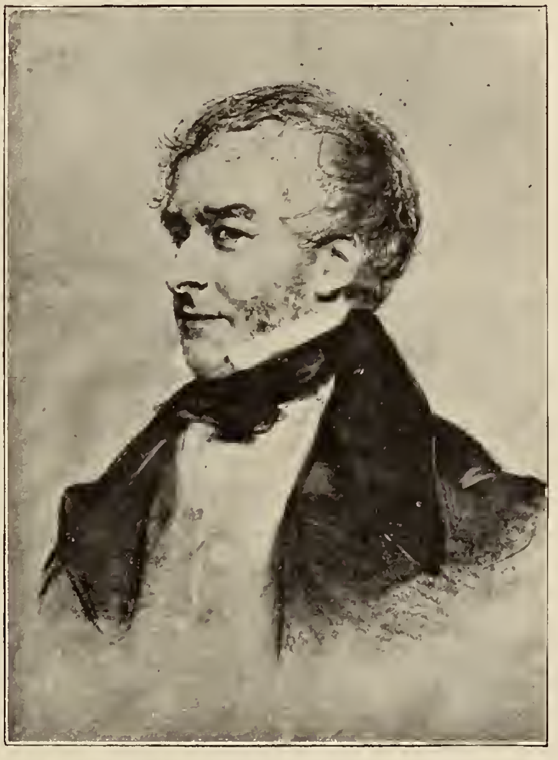
«Nem adhatom oda, — viszonzá a művész, — magamnak is szükségem van reá. De küldök Önnek másolatot róla.»

[1] Wilkinson, u. o. 16. és 17. o.

A királynő beleegyezett, s BROCKY megküldte neki a másolatot.

Az angol királynő és a herczeg természetesen nem voltak szokva a művész kissé rustikus társalgási modorához és hangjához. De a művész eredeti modora mulattatta őket. Nem is haragudtak meg reá. ALBERT herczeg nagyon megkedvelte művészetéért.

BROCKY hirneve egyre nőtt az angol fővárosban. Szerették olajfestésü képeit, de pasztelljeit, melyek rendkivül népszerüek lettek, nagyrabecsülték, ugyannyira, hogy londoni tartózkodása első évében 1000 font sterling jövedelme volt, ami 12,000 forintnak felel meg.

Brocky Károly: Viscount Melbourne arczképe.

Az angol király tulajdona, Windsor Castle.

Ebbe az időbe esik egy pompás pastellképe, a Viscount MELBOURNE arczképe, melyet legelőször 1895-ben láttam Windsor Castle-ban a királynő tulajdonában, — később az ezredéves kiállitáson volt látható, s most ismét Windsor Castle-ban van. Viscount MELBOURNE mint angol miniszterelnök a fiatal, 18 éves korában trónra került VIKTORIA királynőnek különösen kedves embere volt. Viscount MELBOURNE a fiatal uralkodónak nemcsak hűséges tanácsadója, de tanitója, vezetője volt, ki urnőjét előkészitette királyi hivatásának betöltésére. A *Whig*-féle regime értelmében képezte s a Whig-kormánynak jobb kilátásokat készitett elő az udvarnál, miként IV. VILMOS király idejében volt.

A királynő rendkivül megbecsülte hűséges emberét, kegyeinek számos jelével tüntette ki, végre megfesttette azczképét BROCKY Károly által. Mivel pedig a Viscount MELBOURNE kormánya 1841-ben a parlamentben megbukott, s ezt PEEL kormánya váltotta fel, körülbelül meg van állapitva a kép keletkezési ideje is, melyet VIKTORIA királynő nagy kegyelettel őrzött haláláig.

A ki a Viscount MELBOURNE egyéniségét nem ismerte, az erről a pastellképről alaposan megismerheti. Anglia rendkivül mozgalmas idejében élt, mit a történelemből tudunk, s ez a kép a legnyugalmasabb, legkényelmesebb diplomata-arcz, mintha a politikai pártok éppen ő alatta nem csaptak volna össze olyan keményen. A rendkivül kedélyes arczot rövid szakál díszíti, s a felálló kemény inggallért (Vatermörder) fekete selyemnyakkendő övezi, mig a haj leheletszerű könnyedséggel van a fejen végigsimitva. Az arcz tisztán fekete krétával készült. A mellény sárgásszinű, s azt BROCKY fehér és vörös szinekkel illuminálta.

Ezen a képen BROCKY összesen három szinnel dolgozik, de olyan elevenséget fejez ki a képen, hogy sokan ezt a munkáját LAWRENCE-éhez hasonlitották, megemlékezvén arról is, hogy LAWRENCE is felsőbb megbizásból festette kongresszusi képeinek alakjait. De a BROCKY graczіózus könnyedséggel festett arczképe inkább a franczia mesterekre emlékeztet, ha nem is felfogásra, de mindenesetre az előadás előkelőségére nézve.

Ebbe az időbe esik a COLNAGHI tulajdonában levő PONTET FRANCIS neje pastellképe fehér csipkés gallérral és főkötővel, mely utóbbi fehér selyemszalaggal van lekötve, — mely kép Rafael-reminisczencziákat ébreszt a szemlélőben. Ugyanazon tulajdonosnál van egy fiatal leány pastellképe, kinek szőke hajában virágkoszoru díszeleg, testhez álló kék ruhában, mely megint teljesen BROCKY modorában van festve, s főelőnye, hogy nagyon puhán van modellirozva.

Különben pedig a COLNAGHI-gyüjtemény igazi gyöngye, a gyermek Dominic COLNAGHI (most élő Sir Dominic COLNAGHI) életnagyságu, olajfestésü, álló képe. Lehetetlen, hogy ennek a szép képnek a megtekintésénél ne gondoljon az ember GAINSBOROUGH «Blue boy» (kék fiu) czimü hires festményére. Igaz, hogy a felfogás, különösen a beállitás más, de kétséget sem szenved, hogy BROCKY a nagy angol mester remek művét, mely annak idején egész Londont lázba hozta s még később is lázban tartotta, látta, s a COLNAGHI gyermekkori képe a tanuság arra, hogy a műremek milyen nagy hatással volt a magyar művészre.

A kép a COLNAGHI-fiut kilépő helyzetben ábrázolja. A gyermek ruhája élénk piros bársony, s ilyen piros a szalag, melylyel szürke harisnyája felett a szürke czipőket összeköti. A jobbjában levő széles karimáju kalap szintén szürke, három nagy fehér tollal élénkitve. Az élénk szinekben fes-

Brocky Károly: Sir Dominic Colnaghi gyermekkori arczképe.

Sir Dominic Colnaghi tulajdona, London.

Brocky Károly: Mr. Edward Pontet arczképe.

Mr. Claude H. Pontet tulajdona, London.

tett képbe kellemes változatosságot hoz a fehér gallér és a hasitott ujjakon látható fehér ing, valamint a mellén átvonuló világoskék szalag.

A két kép különbözete tulajdonképen csakis a ruha szineiben változik. A GAINSBOROUGH-kepen kék, a BROCKY-én piros. Változást mindkettőnél az ing-, gallér- és a hasitott ujjakon látható fehér ing mutat. Mindkét képen a fiu a jobb karját leereszti, s ebben a kezében a GAINSBOROUGH-képen fekete, a BROCKY-képen szürke kalap van. Mindkét kalapon a tolldisz fehér.

A BROCKY-képen a fej, különösen a kék szem pompásan van megrajzolva, s az arcz modellirozása olyan lágy, miként azt olajfestményen ilyen mesterileg készitve ritkán lehet látni. A szőke haj tisztára selymes. Az egész alak felfogása rendkivül nemes, s a művészi kivitel ezzel teljesen lépést tart. A kép egyénisége és festése előkelő, s technikájában, kivitelében teljesen önálló, habár GAINSBOROUGH «Blue boy» czimű képére emlékeztet is. Ami talán e képen nem önálló szellemi alkotás, az a pompásan megfestett, hatásos tájképü háttér, melynek nehézségeivel BROCKY diadalmasan küzdött meg, — de mindenesetre a legjobb angol tájképfestők iskolájára vall.

Az 1842-ik évben festette meg legjobb angol barátjának, Edward PONTET-nek arczképét. Kitünő olajfestésü mellkép, teljesen en face, szétválasztott hosszu hajjal, magas homlokkal és kék szemekkel, s ugynevezett pofaszakállal. Egyszerü eszközökkel van festve, s a zöld kabát, vörösbarna mellény és a széles sötét zöld nyakkendő diszkret szinharmoniája csak emeli a festészete hatását. A képen ábrázolt férfi tipikus angol, s a festészet modorát illetőleg BROCKY Károly teljesen beleélte magát az angol festészeti irányba.

Látszik, hogy a művész a képet különös szeretettel festette. Őszinte. igaz barátság füzte PONTET Edwardhoz, mely a szó szoros értelmében a siron túl is eltartott, amennyiben a PONTET-család BROCKY Károly tetemét bevette családi sirboltjába, s most ott alussza örök álmát hűséges barátja mellett.

A negyvenes évek elején készült BROCKY Károly olajfestésü *saját arczképe*, egy igazán nagyszabásu művészi alkotás, mely fényes bizonyitéka annak, hogy BROCKY Károly mily czéltudatosan haladt előre a festőművészet terén, mily könnyedséggel küzdött meg a technika nehézségeivel, s művészi szárnyalása mennyire vitte mindinkább a magasba.

Amig az ERNSZT Lajos és a gráczi THEYER Leopold tulajdonában levő önarczképek az egész fiatal embert ábrázolják, addig itt már a férfikorában élő mesterrel állunk szemben. A mellkép BROCKY Károlyt teljesen en face ábrázolja. Jobb oldalt szétválasztott dús szőke haja bal homlokát eltakarja, s a szeméig ér. Rövid szakálla és bajusza szőke.

Brocky Károly: A művész saját arczképe.

Mahlerné Lorent Beatrice tulajdona,
Lichtenthal bei Baden-Baden.

A jobb füle czimpájában látható az egyszerü, sima fülbevaló, melyet atyjától örökölt, s állandóan viselt. Testén meggyszinü bársonykabát van felálló gallérral, mely alól inggallérja széle látható. Jobb kezét mellén tartja. A háttér barna.

Mikor a képet 1896-ban Mr. J. H. LORENT tulajdonában *Reigate*-ban, *Surrey*-ben, legelőször láttam, első pillanatra a festészet előkelőségénél, a brilláns szinhatásnál, az életerős plasztikánál és finom modellirozásnál fogva VAN DYCK egyik alkotásának tartottam. Csak mikor közelebb léptem hozzá, láttam, hogy modern alkotás. A BROCKY Károly remeke! A nyilt, barátságos arczból világos kék szemek tekintenek világgá a szépen ivezett szemöldök alól, s az egész arczon a jóság, kellem és rokonszenv nyilatkozik meg.

A kép festése teljesen sima, s a piros ajakon kivéve az arczon is gyenge pir élénkiti a különben halavány arczot. És mégis, a halvány tónus daczára a kép nagyon eleven és beszédes. Szélesen van festve, biztos ecsetvonások mutatják az elevenséget, s az az impressióm, hogy rövid időn át, mintegy egy ülésben készitette el BROCKY Károly ezen saját arczképét, melyet összes képmásai között a legtökéletesebbnek, a legművészibbnek tartok.

A képet évekkel azelőtt Mr. J. H. LORENT Bécsben vette az öreg THEYER-től ezer forintért. Miként került THEYER birtokába, azt ennek örökösei sem tudták. Mr. LORENT hajlandó lett volna a képet eladni 10,000 forintért. A horribilis árt azért kérte, mivel BROCKY ezen alkotását a VAN DYCK művészete mellé helyezte. — Tévedett. A VAN DYCK művészete a képen nincs meg, s rokonvonást sem találtam rajta. Csak első tekintetre csal a benyomás, s megtéveszt. A kép modern, s technikája is az. BROCKY Károly önálló művészete, festészetének szépsége, kerekdedsége, biztos rajzának finomsága van meg benne.

A festmény már korábban megjárta egyszer Budapestet. Erről tanuskodik a hátsó oldalán látható következő felirás:

> „Hogy ez Brocky Károly festész arczképe, melyet Londonban maga festett, ezennel bizonyitom.
>
> Budapest, Muzeum, Jan. 20-ik 1881.
>
> *Pulszky Ferencz,*
> *a M. N. Múzeum igazgatója.*
>
> Előttem: *Kamermayer Károly,*
> *polgármester.*
>
> *Ligeti Antal,*
> *N. Múzeumi képtárőr."*

A kép egy igazi BROCKY-kép, mely mesterét dicséri.

Mr. J. H. LORENT halálával a kép leánya tulajdonába került, ki a Baden-Baden mellett levő *Lichtenthal*-ba ment férjhez, s most ott lakik.

Ebben az időben látogatta meg BROCKY Károlyt Londonban BARABÁS Miklós. A látogatásról PESTI Frigyes a következő sorokban emlékszik meg a «*Delejtű*»-ben, melyeket a «*Honderű*»-ből irt ki:

«Megtelepedése után 3—4 évvel BARABÁS Miklósunk BROCKY-t, régi jó barátját és művésztársát, kivel az akadémiát végezte, meglátogatta és őt egészen elmerülve találta a művészi teremtés, alakitás gyönyörébe. BARABÁS a BROCKY-nál talált remekművek közül kiemeli a HARRISON-családot, a hires Lady Charlotte TALBOT mellképét, s néhány szép tanulmányfőt, többnyire az ujabb divatu crayon- és pastellmodorban.

Olajfestményei közül «Lucy Asthon and Ravenswood visiting blind Alice» czimű festményét (magyarul: Lucy Asthon és Ravenswood meglátogatják a világtalan Alice-t) dicséri, mely akkor BROCKY műtermében ki is volt állitva. (Brocky szállása volt Londonban 39. sz. Greet Marlborough Street).»

Honnét vette a «*Honderű*», illetőleg a «*Delejtű*» ezeket az adatokat, azt nem emliti meg.

Tény, hogy BROCKY Károly képe «Lucy Asthon and Ravenswood visiting blind Alice» czimü képe 1843-ban Londonban ki volt állitva, miként azt a következő kiállitási lajstromban kimutatom. Tény az is, hogy BARABÁS Miklós 1843-ban meglátogatta BROCKY Károlyt Londonban, melyről naplójában következőkép emlékszik meg azon alkalomból, hogy egy ur elvitte a Mister HOPE magángyűjteményébe.

«Meg is köszöntem az illető urnak nagyon a szivességét — irja Barabás[1] — annyival is inkább, mert BROCKY barátom (a ki már néhány év óta Londonban élt s akivel együtt jártam Bécsben az akadémián s Olaszországból visszatértemkor is Bécsben gyakran találkoztam) beszélte nekem, hogy sok szép magángyűjtemény van Londonban, de ezekhez nagyon nehéz hozzáférni. Ő például Robert PEEL-lel jó ismeretségben volt s még sem képes e lord szép képtárát megtekinteni. Nagy gazdagságuk mellett az arisztokraták nagy különczködők is.»

Ez az egész amit emlékirataiban BARABÁS Miklós BROCKY Károlyról mond, de ezekben sem a képekről nem emlékezik meg, sem pedig BROCKY Károly személyére és működésére ki nem terjed.

SZEGEDY MASZÁK Hugó, az elhunyt BARABÁS Miklós veje, kérésemre átnézte apósa hátrahagyott iratait, de BROCKY Károlyra nézve feljegyzéseket nem talált ugyan köztük, de igenis egy levelet, melyet BROCKY Károly intézett BARABÁS Miklóshoz Londonban.

[1] Barabás Miklós emlékiratai. Közli Kézdi Kovács László. Budapest. 1902. 201. o.

Brocky Károly: Nő képe.

Zala György tulajdona, Budapest.

A német nyelven irt levél mását SZEGEDY MASZÁK Hugó szives engedelmével itt közlöm.

A boriték czime:

de Barabás
31. Tavistock Sq.
Kivül a postabélyegzés: 1843. junius 26.

Az egész kicsiny alaku levélpapiron irt levél tartalma két oldalon ez:

„Werther H. Barabás.

Es thut mir sehr leid, Sie nicht zu sehen als Sie Samstag bey mir waren. Ich konnte keine Eintrittskarte für die Gallerie des Lord Egerton für Sie bekommen, da er jetzt in London lebt und sein gegenwärtiges Wohnhaus sehr schmall ist, jedoch versuchen Sie als Fremder selbst an ihn zu schreiben.

Seine Adresse

Rt. Hbl Lord Francis Egerton
18 Belgrave Square.

Ihr ergebener,
C. Brocky."

BARABÁS Miklós nyáron a «Season»-ban volt Londonban, amikor az angol főurak vidéki kastélyaikat elhagyják, bevonulnak Londonba s ottani palotáikban fényes ünnepségeket adnak, társaságokat fogadnak. Ilyenkor a képtárlátogató vendég a legalkalmatlanabb, s csak ritkán zavartatják magukat otthonukban, s kivételt is csak idegenekkel szemben tesznek. Erre vonatkozik BROCKY Károly tanácsa, hogy BARABÁS Miklós mint idegen személyesen irjon EGERTON lordnak, akkor inkább kilátása van arra, hogy a gyüjtemény megtekintése végett beeresztik a palotába.

Midőn BARABÁS Miklós ifjukori barátját, BROCKY Károlyt, Londonban meglátogatta, nagy örömét lelhette benne. BROCKY Károly akkor már az ismert, keresett, sok tekintetben nagyrabecsült művész volt, ki az udvar, az arisztokráczia és a polgári közönség részéről kapott megtisztelő megrendeléseket.

Becsülték benne nemcsak a művészt, hanem sokoldaluságát is, aki az arczképeken kivül festett tájképeket, ideális, történeti tárgyu, genre, szent és mythologiai tárgyu képeket, sőt elefántcsontra miniatüröket is.[1] Volt idő, midőn Londonban az volt az általános meggyőződés, hogy szemet, tekintetet ugy festeni, mint BROCKY Károly, az ő korában senki más nem tudott.

Neve, művészete nemcsak azoknak volt becses, akiknek festett, hanem a közönség szélesebb rétege is tisztelte, melynek bőséges alkalma volt kiállitott műveit megtekinteni.

[1] *Bryan*'s Dictionary of painters and engravers. London. 1903. Vol. I. 198. o.

Bár különböző évekbe esnek ezen kiállitott művei, ezek lajstromát itt együtt adom, hogy együtt legyenek.

A «*The Royal Academy of Arts*»[1] kiállitásain:[2] —

Colnaghi and Co. czimén

Pall Mall East.

Év-szám	Katalógus száma	
1839.	472.	The domino noir. (A fekete domino.)
	606.	Study from a Highland peasant girl. (Skót felvidéki parasztleány, tanulmány.)
	797.	Study from a child in the Highlands of Scotland. (Skót felvidéki gyermek, tanulmány.)
	871.	Study for a portrait.
	903.	Study for a Madonna.
	969.	Study for a Saint.
	111.	St. Agnes.
1840.	58.	«I am not alone.» (Nem vagyok egyedül.)
	118.	«Tell me what I like.» (Mondd meg, mit szeretek.)
	512.	A study.
	618.	A study.
	628.	A study.
	665.	Miss Dormer.
	897.	A study.

14, Berners Street.

1841.	689.	The late Charles Pigon, Esq.
	717.	Master Cockerell.
	776.	A portrait.
	897.	Miss Young.
	945.	Portrait of an infant.

39, Great Marlborough Street.

1842.	695.	Master Strahans.
	704.	St. John.
	724.	St. Mark.
	730.	The Hon. Charles Mount Edgcumbe.
	785.	Lady Arabella Diana West.
	834.	Master Cockerell.

[1] *The Royal Academy of Arts.* A complete dictionary of contributors and their work from its foundation in 1769 to 1904. By Algernon *Graves.* Compiled with the sanction of the president and council of the Royal Academy. London. 1905. Vol. I. 293. o.

[2] Az általánosan megérthető czimeket és pedig az egyének arczképeit, a tanulmányokét, stb. nem forditottam le magyarra. Amit leforditottam, abban is lehet tévedés, mivel az angolban sok olyan szó, kifejezés létezik, melynek különböző értelme van. Ezen kiállitott képek akkoriban el is keltek, valahol Angolországban magántulajdonban vannak, s ezeket én nem láttam. Akinek később valamikor alkalma lesz ezeket a képeket megtekinteni, az ábrázolt jelenetekből majd kiveheti, vajjon forditásom megfelel-e a képek tartalmának. Ny. S.

Év-szám	Katalógus száma	
1842.	867.	Daughter of Sir George Beaumont, Bart.
	933.	Miss Caroline Holland.
1843.	636.	Lucy Ashton and Ravenswood visiting blind Alice.
	979.	Master and Miss Harrison.
	991.	Lady Charlotte Talbot.
	1005.	A study.

27, Berners Street.

1850.	133.	A nymph.
1851.	113.	Psyche.
	548.	Cupid and Psyche.
	714.	Venus and Phaon. (Vénus és Faun.)
1852.	235.	Spring. (Tavasz.)
	322.	Summer. (Nyár.)
	329.	Autumn. (Ősz.)
	409.	Winter. (Tél.)
1853.	409.	Music and art instructed and crowned by Poetry. (A zene és a művészet oktatása és megkoronáztatása a költészet által.)
	459.	Ceres demanding of Jupiter the restiration of her daughter Proserpina. (Ceres követeli Jupitertől leányának, Proserpinának visszaadását.)
1854.	89.	The pet nurse. (A haragos dajka.)
	1326.	The best nurse. (A legjobb dajka.)

A «*The British Institution*»[1] kiállitásain:

Colnaghi and Co. czimén.

Pall Mall.

1840.	40.	An effect seen in the Highlands. (Hatásos tájkép a skót felvidéken.)
	253.	Fidelity. (Hűség.)
1841.	121.	La Maitresse. (Az urnő.)
	198.	The account day. (A leszámolás napja.)

C. S. Brockey.

1843.	146.	Scene from Jame's novel of Philip Augustus. (Jelenet Jame «Philip Augustus» czimű novellájából.)
	178.	Il reposo. (A pihenő.)

C. Brocky, 113, Park Street.

1844.	165.	The Infant Christ wounding the serpent. (A kis Jézus legyőzi a kigyót.)
1850.	179.	A Dutch Madonna. (Hollandi madonna.)
	300.	A bacchante.

27, Berners Street.

1851.	228.	Charity. (Könyörületesség.)
	268.	Cupid.
1852.	236.	The whistle. (Sipoló férfi.)

[1] Algernon *Graves*, The British Institution. 1806–1867. London. 1908. 67. o.

Év-szám	Katalógus száma	
1853.	128.	Delight. (Gyönyör.) *Eladatott 60 font sterlingért.*
	565.	Head of an old man. (Öreg férfi feje.) *Eladatott 40 font sterlingért.*
1854.	101.	Mia Carissima. *Eladatott 50 font sterlingért.*
	419.	«Now! catch it dear.» (Nosza! Fogd meg édes.) *Eladatott 50 font sterlingért.*

A «*Royal Institute of Painters in Water Colours*» kiállitásain:[1]

27, Berner Street.

Év-szám	Katalógus száma	
1855.	186.	The Terrace. (A terasson.)
	269.	Pilgrims an the Wayside. (Zarándokok az utfélen.)
	298.	The Monastery. (A kolostor.)

A kiállitások katalóguskivonataiból láthatjuk, hogy az első években COLNAGHI utján állittatott ki, később pedig saját lakása megjelölésével mutatta be műveit a kiállitásokon.

Láthatjuk továbbá, hogy az 1845—1849-ik években nem állitott ki semmit, mivel 1844-ben Londonból elutazott a kontinensre, honnét csak az 1846-ik év végén, vagy az 1847-ik év elején tért vissza Angolországba.

Elutazott Bécsbe, azzal a szándékkal, hogy menyasszonyát: TSCHIDA Josefine-t feleségül vegye, s hogy beutazza Olaszországot, hogy a régi mesterek alkotásaiból uj erőt és anyagot meritsen további művészi munkásságához.

[1] Algernon *Graves* kiadatlan kézirataiból jegyeztem ki 1907-ben Londonban.

VII.

Hogy mi történt Bécsben, arról feljegyzés nem maradt fenn, az eltünt levelezésbe nem tekinthettem be, s a még élő családtagok a részletekre nem emlékeznek.

Csak annyit tudtam meg tőlük, hogy BROCKY Károly, kinek már tisztességes jövedelme és vagyona is volt, feleségül akarta venni menyasszonyát: TSCHIDA Josefine-t, hogy aztán elvigye magával Londonba, s ott megossza vele az életet. Ez régi terve volt neki, s ezzel az egész Tschida-család tisztában is volt.

Midőn azonban BROCKY Károly komoly tervével a család elé állott, akkor ez, különösen az anya, tudatára ébredt annak, hogy Josefine-nek mily messzire kellene elutaznia, a vágy a leány, a testvér iránt elfogta őket, s nemcsak a hosszu utazástól tartottak, de attól is, hogy ha a leányt férjhez adják BROCKY Károlyhoz. talán sohasem fogják őket látni.

Attól az ürtől féltek, melyet a leány távozása maga után hagy a családban, s amely betöltetlen marad, s különösen az öreg asszonyt fogta el a keserves hangulat, mely leányaira is átszállott. TISCHIDÁ-né leányai jó nevelésü gyermekek voltak, kik benső szeretettel ragaszkodtak édes anyjukhoz, s BROCKY Károly feleség helyett kosarat kapott.

A leányra hatottak anyja aggodalmas szavai, látta, érezte, hogy nehéz szivvel bocsájtaná a messze idegenbe, s Josefine maga a régi barátság és ragaszkodás czimén komolyan beszélt BROCKY Károlylyal, s házassági szándékáról egyáltalán lebeszélte. Nem utasitotta vissza kiméletlen formában, de megérttette vele, hogy alkotó művész egyáltalán ne nősüljön meg. személyes szabadsága teljesen biztositja neki működési szabadságát, függetlenül mozoghat és semmi sem korlátozza művészi működésének szabad szárnyalását. Mig ellenben a feleség, a család csak gondot okoz neki, korlátozza szabad mozgását, akadályozza működése szabadságát, s igy neki sokkal jobb és czélszerübb, ha egyáltalán sohasem nősül meg.

BROCKY Károly, bármily finom formában történt is meg a nyilatkozat, a czélzást elértette. Tisztában volt azzal, hogy nősülési szándéka kilátástalan, hogy TSCHIDA Josefine az adott körülmények között a felesége

nem lehet, s belenyugodott a változhatlanba. Vőlegény és menyasszony lemondtak a házasságról, de nem a barátságról. Mindkettő áldozatot hozott: a menyasszony az anyjának, a vőlegény pedig a menyasszonynak. Pedig szerették egymást, s ha későbbi években még leveleztek is egymással, s a levelek mind ritkábban érkeztek is, azért szerették egymást, s egymásra gondolva mondtak le mindenkorra a házas életről.

BROCKY Károly mint agglegény, TSCHIDA Josefine pedig mint öreg kisasszony fejezte be életpályáját.

Ugy látszik azonban, hogy a szándékolt házasság felett folytatott első eszmecseréből kiszivárgott tartózkodás, talán maga a végleges kosár sem riasztotta vissza a művészt. Remélt, várt, hogy talán a nagy utazás gondolatával mégis meg tud barátkozni a család, talán mégis neki adják a messze idegenbe a leányt. Erre enged következtetni azon körülmény, hogy BROCKY Károly nem szakitott a családdal, hanem reménykedve várakozó álláspontot foglalt el, s huzamosabb ideig maradt Bécsben.

Mivel pedig bécsi tartózkodása ideje alatt sok képe készült el, kétségtelen, hogy hosszabb ideig volt ott, mielőtt utját folytatta volna Olaszországba.

Ide tartozik az ülő Madonna a jobb térdén a meztelen gyermek Jézussal WIMMER-né HARDTMUTH Mária tulajdonában Pozsonyban, egy olajfestésü kép, mely az olasz iskola befolyása alatt készült, mely nagyon üde, kedves szineivel tud hatni, habár a kompositióban alig van valami eredetiség, — s ugyanott egy czeruzarajzzal készült szabadban ülő Madonna az ölében ülő gyermek Jézussal és a vele játszó keresztelő szent Jánossal, mely finom rajzával köti le a figyelmet, s melynek jobb alsó sarkában ott a jelzés: C. BROCKY.

THEYER Mária urnő tulajdonában Bécsben egy lapon látszik három ügyes gyermekfej és pedig MINNA (később Frühmann Antalné), MÁRIA (később Hardtmuth Edéné Pozsonyban) és THEYER Theodor képei, könnyen odavetett, s igazi virtuozitással készitett rajzok, melyek felületessége mellett is teljesen érvényesült az ábrázolt egyének karaktere.

Ezen hármas rajzon hátul a következő felirat olvasható:

«1846. gezeichnet von Carl Brocky.
Theyer
Minna, Marie, Theodor.»

Ebből a feliratból arra lehet következtetni, hogy BROCKY Károly ezen rajzokat az 1846-ik év elején készitette, s ez esetben közel egy évig volt Bécsben, — vagy pedig a rajzok az 1846-ik év végén készültek, s ekkor BROCKY Károly már visszatérőben volt Olaszországból, s Londonba való utazása közben ujból ellátogatott Bécsbe.

Brocky Károly: Gyermek képe.

Dr. Hardtmuth Károly tulajdona, Pozsony.

Brocky Károly: Gyermek képe.

Dr. Hardtmuth Károly tulajdona, Pozsony.

Ugyanannak a THEYER Wilhelmina (Minna) férjezett Frühmann Antalné olajfestésü képe az 1845-ik évből jelenleg Linzben van.

A nevezett három THEYER-gyerek pompás pasztellképe Dr. HARDTMUTH Károly tulajdonában van Pozsonyban, három kiváló művészi alkotás, mely az ezredéves kiállitáson Budapesten is hivatva volt BROCKY Károly művészetét kiváló oldaláról bemutatni. — Ugyanott van egy férfi és egy nő arczképe 1846-ból, egy pompás czeruzarajz, a bal alsó sarokban e jelzéssel: BROCKY. — Továbbá THEYER Ferencz üde szinekkel festett aquarell képe, a jobb alsó sarokban e jelzéssel: BROCKY.

Egytől-egyig nagyon ügyes rajzok és festmények a művész java idejéből.

Ugyancsak itt látható BROCKY Károly saját arczképe, egy finom, szellemes czeruzarajz, mely tökéletesen azonos a Mr. J. H. LORENT tulajdonában volt, s most Lichtenthal-ban levő olajfestésü arczképével. A kép vállig mutatja a mestert, gyenge körszakállal és vékony bajuszszal, fején a dús hajfürtökkel. A kitünő kép hatását rendkivül emeli a vörös tónus, melylyel az arcz illuminálva van.

A THEYER Leopold gráczi professor tulajdonában egy egész nagy sorozat BROCKY-alkotás van. Ide tartozik a THEYER Ferencz pastellképe, egy pompás bécsi tipus szőke hajjal s szakállal és kék szemekkel, szürke kabáttal és vörös mellénynyel. A szinek harmóniája és lágysága nagyban emelik a művészi hatást.

Ugyancsak itt van TSCHIDA Mária férjezett THEYER Ferenczné (TSCHIDA Josefine nővérének) kitünő pastellképe, ki a jelenlegi tulajdonos édesanyja volt. Ez az elegáns hölgyalak a dus sötét hajjal, mely hátul kontyban végződik és ékszerekkel van diszitve, — az egyszerü fekete selyemruha a szélein kilátszó fehér selyeminggel, BROCKY Károly legjobb, legművészibb alkotásai közé tartozik a bécsi időből. Ennyi elevenséget, a ruhának ilyen finom, selymes lágyságát csak a BROCKY nagy művészete tudott ilyen élethiven kifejezni. Művészi kerekded az egész, minden nagyobb igények nélkül lép fel, eszközei rendkivül egyszerüek, s hatásában mégis művészi egész.

THEYER Leopold professor tulajdonában van BROCKY Károly menyasszonyának, TSCHIDA Josefine-nek két arczképe. Az egyik egy nagy finomsággal és művészi ihlettel készitett czeruzarajz, mely a fiatal hölgyet derékig ábrázolja, középen szétválasztott hajjal, melynek fürtjei a fülei köré vannak fonva és szalaggal diszitve, testén kivágott derék bő ujjakkal s puszta nyakán három gyöngysorral. Kosztümje teljesen a biedermeier-kor divatjának felel meg.

TSCHIDA Josefine másik arczképe aquarell, s a fiatal leányt fauteuilleben ülve ábrázolja, kivágott ruhában, nyakán fekete szalaggal és ékszer-

Brocky Károly: Tschida asszony arczképe.

Kankovszky Ferencz tulajdona, Fiume.

diszszel. A középen szétválasztott dús szőke haj, a kék szemek s a piros ajkak az élénk arcznak rendkivüli frisseséget kölcsönöznek. Látszik a képen, hogy BROCKY Károly nemcsak művészi tudását vetette latba a kép megalkotásánál, hanem szeretetének melegével is elárasztotta. A háttérül szolgáló piros fauteuille-ből a gyengéd, elegans női alak pompásan emelkedik ki. Kifogástalan rajza, festésének könnyed modora, előadásának szépsége megkapó, s épp olyan elegans mint maga az ábrázolt fiatal menyasszony.

THEYER Leopold gráczi professor tulajdonában a BROCKY Károly rajzainak, tanulmányainak, vázlatainak olyan gazdag gyűjteménye van, hogy azokból a BROCKY Károly művészi lelkivilágába tökéletes betekintést nyerünk. Egy másik ilyen gazdag gyűjtemény létezik Mr. Tarral WILKINSON (BROCKY életrajzirója fiának) tulajdonában *Horley*-ban, teli olasz és angol tárgyu rajzokkal és vázlatokkal, a harmadik pedig a Szépművészeti Muzeumban Budapesten, mely bécsi, angol és olasz tanulmányait tartalmazza, s mely részben a Mr. J. H. LORENT tulajdonából került ide *Reigate*-ból, részben a Mr. Francis DILLON gyűjteményéből Londonból.

Ezek mindegyike fényes tanuságot tesz arról, hogy BROCKY Károly vérbeli művész volt, igazi festő-talentum. Gondolatait szinekkel és rajzokkal fejezte ki, ezek voltak méltó eszközei, hogy gondolatait megfogalmazza, leirja, kifejezze és a művészi tudás meggyőző erejével meg is érttesse.

De szinfoltjaival is uralkodott és teremtő erőnek bizonyult.

BROCKY Károlynak ezen bécsi tartózkodási idejéből származik egy festészeti remeke: a TSCHIDA-leányok anyjának, TSCHIDA asszonynak kartonra készitett olajfestésü arczképe, mely KANKOVSZKY Ferencz ministeri osztálytanácsos tulajdona Fiumében. Sok képet láttam BROCKY Károlytól Angolországban, Ausztriában és itthon, de ilyent soha. Az arczkép egy olajfestésü miniature-kép, az egyetlen, melyet a művésztől ismerek.

A festmény TSCHIDÁ-né ülő alakját térdképen mutatja be. Egy széles, vörös, kényelmes fauteuille-ben ül, vörös ruhája, mely vállig dekolletált, bő ujjakkal van ellátva. Barna haja középen ketté van választva és simára fésülve. Habos biedermeier-kori divatos főkötője az állon fehér szalaggal van lekötve s könnyü csokorban végződik. Jobb vállára barna prémmel szegélyezett fekete selyem kabát van vetve. Jobb keze kis ujján karikagyürüt visel.

Ami ezen a képen első sorban meglep, az a pontos, gondos rajz és a ragyogó szépségü szinek. A jóságos, szelid tekintésü arcz, még az öregebb korban is üde szinekkel, a szép kék szemek, az arcz, a nyak és a kezek tónusainak lágysága és melege pompás harmoniává olvad össze, s látszik, hogy a művész többet akart festeni mint egyszerü arczképet. Egy szerelmes vőlegény lelkét, aki egyszersmind festő is, mi sem birja jobban feltárni mint művészi alkotása egy általa szeretett lényről. BROCKY

Károly szerette TSCHIDA Josefine-t mint menyasszonyát, szerette ennek anyját mint jövendő anyósát, de e mellett sohasem halt ki szivéből a hála érzete ama urinő iránt, ki bécsi tartózkodása első éveiben a küzdés, a nyomor, a nélkülözés korában neki anyát pótolt, otthont adott, s hozzáférhetővé tette számára családi tüzhelye melegét.

Ezt a tényt BROCKY még későbbi korban is nagy hálával emlitette, s az öreg asszony iránt táplált köszönete csak halálával szünt meg. Most mikor a jóságos asszony elé került ujra s megfestette arczképét, nemcsak elismert művészi tudását vette szolgálatába, hanem szivének melegét is, lelkesedését, hogy annál nyomatékosabban tudja művészi ecsetjével kifejezni lankadhatatlan háláját.

Ez a művészi lelkesedés ebből a képből szinte kisugárzik. Amit különben BROCKY nem minden munkájáról lehet elmondani, a kép legkisebb részleteit nagy gonddal rajzolta és festette s festési technikájának minden fejlettségét, a plastika szépségét, a modellirozás finomságát, a konczepczió előkelőségét, a kifejezés megkapó voltát mind bele vitte ebbe az egy alkotásába, mely neki különösen akkoriban sokat, nagyon sokat érhetett.

Mindezt a nagy qualitást kifejezésre juttatja ezen a 20 cmtr széles és 25·5 cmtr magas kis képen, mely apró terület egy egészen kifejlett művészi processust zár magába. Művészi qualitás tekintetében én ezt az arczképet a BROCKY Károly szép, nagy önarczképe mellé helyezem, mely a Mr. J. H. LORENT tulajdonából Horley-ból került leánya tulajdonába Lichtenthalba.

BROCKY Károly bécsi tartózkodása nem volt a művészetnek szentelve. Ugyszólván vakáczión volt, mikor Bécsben tartózkodott. Nagy ünnepségre készült, családi tüzhelyet akart alapitani. Minden inkább foglalkoztatta, mint a művészet. Ez egyszer kizárólag ember akart lenni. Ember, kit nem a művészet, a hirnév, a dicsőség csábit, hanem az otthon, mely neki sohasem volt. Melybe kissé belekóstolt abban a nyomoruságos időben, mikor Bécsben töltötte tanuló éveit. Mikor TSCHIDÁ-né befogadta házába, ahol látta, mi az a családi élet, szülői és gyermeki szeretet, testvéri összetartás. Ezek neki mindenkor idegen fogalmak voltak.

Egy uj, szép világ volt, melyben honosságot akart szerezni.

Londonban is jó dolga volt.

Az udvar kitüntette, a főuri világ megrendelésekkel halmozta el, a polgárság képeket vásárolt nála. Volt hirneve, vagyona, voltak igaz, hű barátai, melyek családjában gyakran megfordult. Voltak, akik szerették, s akiket ő is viszont szeretett. De a kép más volt. Amit az angol családokban látott, az nem ragadta meg a lelkét. Minden őszintesége és becsületessége mellett is az angol családi élet neki épp oly hideg volt, mint az angol ember egész lénye. Egy kis meleg derengett neki a multból. Ez

után vágyódott. Ezért ment Bécsbe. TSCHIDA Josefine-t mint fiatal feleségét akarta magával vinni Angolországba.

Másként történt.

Kétségtelen, hogy BROCKY Károly Bécsben mégis foglalkozott művészettel, habár csak futólag is. A császári és magángyüjteményeket felkereste, hogy régi emlékeit felelevenitse, hogy ujból behatolhasson a régi mesterek művészetébe.

Művészetet tulajdonképen nem alkotott, csak a TSCHIDA-né arczképét, mely kiváló. A többi arczkép, pastell és rajz csak emléknek készült kisebbszerü alkotások. A rajzok és vázlatok sokasága itt a fő. Sokat látott, sokat tapasztalt, sok érdekes jelenséget megfigyelt, s ezeket vetette futólagos vonásokban papirra. Jellemző alakok, megfigyelt jelenetek, érdekes tipusok, hirtelen támadt gondolatok, melyeket manualis gyorsasággal és ügyességgel örökitett meg hirtelen vonásokban, mint az olyan teremtő művész, ki gyüjtött adatait tartalékban tartja, hogy adandó alkalommal fel lehessen őket használni.

Ilyenek a bécsi, pozsonyi és gráczi vázlatok és rajzok, melyek túlnyomó része abból a korból való. Amilyen felületeseknek látszanak is első pillanatban, éppoly komolyaknak bizonyulnak figyelmesebb megtekintés után. Egy igazi művészlélek megnyilatkozásai előtte feltünt eseményekről, személyekről és tárgyakról.

Mindegyik néhány vonallal odavetett karakter, melyben élet van. Mindegyik tipus, mely valamit kifejez. S minden vázlatosság mellett is mindegyik egy befejezett egész, melynek van mondani valója.

Aki igy tudja az életet és annak jelenségeit megfigyelni, s aki ezen megfigyeléseket igy tudja megörökiteni, az kiforrott művész. BROCKY Károly pedig az volt a szó legnemesebb értelmében.

A bécsi ut, bármily kedvezőtlen vége is volt reá nézve, ha őt magát le is hangolta, az művészetén nem látszott meg. Volt idő s az most is igy volt, midőn nagyon jól el tudta választani az embert a művésztől. A londoni tartózkodás, hova véglegesen visszatért, uj irányt is nyitott meg számára. Uj irányt és uj haladást. Mert mindig előre haladt, s művészete zenitjén érte utól a halál.

VIII.

Alig hogy visszatért a művész Angolországba, első művei közt megfestette régi barátjának Mr. F. C. PONTET-nek pastell-arczképét, mely 1847-ben készült el. Az ezüsthaju F. C. PONTET fivére volt azon Edward PONTET-nek, ki BROCKY egyik legmeghittebb barátja volt s a művészt sokszor látta mint vendégét házánál, sőt — ami Angliában nagy megtiszteltetés, — még halála után is vendégeül fogadta, amennyiben a Kensall-Green temetőben levő családi sirboltjában helyezték örök nyugalomra a magyar mestert. A festmény egy jóságos arczkifejezésü öreg urat mutat, pompásan festett és modellirozott arczczal, melyet hófehér selymes haj koronáz. BROCKY Károly itt igazán brilliáns arczképet készitett, s meglátszik a képen, hogy nagy szeretettel és odadással csüngött tárgyán. Bizonyos előkelőség nyilatkozik meg rajta s az a benső melegség, mely őt a művészhez fűzte. Frisseség, élethűség és természetesség teszik oly igazzá és művészivé ezt a szép festményt.

A Mrs. Norman WILKINSON képe életnagyságu, elegáns urinőt mutat. BROCKY itt már felfogásban és kidolgozásban találkozik a nagy angol mesterekkel, sőt Van DYCK-kel is. Látjuk itt is, hogy BROCKY értett ahhoz, miként kell alakjait beállitani, milyen technikai modort kiván meg modellje. A kép vászonra készitett olajfestés s talán a művész leggracziózusabb alkotása. Mennyi distinktió, mennyi finom előkelőség árad ki ebből az arczképből! Itt is a baráti szeretet vezethette a művész ecsetjét, mivel az ábrázolt hölgy neje volt ama Norman WILKINSON-nak, aki, mint a művész intim barátja, a festő halála után annak életrajzát egy vékony kis füzetben megirta, hogy az adatokat egy későbbi kutató számára megőrizze.

A hölgy, egy sötétzöld selyemruhába öltöztetett alak, pompásan emelkedik ki a szürkésbarna háttérből, melyen vörös selyemfüggöny enged kilátást a szabadba. A rendkívül finoman rajzolt és festett fej és arcz nagy elevenséggel van ábrázolva, s azonnal rokonszenvessé teszi az alakot. A jobb kéz rajza és modellirozása rendkivül szép, puha és meleg. A bal kezére sárga keztyü van huzva, szintén gyönyörü festéssel készitve. A nyakon és a kézfejen látható fehér fodrok lehelletszerüek s a ruha fes-

Brocky Károly: Mrs Norman Wilkinson arczképe.

Mr. Tarral Wilkinson tulajdona, Horley (Surrey).

Brocky Károly: Délolaszországi pár.

Miss Florence Klein tulajdona, London.

tése lágy, tónusaiban igaz. Modellben és festésben egyaránt az előkelőség dominál. Egy olyan festmény, mely akármely hirneves művésznek dicséretére lenne.

A Miss Florence KLEIN tulajdonában levő olasz parasztok: ülő férfi és álló nő, Olaszországból magával hozott motivumok alapján készült. Élénk vörös, zöld, barna és kék szinek dominálnak, mely az akkori kor izlésének felelt meg. Mögöttük pompás tájkép. Egy kut kávájánál vannak

Brocky Károly: F. C. Pontet arczképe.

Mrs. Stratton tulajdona, London.

és beszélgetésben vannak elmerülve. A rajz kitünő, az arczok kifejezése eleven, s az egészen bizonyos melegség árad el. Azt a benyomást kelti, hogy BROCKY Károly ezt a jelenetet a természetből leste el.

BROCKY Károly azután már egyáltalán nem igen festett többé arczképet, csak elvétve, néha. Dicséretben ugyan most sem volt hiány. Munro of NOVAR egyszer egy képet látott nála, s azt mondta, ha a képet CHRISTIE-hez küldi, nem hat guinea-t, hanem ezeret kap érte. Frederik TAYLER, a Water-Colour-Society elnöke, kezeinek és lábainak rajzát dicsérte.

Coke SMYTH pedig oda nyilatkozott, hogy a régi mestereket senki sem tudja ugy másolni, mint BROCKY Károly.

Egyszer TURNER látogatóban volt Munro of NOVAR-nál, s BROCKY Károly egyik művét megtekintve, mondá: ez az az ember, aki megfigyelni és festeni tud. WELLINGTON herczeg pedig azt monda COLNAGHI-nek, midőn a Royal-Academy kiállitása megnyilt: nem tudok ott mást megnézni, mint a négy évszakot, melyet BROCKY oly kitünően festett meg.[1]

Mind ez a dicséret már nem sokat használt. Bármennyire emelkedett is BROCKY Károly művészi talentuma, bármilyen szépek voltak is alkotásai, az a keresett művész többé nem volt, mint bécsi utazása előtt. Más emberek léptek az előtérbe, más művész kapott az udvarnál alkalmazást. BROCKY Károly különben sohase volt kinevezett udvari festő, miként ez az angol udvarnál szokásos volt. Ilyen kinevezésről senkisem tud, ilyen kinevező okmány nem létezett.

BROCKY Károlyt egyszerüen meghivták az angol udvarhoz, mikor Viktória királynőnek olyan nagyon megtetszett a Miss LIDDEL arczképe. Más alkotása is tetszett ott, s azért huzamosabb ideig foglalkoztatták. Mivel művészete folyton emelkedőben volt, művészi fogyatékosság nem lehetett az oka, hogy az udvartól távol tartották. Rustikus modora és nyelve, melyen a királynővel társalgott, a királynőt kaczagásra birták, mulattatták.

Más okának kellett lenni.

BROCKY Károly tudott kiméletlen is lenni.

Azt beszélték nekem, hogy a királynő egy alkalommal legkisebb gyermeke arczképét rendelte meg nála s anyai érdeklődéssel figyelmeztette, hogy a kép jó és hű legyen. Már most BROCKY Károly az ő megszokott modorában állitólag azt mondta a királynőnek, hogy hisz az mindegy, mert minden gyermek egyforma. Ezek a szavak bántották meg állitólag a királynőben az anyát.

Mi igaz e hirből, ki tudná megmondani.

Tény az, hogy ott valaminek történni kellett, amiért BROCKY Károlyt Bécsből történt visszautazása után az udvartól távol tartották.

Érdekes jelenség, hogy BROCKY Károly ezután már kevés pastellképet festett. Készitett még aquarelleket néha, de leginkább olajfestmények kerültek ki ecsetje alól.

Ilyen gyönyörü aquarell-miniature az a négy kép, melyet Londonból hoztam magammal s az én tulajdonomat képezi.

Az egyik egy vörös széken ülő olvasó nő, kivágott lila ruhában, fehér csipkediszszel, barna hajában kék virággal.

A másik egy könyöklő nő vörös ruhában, fején sárga szalmakalappal.

[1] Wilkinson, u. o. 20. és 22. o.

Brocky Károly: Könyvet olvasó nő képe.

Dr. Nyári Sándor tulajdona, Budapest.

Brocky Károly: Könyöklő nő képe.

Dr. Nyári Sándor tulajdona, Budapest.

Brocky Károly: A művész saját arczképe.

Ernszt Lajos tulajdona, Budapest.

A harmadik zöld széken ülő, ujságot olvasó nő.

A negyedik ablaknál álló nő vörös ruhájában, fehér köténynyel, fején fehér, fodros főkötővel.

Mind a négy az aquarell-festészet igen kicsiny méretü alkotása, de élénk, hatásos szineivel, könnyed festésével és pompás ábrázolásával BROCKY Károly hasonló művei közt első helyet foglalnak el. Levegős képek, melyek rendkivül finom előadásban készültek.

A Miss Florence KLEIN tulajdonában levő «Olvasó nő» azzal a bájos arczczal és illatos szőke hajjal, fülében a hosszu gyöngyfüggővel, velenczei befolyás alatt készült, mélyen kivágott ruhában ül, melynek szövése közt

Brocky Károly: Ujságot olvasó nő.

Dr. Nyári Sándor tulajdona, Budapest.

arany szilánkok csillámlanak. A hus szép tónusa pompás és finoman van modellirozva. Mialatt bal kezében levő könyve olvasásába van elmerülve, szinte öntudatlanul emeli fel jobbját s finom ujjainak vége leheletszerüen érintik mellét. Ezen a képen sokat mutat BROCKY Károly a velenczei mesterek fényes szinpompájából, melyet alaposan tanulmányozott.

Ugyancsak olasz befolyás alatt készült az a három pompás női fej, mely egy keretben látható a Szépművészeti Muzeumban. Friss, üde szinek jellemzik, miként ezt a délolasz vidék egészséges asszonyainál látjuk. Előadása épp oly erőteljes, mint világos s jellemzése lépést tart vele.

Az «Anya és gyermeke» szintén a Szépművészeti Muzeumban, szintén aranyszőke haju olasz tipus, ami magában véve is nagy ritkaság.

Brocky Károly: Női fej. Szépművészeti Múzeum. Budapest.

A nő gyöngéd, finom alak, jámbor arczkifejezéssel s azzal a megkapó boldogsággal az arczán, melyet csak egy fiatal anya tud kifejezni, kinek ölében kis gyermeke édesdeden szunnyadozik. Ha az arcz nem is utal teljesen az olasz tipusra, a kék és piros ruha élénk szinei, a fehér ing szines disze a délvidék kosztümjének rikító szineit mutatják. A zöld levél és fehér virág az aranyszőke hajban szinte illatozik. A test, különösen a kezek festése lágy és meleg, a szem beszédes és okos. A kifejezésben egyáltalán nagy ereje volt BROCKY Károlynak.

Brocky Károly: Ablaknál álló nő képe.

Dr. Nyári Sándor tulajdona, Budapest.

Egy gyermekleány képe a Szépművészeti Muzeumban, sötét hajában a vörös csokorszalaggal, nagy energiával van festve. Jobb kezével a mellére nyul, hol szintén vörös csokorszalag diszeleg fehér ruhácskáján. A duzzadó egészséget a piros karnatio elég élénken fejezi ki. Angol kép, mely olasz befolyás alatt készült. Nagy életerő nyilatkozik meg benne.

Egy másik, szende kifejezésü kis leányka a szegénységet ábrázolja. Pompásan rajzolt kezecskéit összekulcsolja s gyengéd szinekkel festett arczában a fénylő könyben uszó szemek a meghatottság kifejezését érvényesitik. A szenvedély vagy indulat kifejezése BROCKY Károlynak épp oly könnyü feladat volt, mint maga a portrait. Művészete sokoldalusága

Brocky Károly: Olvasó nő.

Miss Florence Klein tulajdona, London

Brocky Károly: Anya és gyermeke.

Szépművészeti Muzeum, Budapest.

mellett bizonyit a számtalan festmény, melyeken az emberi érzelmeket oly kitünően tudja megvalósitani.

A Szépművészeti Muzeumban levő «Pihenő nő» valódi mestermű. Széken ülő nő, ki fejét a szék támláján levő zöld vánkosra fekteti, melytől piros szalagja elüt. Gondolataiba látszik elmerülve lenni, érzéki kifejezése frappans. Az arcz kissé alulról látszik, fejét dus hajzat disziti. Modellirozása elsőrangu, hatása pompás s a bársonyos árnyékolás épp olyan bájos, mint a megvilágitott domboru részek. Kétségtelen angol kép, kissé biedermeier befolyással, de okvetlen elsőrendü alkotás.

Ehhez közel áll a Dr. ENGELMANN Zsigmond tulajdonában Budapesten levő női kép, kissé fantasztikus felfogásban, de épp oly kitünő festéssel és modellirozással. Különösen a szemek és a kéz szépsége csodálatos e képen, mely a SZILÁGYI Dezső hagyatékából került Dr. ENGELMANN Zsigmond birtokába.

A jobb pastell-képek közül való a Mr. William KLEIN arczképe Londonban, melyen BROCKY Károly a darabos pastellt oly olvadékonynyá tudta tenni és ugy a szolgálatába szegődtette az anyagot, mint a legszebb aquarellt. Az egyén jellemzése oly élethű, a kifejezés oly természetes, mint a legjobb arczképeken.

Reánk, magyarokra, már történeti szempontból is érdekesek a KMETTY György tábornok és MÉSZÁROS Lázár hadügyminister arczképei. Ezen képekig BROCKY Károly nagy utat tett meg, mindig emelkedő irányban. Azon a művészi rostán, melyen Olaszországban művészi lelkét meg akarta tisztitani, sok nyom marad a velenczei iskolából, mely átragadt a két magyar tábornok arczképére is. TINTORETTO bizonynyal volt reá hatással.

Ezekre az arczképekre nézve talán nem is nehéz megállapitani, hogy melyik évben lettek festve.

KMETTY György tábornok a világosi fegyverletétel után Törökországba menekült s *Aleppo*-ban telepedett le, hol 1851. év végéig élt. Ekkor más menekültekkel Angliába ment. Az orosz háboru kitörésekor visszatért Törökországba, ott egy anatoliai hadosztály parancsnoka lett s 1855-ben MURAWJEW orosz tábornok ellen *Karst* várának védelmét vezérelte s annak történetét meg is irta. 1861-ben Londonban megtelepedett s ott meghalt 1863 április 29-én.

MÉSZÁROS Lázár hadügyminister a szabadságharcz leveretése után KOSSUTH Lajost követte *Widdin*-be, *Sumlá*-ba és *Kiutahiá*-ba, majd 1851 május havában Angliába ment, innét augusztusban Francziaországba, 1852-ben Jersey-szigetére, 1853 végén Amerikába. Az 1858. évben ismét Angliába ment s meghalt ott *Eywood*-ban 1858 november 6-án.

Mikor a két tábornok másodszor tért vissza Angliába, BROCKY Károly már nem volt életben.

Brocky Károly: Pihenő nő.

Szépművészeti Muzeum, Budapest.

Brocky Károly: Leányka képe.

Szépművészeti Muzeum, Budapest.

Igy alig fér kétség ahhoz, hogy BROCKY Károly a két tábornok arczképét az 1851-ik esztendőben festette meg.

A két arczkép, mely ma a Magyar Történeti Képcsarnok disze, nagyon jó. Akkor még eleven volt az ő fogékony lelkében a velenczei kolorit hatása s azt itt érvényesitette is. Érdekes, hogy a két képet egy időben festette s azok szine mégis olyan feltünő ellentétben áll egymással. A MÉSZÁROS tábornok arczszine olyan friss, üde, életerős, a KMETTY tábornoké pedig olyan beteges, halványsárga. De a szinek ezen forradalmát biztos kézzel vezeti s biztos benne, hogy alkotásának a befejezése egy pompásan megnyilatkozó harmonia. Sőt még a háttér tónusait is gondosan ugy hangolja, hogy karakterisztikus alakjai annál élénkebben, annál művésziesebben tudjanak hatni.

A két magyar tábornokot biztosan a londoni magyarok vezették el BROCKY Károlyhoz, vagy pedig ezzel MAYER Györgynél ismerkedtek meg, kinek házában minden Londonba került magyar ember megfordult.

BROCKY Károly az öreg MAYER Györgyöt atyai jótevőjének tekintette.[1] MAYER már régebben, még fiatal korában költözött a Szepességből Londonba és az elsők közt volt, a kikkel BROCKY a nagy világvárosban megismerkedett. RÓNAY Jáczint szintén barátságos, csaknem mindennapos érintkezést folytatott MAYER Györgygyel. Naplójában „öreg hazánkfiának" nevezi, irván róla, hogy a tenger partján, Southamptonban, szép nyaralója s Londonban virágzó üzlete van. Független gazdag ember volt és a nagy világváros előkelő polgára, noha egykoron csak józan észszel és erős akarattal, két ép kézzel érkezett meg Londonba — és egyebe nem volt. Ez a derék magyar ember valósággal rajongott BROCKY-ért. Nemcsak igaz honfi ragaszkodással viseltetett iránta, de segitette is mindenkor, a mikor csak szükség volt arra. Mikor pedig BROCKY betegeskedni kezdett, nem hagyta magára, hanem BROCKY-nak a Berners-Street-en levő házában fogadott lakást, hogy minden pillanatban a beteg szolgálatára lehessen.

RÓNAY Jáczint BROCKY Károlynak 1855-ben bekövetkezett halála előtt három évvel ismerkedett meg a művészszel s miként naplójában nagy bensőséggel leirja, haláláig kitartott mellette.

MAYER György lelkesedett Magyarország boldog jövőjeért s különösen a magyar szabadságharcz győzelmes kimeneteleért. Mikor aztán hazánk hősi küzdelme megbukott, Mayer legtevékenyebb és legtöbbet áldozó tagja lett annak az angol komiténak, mely az ötvenes években a magyar emigránsok fogadására és támogatására Londonban megalakult. Valószinü, hogy a mester MAYER György révén ismerkedett s barátkozott meg szabadságharczunk történeti nagyságaival, a kik a világosi gyásznap után

[1] Szentkláray, u. o. 93. s köv. o.

Brocky Károly: A szegénység.

Szépművészeti Muzeum, Budapest.

Angliában, a szabadság leghatalmasabb országában, kerestek és találtak menedéket. Tény, hogy BROCKY Károly sürün megfordult SZEMERE Bertalan, a PERCZEL-testvérek, THALY Zsigmond, MÉSZÁROS Lázár, KMETTY György, VUKOVICS Sebő, LUKÁCS Sándor és PULSZKY Ferencz társaságában, később pedig KOSSUTH Lajosnak is be lett mutatva, midőn a kormányzó Amerikából jövet, Londont ünnepi diadallal meglátogatá. Az emigránsok közül többen fölkeresték a művészt műtermében is, a minek nagyon értékes emlékét birjuk MÉSZÁROS és KMETTY arczképeiben. Különösen LUKÁCS Sándor magyar hadbiztos családjánál volt BROCKY otthonos, a mig Lukácsék Londonban tartózkodtak. Lukács halála után pedig özvegye tartotta fenn a barátságot. Évek mulva sem felejté el a művészt s valahányszor a Páris melletti Bisanosból levelet küldött RÓNAY-nak, mindig szivélyesen üdvözölteté a művészt is, „családunk jó emberét".

Az 1852-ik évben készült MISS ROSA WILKINSON arczképe, mint gyermekleány. A kép a leánykát derékon alól ábrázolja, vászonra készült olajfestés, BROCKY Károly utolsó idejéből való. Könnyü, kivágott fehér ruhában van ábrázolva, a derekán vörös és fekete övvel. Jobb keze a mellén, balját pedig az arczához emeli. Fején fehér főkötő van kék szalaggal, nyakán aranylánczs vörös korálgyöngyökkel kirakva. BROCKY Károly ezen a kedves gyermekarczon a megszokott üde, friss szineket használja, melyektől oly hatásosan üt el a szem kékje és a haj szőke szine. A karok és kezek festése és rajza ezen a képen is rendkivül szép és természetes.

BROCKY Károly arczképeket, tanulmányokat azonban ezentul nem igen készitett. Művészetének fénykorából, virágzásának idejéből származik az a pompás férfifej, mely jelenleg BARUCH Jenőné tulajdona Budapesten. Egy öreg férfi mellképét mutatja a művész sokoldalu tudásával. A fekete haj, szakál és bajusz erősen megőszült s megkapó természetességgel van megrajzolva és szinezve a szálak lágysága és hűsége. Csak a szemöldök fekete még, mely alatt a mély szemgödrökből tekint a világba két sötét szem, mely nemcsak lát, de néz is. A kóczos, fésületlen szakáll a mellig ér.

Ha van valami a BROCKY Karoly művészetében, ami természetes hűségénél fogva magával ragad, ugy ez a gyönyörü pastellben festett férfifej az. Szinte virul rajta az élet s az öregség a művész csudálatos keze alatt megfiatalodni látszik. A szem, az orr, a piros ajak kitünő rajza, a homlok és az arcz művészi modelirozása szinte páratlan a BROCKY Károly művészetében.

Nagyon érdekes és jellemző BROCKY Károly művészi izlésére nézve, hogy a készletben volt papirfajok nem elégitették ki művészi ambitióját, hogy a papir szine és anyaga is hozzájáruljon művészi alkotásai hatásának elősegítéséhez.

Brocky Károly: Nő képe.

Dr. Engelmann Zsigmond tulajdona, Budapest.

Erre nézve érdekes adatokkal szolgál Szentkláray:[1]

Kutató eszét és leleményességét dicséri egy fölötte értékes találmánya is, melyet különösen a szines crayon-rajzok chromatikus diszének fokozásához használt föl nagyon hasznosan. Föltalálta ugyanis egy meglepően gyöngéd szinü, halványsárga papirosnak a gyártását, melyen az illuminált képek koloritja rendkivül izléses szimfóniává olvadt össze. Kár, hogy e titkát magával vitte a sirjába. Erről a Brocky-féle papirkülönlegességről DUKA Tivadar Londonban élő hazánkfia nejének egy barátnéja, Miss Fanny E. PARTRIDGE, 1906. évi decz. 3-iki levelében szintén megemlékezik és a következőket irja: „Brocky fölfedezett egy csodálatos halványsárga szinü rajzpapirt, amelyen Ellen nővérem nehány másolatot készitett Brocky tanulmányfejeiről. Még most is megvannak e rajzok és még ma is sokan bámulják ezt a papirt. A mester halála után Ellen nővérem megvásárolta a hagyatékában maradt egész papirmennyiséget, de Brocky után senki sem tudja azt többé gyártani. Ellen gyakran csinált portrékat is Brocky papirján, a mester stilusában. Nővérem halála után a még meglevő papirkészletet megvette tőlünk Mr. Frederik TAYLER, a Water-Colour-Society elnöke, a hirneves angol festőművész, ki nagy bámulója volt Brocky papirgyártmányának s minden áron utánozni akarta azt, de csak valami hozzá hasonlót tudott létrehozni."[2]

BROCKY Károly művei közt szó esett egy magyar történeti festményről is, mely azt a jelenetet ábrázolja, midőn II. ENDRE magyar király szabad ég alatt átnyujtja az «Arany bullát» a nemzetnek.

Ha BROCKY Károly művészetét vesszük figyelembe, ez alig képzelhető el. BROCKY Károly, a pompás arczképfestő, ki a legkisebb részletekig is a gondos művész, ki kedves genre-képeivel tudott magának utat törni, ki üde, illatos tájképeivel bizonyitotta be sokoldaluságát, — a kis keretben, de intim milieu-ben dolgozó rokonszenves művész, ki minden alkotásával, minden vonásával a minutiositásra épit s ezzel hat, hogyan volna elképzelhető, hogy ez a még gondolkozásában is könnyed, gyors alkotó erő, történeti tanulmányokkal, kompositiókkal, nagyobb szabásu részletekkel tud foglalkozni, hogy eszméi, gondolatai csoportositásával egy nagyobb szabásu történeti festménynek adjon életet.

Tekintve továbbá, hogy BROCKY Károly történeti festészettel sohasem foglalkozott, vagy legalább is nem tudunk róla, ez a történeti kompositió róla fel sem tehető.

Nem is hittem el, pedig komoly ember, DIVALD Károly[3] foglalkozott

[1] Szentkláray, u. o. 89. o.
[2] Kropf Lajosnak Londonból Szentkláray Jenőhöz intézett, 1907. május 13-án kelt leveléből.
[3] Művészet, u. o.

Brocky Károly: Mr. William Klein arczképe.

Miss Florence Klein tulajdona, London.

az emlitett magyar történeti festmény kérdésével s hivatkozik PESTY Frigyes czikkére is[1] és irja:

«Biztos tudomásunk van, hogy készületlen művei közt egy fenmaradt, mely hazánkat közelebbről érdekli. E festmény II. ENDRE királyt ábrázolja, miként szabad ég alatt az «Arany bullát» nyujtja át a nemzetnek. Oly tárgy, melynek választása egymaga elegendő a művész nemes lelkületéről tanuskodni. A kép, mely mintegy 10 lábnyi hosszu, 68 ős magyar alakot tartalmaz és megérdemli, hogy egy hivatott művész ecsete által bevégeztessék; hogy pedig ez történhessék, tán a Pesti Műegyesület vagy a Muzeum tehetne lépéseket Londonban, hogy ezen, bár készületlen festmény megszereztessék hazánknak.»

Majd igy ir DIVALD: «A testületek nálunk rendszerint nehezen mozdulnak, PESTY lelkes szózata sem talált visszhangra. Az Arany bulla képe igy ki tudja, hogy hol lappanghat ma? Hogy a millenáris kiállitáson bemutatott tanulmányain, portrait-in és életképein kivül nagyobb konceptiók is foglalkoztatták lelkét, annak vázlatkönyve a tanusága, melyet a Szépművészeti Muzeum őriz Budapesten.

Történelmi és bibliai képek egész sorainak az első papirra vetett konceptióit találjuk meg itt. Ezek azonban sokkal elnagyoltabbak, semminthogy BROCKY kiválóságáról fogalmat nyujtanának. Csak az a körülmény, hogy tervezett konceptióját is szinesen, aquarell-festékkel vetette papirra, vall művészünkre, aki akkor, amidőn Európa csaknem összes festői még a klassicismus nyügével vesződtek, a velenczeiekhez járt iskolába, akik a régi mesterek közül modern érzésünknek leginkább felelnek meg s akiknek hatása alatt BROCKY a müncheni dekorativ irányu szinezőket jóval meghaladó s még ma is szinte modernnek tetsző kolorista lett.

A vázlatkönyvében reánk maradt konceptiókból művészünk egyet sem valósitott meg. Angliában, ahol arczképmegrendelésekkel halmozták el, nem volt alkalma erre. Amire az Arany bulla képét nyilván szintén hazája számára meg akarta festeni, betegsége kiverte kezéből az ecsetet.»

Képtelenség az, amit PESTY Frigyes mondott, hogy a képet, miután már a magyar nemzet megszerezte, más művész által kellene befejeztetni. Nem is kell indokolni, hogy az ilyet miért nem szabad megcselekedni. De más kérdés már most az, hogy PESTY Frigyes, kitől DIVALD Károly az adatot átvette, kitől hallotta, hogy ez a történeti festmény létezett.

Kutatásaim során meg kellett róla győződnöm, hogy a forrás való.

A II. Endre magyar királyt és a magyar bullát ábrázoló kép a NORMAN Wilkinson, a BROCKY Károly hű barátjának és életirójának birtokában volt. Vette-e, ajándékba kapta-e a művésztől, ez a kérdés ma már alig dönthető el.

[1] Delejtü. 1860 junius 26.

Brocky Károly: Kmetty György tábornok arczképe.

Magyar Történelmi Képcsarnok, Budapest.

NORMAN Wilkinson halála után hagyatéka 1880 április 22-én CHRISTIE-nél Londonban auktión eladatott, s ekkor kerültek eladásra a tulajdonában volt, BROCKY Károly által készitett következő vizfestmények, szines rajzok és olajfestmények is:

Vizfestmények.

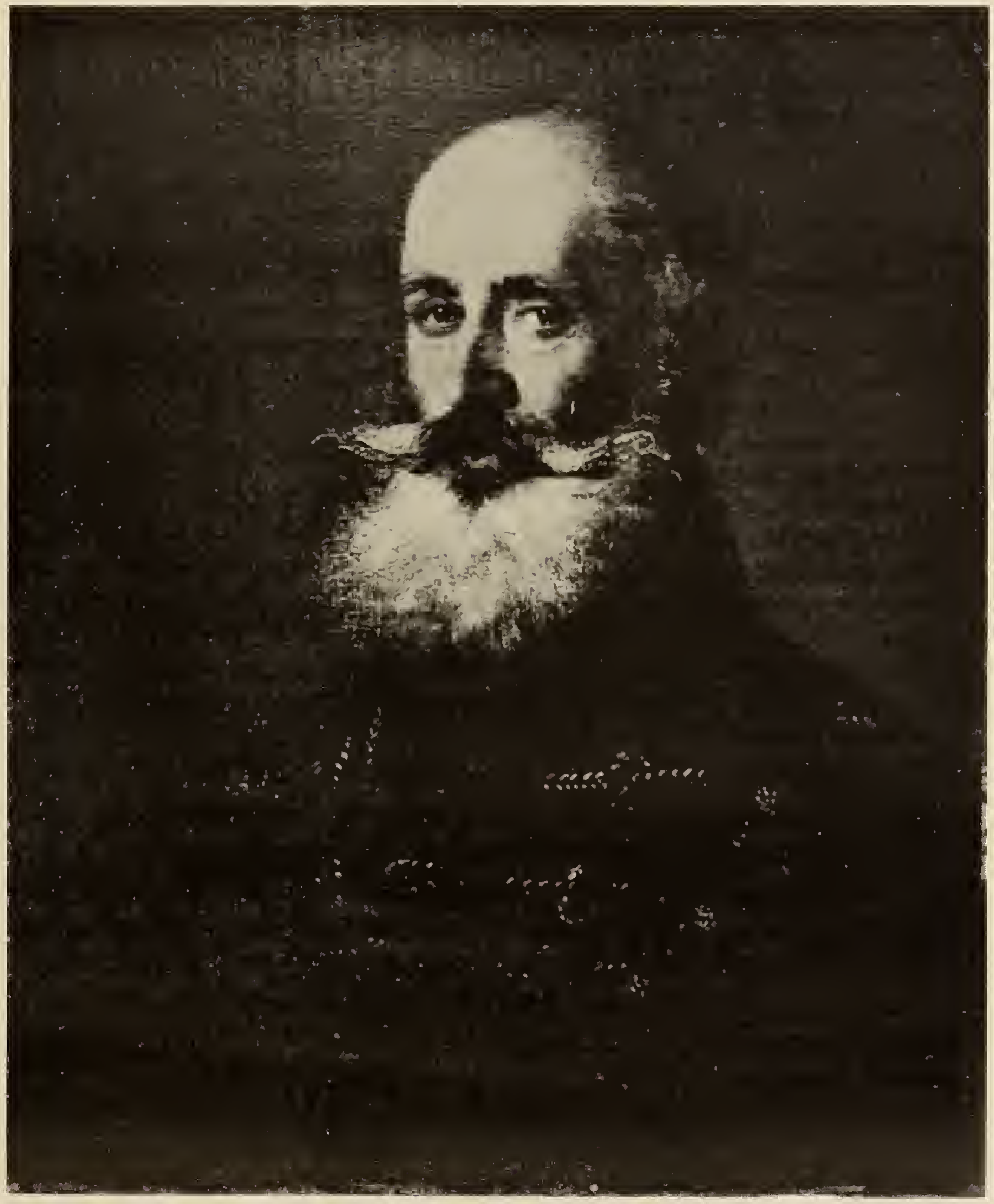
An Interesting book. (Egy érdekes könyv.) Eladatott 19 font és 19 shillingért.
My pretty little flower girl. (Az én csinos kicsiny virágárus leányom.) Eladatott 4 font és 4 shillingért.
The bather. (A fürdőző.) Eladatott 16 shillingért.
Neapolitan Fisherman. (Nápolyi halász.) Eladatott 7 shillingért.
An italian woman. (Egy olasz asszony.) Eladatott 8 shillingért.
An roman woman. (Egy római asszony.) Eladatott 9 shillingért.
An italian woman. (Egy olasz asszony.) Eladatott 9 shillingért.
A mendicant. (Egy koldus.) Eladatott 1 fontért.
An italian woman with distaff. (Olasz asszony rokkával.) }
An italian peasant woman. (Olasz paraszt asszony.) } Eladatott 15 shillingért.
A roman gardener. (Római kertész.) Eladatott 1 fontért és 3 shillingért.
An italian peasant woman. (Olasz paraszt asszony.) Eladatott 8 shillingért.
A begging friar. (Kolduló barát.) Eladatott 16 shillingért.
Fruit. After *Rubens*. (Gyümölcs. *Rubens* után.) Eladatott 9 shillingért.
Fruit. After *Rubens*. (Gyümölcs. *Rubens* után.) Eladatott 17 shillingért.
Fruit. After *Rubens*. (Gyümölcs. *Rubens* után.) Eladatott 14 shillingért.
Vegetables. After *Rubens*. (Zöldség. *Rubens* után.) Eladatott 9 shillingért.
The marriage at Cana. After P. *Rubens*. (A kánai menyegző. *Rubens* után.) Eladatott 2 font és 2 shillingért.
The raising of Lazarus. After S. del *Piombo*. (Lázár feltámasztása. S. del *Piombo* után.) Eladatott 3 font és 3 shillingért.

Szines rajzok.

Head of a child. (Gyermek feje.) Eladatott 10 shillingért.
A child's head. (Gyermek feje.) Eladatott 5 shillingért.
Head of a girl. (Leány feje.) }
A female head. (Női fej.) } Eladatott 6 shillingért.
Head of a girl. (Leány feje.) }
Head of a girl. (Leány feje.) } Eladatott 1 fontért.
A child's head. (Gyermek feje.) Eladatott 8 shillingért.
A sister of mercy. (Könyörületes nővér.) Eladatott 3 shillingért.
Study of a girl's head. (Leány feje. Tanulmány.) }
Head of a lady. (Hölgy feje.) } Eladatott 5 shillingért.
Head of a lady. (Hölgy feje.) Eladatott 3 shillingért.

Olajfestmények.

Ruth — a study. (Rut, — tanulmány.) Eladatott 3 shillingért.
Three studies of female heads. (Három női fej. Tanulmány.) Eladatott 1 font és 1 shillingért.
„Sleep." (Alvás.) Eladatott 16 shillingért.

Brocky Károly: Mészáros Lázár hadügyminiszter arczképe.

Magyar Történelmi Képcsarnok, Budapest.

A lady reading. (Olvasó hölgy.) Eladatott 1 fontért.
On the Staircase. (A lépcsőházban.) Eladatott 1 fontért.
A servant reading. (Olvasó cseléd.) Eladatott 15 shillingért.
At the window. (Az ablaknál.) Eladatott 1 font és 2 shillingért.
Town. (A város.) }
Country — the companion. (A vidékiek.) } Eladatott 2 font és 5 shillingért.
A child with primroses. (Gyermek kankalinnal.) Eladatott 7 font és 7 shillingért.
Ruben's wife. (Rubens felesége.) Eladatott 2 font és 2 shillingért.
Venus. Eladatott 31 font és 10 shillingért.
A lady, with roses. (Hölgy rózsákkal.) Eladatott 5 font és 5 shillingért.
Innocence. (Ártatlanság.) Eladatott 8 font és 8 shillingért.
Head of a Mrs. Norman — a study. (Mrs. Norman feje. Tanulmány.) Eladatott 27 font és 6 shillingért.
Head of a lady. (Hölgy feje.) Eladatott 22 font és 1 shillingért.
Charity. (Könyörületesség.) Eladatott 52 font és 10 shillingért.
The first lesson. (Az első leczke.) Eladatott 58 font és 16 shillingért.
„When did Morning ever break.“ (Mikor hasad valaha a hajnal?) Eladatott 15 font és 5 shillingért.
Poverty. (Szegénység.) }
Riches. (Gazdagság.) } Eladatott 37 font és 16 shillingért.
Waiting. (Szolgálat.) Eladatott 16 font, 5 shilling és 6 pence-ért.
Portrait of a Mrs. Norman. (Mrs. Norman arczképe.) Eladatott 4 font és 4 shillingért.
Italian woman and child. (Olasz asszony és gyermek.) Eladatott 73 font és 10 shillingért.
Venus and cupids. (Venus és cupidók.) Eladatott 15 font, 4 shilling és 6 pence-ért.
Granting a charter to Hungary. (Szabadalom [v. bulla?] adományozása Magyarországnak.) Eladatott 5 fontért.
Portrait of the artist. (A művész arczképe.) Eladatott 199 font és 10 shillingért.

NORMAN Wilkinson-nak BROCKY Károlyról irt rövid életrajza 1870-ben jelent meg Londonban. Tiz évvel azután és BROCKY Károly halála után 25 évvel halt meg NORMAN Wilkinson.

A keresett magyar történeti kép ezen auktión szintén el lett adva 1880. április 22-én. Ott van az olajfestmények csoportjában, az utolsó előtti tétel. Persze, BROCKY Károly halála után, különösen pedig a NORMAN Wilkinson családjában bizonyára senki sem tudhatta, hogy ki volt tulajdonképen az a II. Endre király és mi is volt az az arany bulla?

Látták egy történeti képet, látták, hogy azon valami okmányt adnak át, ami lehet privilegium is, kegyadomány is, hát odairták gyüjtőczimnek:

«*Granting a charter to Hungary.*»

El is adták.

A képet Isaac Percy MENDOZA képárus vette meg 5 font sterlingért, azaz 120 koronáért. A művásárló angolt a kép tárgya vajmi keveset érdekelhette, — a képen csakis a BROCKY Károly művészete vonzotta, pedig ez sem volt teljes, mivel a festmény torso maradt. Hogy MENDOZA

Brocky Károly: Nő mellképe.

Szépművészeti Muzeum, Budapest.

képárus tulajdonából hová került a festmény, azt nem sikerült megtudnom, mivel MENDOZA halála után üzleti könyvei meg lettek semmisitve.

BROCKY Károly művészi pályafutására nézve legalább is érdekes lett volna ezzel a festménynyel megismerkedni, mivel tényleg az egyetlen történeti tárgyu alkotása, melyről tudomásunk van. Érdekes lett volna megtudni, hogyan oldja meg a történeti kérdést, miként alkotja meg kompositióját, esetleg hogyan vezeti diadalra a megoldás kérdését?

Nem adom fel a reményt, hogy idők multán talán mégis sikerülni fog megtudni, kinek a birtokába jutott BROCKY Károly ezen egyetlen történeti festménye.

Azon ragyogó szinekben festett kis mellkép, mely BROCKY Károly arczképét mutatja, élete utolsó éveiben ábrázolja a művészt. A kép a velenczei mesterek hatása alatt készült, annyira eleven, üde a koloritja, hogy szinte világit. Haja, szakálla, bajusza barna, de ezen a képen már hosszu szakállt eresztett. Ives szemöldöke alól szép kék szemei tekintenek, melyek oly szépen vannak megrajzolva. Izzó piros festőköntös takarja a testét nyakig, oly szép szinben, miként azt a velenczei mestereknél oly gyakran látjuk.

A kép mérete kicsiny (21 : 18 cmtr), de széles kezeléssel van festve, erőteljes vonásokkal. Mintha nem is csupán arczképnek, de hatásos dekorativ képnek is készült volna. A háttér diszkrét zöld szin, kissé sötéten tartva, mely a köntös piros szinét, az arcz plasztikusan kidolgozott halványságát még inkább kiemeli.

Ezt a képet 1907-ben láttam Mr. Francis DILLON tulajdonában Londonban, mikor ott meglátogattam.

Midőn a kép megtekintésekor az öreg úr látta arczomon az öröm kifejezését, azt mondá: «No, ennek a képnek ön még sokáig fog örülni. Tudom, hogy milyen becses ez az arczkép a magyar nemzetnek, tehát végrendeletemben gondoskodtam arról, hogy ez a kép halálom után, mint az én hagyományom, az önök képtárába kerüljön.»

Mr. Francis DILLON az 1909. év tavaszán meghalt, s még a nyár elején a fia elküldte mint atyja hagyományát a Szépművészeti Muzeumba, hol most ki van függesztve.

E könyvben mint háromszinnyomatu képet a czimlap mellett hozom.

Élete utolsó éveiben uj művészeti ágra adta magát, s nuditásokat festett, nuditásokat a szó nemes értelmében véve.

Ilyen a Szépművészeti Muzeumban levő *Ámor és Psyche*, az aranyhaju fekvő Psychevel s a felette lebegő Ámorral, melyen a Psyche csodás formái, az arcz, kéz és a láb szépsége, kissé elüt a felette lebegő, némikép durvább Ámortól.

Ennél sokkal szebb az ugyanott levő Nyugvó Psyche, ki a szabad természetben egy terebélyes fa alatt fekszik a kiteritett fehér lepedőn.

Brocky Károly: Ámor és Psyche.

Szépművészeti Múzeum, Budapest.

Brocky Károly: Női képtanulmány.

Mr. F. Pawle tulajdona, Reigate (Surrey).

A pompás test, az arcz, kéz és láb itt is elsőrendü, a hús tónusai nagyon melegek, s csodálatos, hogy BROCKY Károly mily könnyen küzdött meg az akt nehézségeivel. A szinek oly frissek, hogy a test üdeségét, fiatalságát és szépségét mindenkép kifejezésre juttatja és oly eleven, mint maga az élet. A kitünő modellirozás csak emeli a festmény művészi becsét.

Ez a kép még egy példányban van meg, némikép kisebb alakban, Dr. GOZSDU Elek főügyész tulajdonában Temesváron, ugyanolyan szép művészi qualitásokkal, s nem lehetetlen, hogy a GOZSDU-féle műalkotás a Szépművészeti Muzeumban levőnek talán első példánya.

A budapesti képen háttérül némikép befejezetlen, fogyatékos tájkép szolgál, a tó tulsó partján ülő faun-nal és körülötte legelésző és ivó birkákkal, — de ez a rész művészi qualitása mögötte áll a szép, fekvő Psyche gyönyörü alakjának.

Utolsó idejében készült a «*Szerénység*» czimü, Mr. PAWLE tulajdonában *Reigate*-ban levő női pastell-fej, fekete hajában a zöld koszoruval, mely akademikus kedvességgel van festve. A vörös és fehér illumináczió nagyon emelik a bájos kép művészi hatását. Ezen a képen is látszik, hogy BROCKY Károly bármily egyszerü eszközökkel dolgozott is, mindig meg tudta találni a kellő módot, hogy alkotásait megfelelő diszkrét hatással tudja beszéltetni.

Művészi pályája végén készült az «*Alvó Bacchansnő*», egy kerek kép, mellig, melyen az üde testü nő hanyatt fekszik, jobb kezét, melyben szőlőfürt van, feje fölé tartja. Továbbá a teljesen meztelen nő, ki hátradőlve fekszik, s aranyszőke haja odaomlik a fehér lepedőre. Mindkettő Mr. PAWLE tulajdona *Reigate*-ban, mindkettő a mély alvást fejezi ki, mindkét képen az arcz festésének szépsége, a kezek és karok lágysága, a test üdesége az, ami oly megkapóvá teszi.

MAHLERNÉ-LORENT Beatrice tulajdonában Lichtenthalban Baden-Baden mellett van a «Fürdőző leányok» czimü kép, mely e téren BROCKY Károly legkiválóbb alkotása. A kisebbik leány haja gyönyörü barna, a nagyobbiké pompás vöröses szinü, s ebben kék szalag látható. Ez az apró szinváltozás előnyösen élénkiti a kitünő képet. Itt már nem passiv cselekvényről van szó, mint eddigi képein, hanem aktiv cselekvényről. A két fürdőző leány a parton fekvő ruhája után kapkod, s ijedve tekint az erdőbe egy bizonyos irányba. Nyilván valaki meglepte őket, s ijedve akarnak menekülni a kiváncsi tekintetek elől. Az egyik oldalon a hegyoldal védi, eltakarja őket, de a baloldal erdőnyilása szabad utat enged a kiváncsi tekinteteknek.

A kép semmikép sem angolos. Van benne valami a bécsi biedermeier-művészetből is, valami RUBENS-től is. A hús tónusa és formája a nagy brabanti mesterre emlékeztet, míg a fejek inkább a bécsi iskola hatása alatt készültek.

Brocky Károly: Nyugvó Psyche.

Szépművészeti Múzeum, Budapest

Brocky Károly: Fürdőző leányok.

Mahlerné Lorent Beatrice tulajdona,
Lichtenthal bei Baden-Baden.

Brocky Károly: Alvó Bacchansnő.

Mr. F. Pawle tulajdona, Reigate (Surrey).

Tagadhatatlan azonban, hogy kitünő művészi alkotás.

Ismeretes különben BROCKY Károlyról, hogy a régi mesterek festményeit, a gyűjteményekben azok rajzait alaposan tanulmányozta, miként századunkban talán még LENBACH Ferencz, ki szintén minden mestert elég érdekesnek talált mindig, hogy műveit másolja, rajzait tanulmányozza, miáltal oly sok tudásra és nagy routine-ra tett szert. Művészekre nézve ez az egyetlen igazi iskola, hogy nagy gyakorlatra, áttekintésre, tudásra és képességre tegyenek szert, ami LENBACH-nál be is vált.

Ha BROCKY Károly művészetét vesszük figyelemre, festészetében mindig ott látjuk a nagy iskola hatását, a szinfoltok arányos felosztását, a kitünő modellirozást, mely együttvéve festői egészet ad. Pastelljeihez előtanulmányait a Louvre-ban végezte, folytatta az angol gyűjteményekben, s tárgyához mérten mindig vagy a franczia könnyedség, vagy az angol tartalmasság dominál. Rajzait ott veszi, ahol találja. Majd az angolok szolgálatába szegődik, majd a bécsi biedermeierek ragadják meg művészi lelkét, majd kölcsön kér a renaissance mestereitől, s PERUGINO és RAFAEL rajzai neki egyidőben kedvenczei voltak.

Nagyon jól ismeri VAN DYCK és JORDAENS művészetét, s tanulmányozza HOLBEIN-t, közeledik LAWRENCE-hez, REYNOLDS-hoz, GAINSBOROUGH-hoz, kiknek művészetével barátságban él.

Innét van nagy képzettsége, tudása, igy jutott művészi önállóságra, így fészkelte be magát az angolok szivébe, s igy maradt azok kedvencz festője mindhaláláig.

Mikor festményeit az ezredéves kiállitáson először mutattam be Budapesten, HEVESI Lajos, kitünő műbirálónk azt irta a kiállitott BROCKY-gyűjteményről: [1]

«Az összes kiállitott művészek között BROCKY Károly kelti fel a legnagyobb érdeklődést, kinek megismerése ezen nagy kiállitás egyik fő, talán az egyetlen fő gyümölcse. Ennek a mesternek külön szemlélgetést kell szentelni.

A kiállitás BROCKY Károlyban egy kiváló mesterrel ismertet meg, ki korának előkelőségeivel képes versenyre kelni. Ha ő London helyett Párisba jutott volna és ott határozott irányba terelődik, akkor bizonynyal még különben állana előttünk. Angolországban akkoriban nagyon szétfoszlott volt a festészet, s BROCKY is eklektikus maradt, ki a szükséghez képest a képtárakban, majd itt, majd ott szerzett biztatást. Mindamellett erős festő-talentum volt és még most is mindenkiben érdeklődést kelt.»

BROCKY Károly meztelen képei legalább Angolországban új irányt teremtettek meg, melyek nemcsak tárgyánál, de határozottan művészi kidolgozásánál fogva is nagy érdeklődést keltettek az angol műpártolók

[1] Hevesi Lajos: Pester Lloyd, 1896 julius 5.

Brocky Károly: Alvó nő.

Mr. F. Pawle tulajdona, Reigate (Surrey).

körében. De ez az érdeklődés csakhamar lelohadt, mivel a szigorú erkölcsü angolok a női test szépségeinek ilyen leplezetlen ábrázolásával nem tudtak megbarátkozni. Műveit megtekintették, tetszettek is, meg is dicsérték a művészi qualitást, de senki sem vásárolta meg őket, mivel senki sem akarta ezen meztelen nőket ábrázoló képeket a szobájában felakasztani.

Panaszkodott is a művész barátainak, hogy képeit nem veszik. Barátai panaszai elől kitértek, s csodálatos, hogy BROCKY Károly, ki nagyon jól ismerte az angol életet és az angolok erkölcseit, maga nem találta meg okát annak, hogy ezen képeit a művásárló közönség miért nem veszi meg.

Arról is panaszkodott, hogy a Szépművészeti Muzeumban levő «ÁMOR ÉS PSYCHE» képe neki nem sikerült, s a Psyche felett lebegő angyalt szeretné onnét elkergetni. Ebben BROCKY Károlynak talán igaza volt, hogy az a lebegő Ámor nem a legszerencsésebben van ott elhelyezve. Ennek eltávolitása azonban átfestés utján könnyen ment volna. Kérdés, vajjon nem foglalkozott-e a művész ezzel a gondolattal is? Vajjon nem akarta-e a képnek ezen részét átfesteni.

Ebben megakadályozta betegsége.

Egészsége két évvel halála előtt már megrendült.

«BROCKY Károly 1853-ban komolyan betegeskedni kezdett.[1] A májbetegség tünetei mutatkoztak szervezetében. Arczának szine sárgára változott el. A mester mindjobban idegessé vált. A legcsekélyebb dolgok miatt is bosszankodott. Különösen az bántotta, hogy meztelen festményeit nem vásárolta az angol közönség. Föltámadtak lelkében ifjukori nyomorának rémképei és egész valóját megremegtették. Beteges félelmében azt képzelte, hogy nem tudván festményeit eladni, visszaesik ismét előbbeni szegénységébe. Még a legjobb ismerősei meghivását sem akarta már elfogadni, nehogy a vendégelést vissza kellessék adnia. Kezelőorvosa, TODD dr., nyugalmat és légváltozást ajánlt. MAYER György az utóbbi két évben a szokottnál hosszabb nyaralásra vitte el szenvedő barátját *Southampton*-ba, a tenger partjára, hol a csendes pihenés és az üde sós levegő szemlátomást jó hatással voltak kedélyére és elsatnyult testére egyaránt.»

Nem használt semmit.

A gyógyitás, a tengeri levegő életét csak rövid idővel hosszabbitotta meg, megmenteni nem lehetett.

WILKINSON irja haláláról:[2]

«Az 1855-ik év julius 8-án a halál véget vetett szenvedéseinek. Csendesen mult ki, mint egy gyermek, aki aludni tér. BROCKY csak kevéssel előbb lett 48 éves.»

[1] Szentkláray, u. o. 95. o.
[2] Wilkinson, u. o.

Brocky Károly: Gyermek képe.

Dr. Nyári Sándor tulajdona, Budapest.

A 30. lapon pedig azt irja WILKINSON, hogy BROCKY Károlynak önmaga iránt való bizalmatlansága gátolta meg abban, hogy művésznek tartsa magát, de soha sem szünt meg büszke lenni arra, hogy magyarnak született.

A művész halála után az angol sajtó BROCKY Károly művészetét és érdemeit méltató czikkekben emlékezett meg róla. Igy a londoni ATHENAEUM[1] ezt irja:

«Az angol festők száma BROCKY Károly halálával kisebb lett, kinek genre-képei, melyekben itt-ott kisérletet tett, hogy tárgyával magasabb irányu festést mutasson be, kiállitásainkon kellemes módon ismertté tették őt. Képei, rajzai stb., melyek eladásra kerülnek, az idény utolsó művészeti auktióinak egyikét fogják képezni.»

A művészt halála után 3 nappal, 1855. julius 11-én temették el[2] és pedig a *Kensal-Green-Cemetery*-ban, s mivel BROCKY Károlynak rokona, családja s ennek folytán saját sirboltja nem volt, régi intim barátja, Edward PONTET, szeretete és ragaszkodása jeléül a saját sirboltjába vette be, ami Angolországban rendkivül nagy megtiszteltetés.

Az egyszerü siron kőlap emelkedik s erre a következő felirás van bevésve:

IN MEMORY OF
CHARLES BROCKY ESQ.
MEMBER OF THE SOCIETY
OF PAINTERS IN WATER COLOURS.
BORN MAY 1807
AT TEMESVÁR IN HUNGARY
HE LIES HERE
IN THE GRAVE OF HIS FRIEND
EDWARD PONTET.

Sajátszerü, hogy a sirfeliraton a halálozás ideje nincsen felemlitve.

BROCKY Károly iskolájáról, tanitványairól nem hallottam Angliában semmit. Sokan voltak a tisztelői, de követői nem akadtak, s így művészetének iránya halálával megszünt.

Sir Dominic COLNAGHI gyüjteményében láttam egy arczképet, mely a tulajdonos egyik nagybátyját ábrázolja mint diákot, fején a kerek, lapos sapkával. Első pillanatra azt hittem, hogy BROCKY Károly alkotása, olyan frappáns volt a hasonlatosság művészete irányával. Közelebb megtekintve vettem észre, hogy a hasonlatosság megtévesztett, mivel hiányzik belőle

[1] «The Athenaeum.» 1855. julius 25.

[2] The General Register Office, Somerset-House, London. — Rónay feljegyzése szerint julius 12-én temették.

Brocky Károly: Középkori lovag.

Szépművészeti Muzeum, Budapest.

az olvadékonyság melege. a technika tisztasága. A képet, mely pastell-festmény, BROCKY Károly egyik tanitványa: Miss KIRBY későbbi Mrs. HAYTER festette. Ezen hölgy apósa, miként nekem Londonban beszélték, IV. GYÖRGY király idejében udvari festő volt. Lehet, de nyomot nem hagyott maga után, s nevét ma nem ismerik.

A Miss KIRBY által festett kép elég érdekes. Ez volt az egyetlen Brocky-tanitvány által festett kép, melyet Angolországban látni alkalmam volt.

De ismerek néhány metszetet is, melyet BROCKY Károly művei után készitettek, s ezek mégis amellett tanuskodnak, hogy művészete kedvelt és népszerü volt, s azok terjesztéséről művészi reproduktiók utján is gondoskodtak.

A British Muzeum gyüjteményében:

1. *Sir Robert Bateson* arczképe. Rézmetszet 35·7 : 28 cmtr.
   C. Brocky pinx. 1840. Francis Holl sculp.
2. Constantine-Henry, *Earl of Mulgrave, Viscount Normanby* arczképe. Szines lithografia, 56·5 : 42·7 cmtr.
   C. Brocky, delt. M. Gauci, lith.
3. *Anya és gyermeke*. Rézmetszet. 44 : 36·3 cmtr.
   Painted by Charles Brocky. Engraved by G. Zobel.

Kétséget sem szenved, hogy BROCKY Károly művei után több rézmetszet és lithografia készült, — de ezek nyomára nem tudtam akadni.

IX.

Rónay Jáczint Brocky Károlyról.

RÓNAY Jáczint nyolcz kötetben irta meg naplóját és azt tiz példányban nyomatta ki. Dr. ESZTEGÁR László abból a részből, melyben BROCKY Károlylyal foglalkozik londoni tartózkodása idején, rövid kivonatot közölt a «*Művészet*»-ben.[1]

A kivonat ad ugyan némi tájékozást BROCKY Károly egyéniségéről és művészetéről, de nem tünteti fel teljesen a RÓNAY Jáczint és a művész közti viszonyt. A kinyomatott 10 példány a nagyközönség számára már csak azért is nehezen hozzáférhető, mivel ez a tiz példány is őrizet alatt áll, s tulajdonosuk engedelme nélkül be sem tekinthető.

A naplóban felhalmozott anyag felhasználására kizárólag a pannonhalmi főapát adhatja meg az engedelem jogát. Mivel azt kivántam, hogy BROCKY Károlyról irt monografiám lehetőleg teljes legyen, azon tiszteletteljes kéréssel fordultam a jelenlegi pannonhalmi főapáthoz, FEHÉR Ipoly ur ő excellentiájához, hogy tekintettel a készülendő BROCKY-életrajzra, ezt a jogot, illetve engedelmet nekem adja meg.

A tudós főpap méltányolta kérésemet, s én RÓNAY Jáczintnak BROCKY Károlyról irt naplófeljegyzését az ő engedelmével egész terjedelmében itt közlöm. A személyes érintkezés és tapasztalás alapján irt naplótöredék minden tekintetben elég érdekes arra nézve, hogy BROCKY Károly életrajza a közönség szélesebb rétege számára is hozzáférhető legyen.

Másolat.

RÓNAY JÁCZINT «*Naplótöredék. Hét év a számkivetésben* $\frac{1852.}{1858.}$ *II.*» cz. kézirata 185—194. lapjairól.

(A pannonhalmi eredeti példányból.) *London, 1855.*

BROCKY KÁROLY.

Három éve, hogy BROCKY Károly művész hazánkfiával megismerkedtem, s már az első találkozás alkalmával rokonszenvvel közeledtünk egymáshoz, miből utóbb barátságos viszony fejlődött, melyre azonban

[1] 1903. 427—430. o.

nem volt alkalmazható amaz ismert latin közmondás: «Amici fures temporis!» E részben, ismerve és becsülve az idő értékét, mindig óvatos voltam; azért a két első évben, bár mindig megelőző szivességgel fogadott, ritkán tettem látogatást, s csak a jelen év kezdetén találkoztunk sürübben, azóta, hogy MAYER György BROCKY házában fogadott szállást. Öreg barátomat, a Great Portland Street és Baker Street közel esvén egymáshoz, csaknem minden este meglátogattam, ez volt a napi munka után egyedüli szórakozásom. — MAYER György levén BROCKY legrégibb, ugyszólva legelső barátja Londonban, az esti órákon sokszor együtt ültünk a kandalló előtt mind a hárman; művész barátunk bizalmas társalgás közt, nem egyszer ecsetelte azon nyomoruságos életet, melylyel mérkőznie kellett Bécsben, hol éjjente iratokat, hangjegyeket másolt, — hogy nappal száraz kenyéren a Polytechnicumba járhasson tanulni; ecsetelte, mint aféle festő, élénk szinekben későbbi küzdelmeit, reményeit és terveit... Ah! sóhajtott fel néha-néha: ha ugy körülnézek szobáimban, alig birom elhitetni magammal, hogy ez mind sajátom? hogy az a kis elhagyott fiu, ki egykoron éhesen, rongyosan járt Bécs utczáin, most háziur![1] — Szegény barátom, minő elégülés sugárzott ilyenkor szeméből, minő szép tervei voltak, minő fényes reményei a jövőben...; s néhány hó mulva a szép tervek, a fényes remények... mind mind sirba szálltak.

* * *

Februárius hó vége felé BROCKY álmatlanságról, heves szivdobogásról panaszkodott; de baját nem tartotta senki komolynak, ő maga legkevésbbé. Tulhajtott munka eredménye ez! mondá mindenki és sürgettük a szünetelést, ajánlottuk a szabad mozgást s hahogy szerét ejthettük, sétára keltünk véle a közeleső «Regent's-Park»-ban. Április 2-án történt, jól megjegyzém a napot, hogy ebéden voltam BROCKY-nál, ketten ültünk az asztalnál s már-már végeztünk, midőn PRINCE Albert egyik főembere MAJER, a hires WINTERHALTER festővel béköszöntött: «Azért jöttünk, mondák a vendégek, hogy önt szabadba vigyük, a herczeg kocsija a ház előtt áll, készüljön.» — BROCKY távozott, hogy átöltözködjék. — «Bocsásson meg, hogy zavarom a társaságot, mondá WINTERHALTER hozzám fordulva,

[1] Brocky öt év előtt még lakó volt mostani házában, de gazdája, mi Londonban oly sokszor megtörténik, hátralékban levén az államadóval, egy éjjel jelentékenyebb butoraival tovább állt. A lakók ily esetben kötelesek az adót lefizetni, s ha nincs miből, még öltözékeiket is letartóztatják; igy rendeli a törvény. Brockyn ez már kétszer megesett, s hogy ezentul biztos legyen, átvette a 30 évre szóló «lease»-t, lefizette a tartozást s akarva, nem akarva háziurrá lőn. Londonban, a City kivételével, kevés szabad, örök időre szóló (preehold) ház van. Az épület a tulajdonosé, a hely melyen áll, a földbirtokosé, ki a házhelyet 90 évre bérbe adja s ha ez idő (a lease) lejár, a ház visszaesik a földbirtokosra. A házak, az engedélyezett 90 év alatt, rendesen kézről-kézre esnek s minél nagyobb a hátralevő lease, annál értékesebb a ház. Angliában még sok ily középkori foszlány létezik a törvény védelme alatt.

Brocky Károly: Női tanulmányfej.

Szépművészeti Muzeum, Budapest.

de e férfiut meg kell mentenünk; alig ismerek rajzolót, ki ügyességben mérkőzhetnék véle, neki szép jövője van: ime alig hat éve, hogy meglepő kréta- és aquarell-művei után olajban fest s már a legjobbak sorába küzdé magát.» — E pillanatban BROCKY belépett s vendégeivel utnak indult.

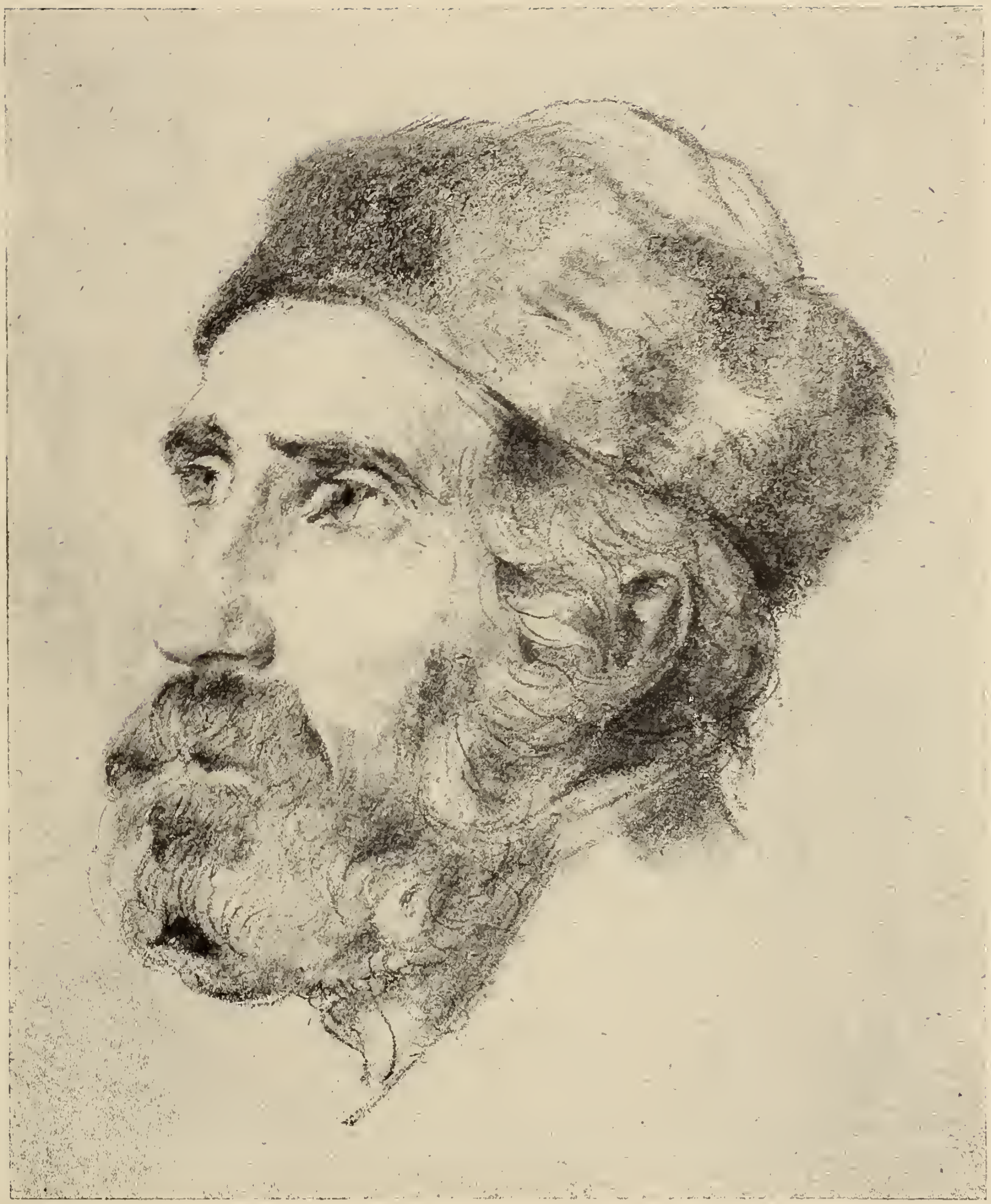
Késő, késő! a szabad lég, a séták nem segitettek, betegünk napról-napra fogyott, szemlátomást öregedett . . . Csak április haván tul volnánk már, sóhajtott alkalmilag, a május üdülést hozand, s juniusban a tengerpartra fogok vonulni. A május megjött, de nem hozott javulást s a junius ágyba dönté, lábai dagadoztak . . . az orvos mell-vizkórt konstatált.

MAYER György barátommal órákig elültünk a beteg ágyánál, segitve, vigasztalva . . . Reménye nem volt már senkinek, csak ő remélt még, csak ő nem gondolt a halálra, mert visszariadt a haláltól, mert nem birta meg azon gondolatot: hogy annyi fáradalom, annyi küzdelem után, épen akkor kelljen elszakadnia az élettől, midőn a munka gyümölcseit élvezni kezdé. — Mi ismertük őt, azért kiméltük; tudtuk, hogy nincs közel rokona, tudtuk azt is, hogy végrendelete nincs, de hallgattunk; mi az a néhány font akkor, midőn az életről, vagy legalább az élet utolsó órái nyugalmáról van szó!

Volt azonban hazánkfiának két meghitt angol barátja is, megkérgesedett üzlet-emberek, kik mindenben csak saját érdekeiket keresték: COLNAGHI, a legtekintélyesebb képárus Londonban és ennek sógora PONTET, szivarárus; az első, már évek óta műveit kezelte, a másik, anyagi viszonyait; mert BROCKY a mily kitünő művész volt, oly keveset értett a gyakorlati élethez; ő csak művészetének élt, s művei érvényesitésében COLNAGHI, a háztartásban pedig PONTET tanácsát követé. — E két jó barát, tán attól tartva, hogy BROCKY vagyona, vagy annak kezelése ki fog kezökből sikamlani, nem kimélték a beteget, figyelmeztették veszélyes állapotára, sürgették a végrendeletet... Lehet, hogy a halál rémképe a fájdalom óráiban néha már utólérte a beteget, de e végzetes szót még nem hallotta senkitől; a szomoru valóság megrendité a szenvedőt s gyorsan hanyatlott!

Egy este, midőn MAYER-ral ott ültünk közelében, maga a beteg szóbahozta a veszélyt, a közelgő halált, szeméből könnyek gördültek s felkért bennünket, hogy legyünk tanácsadói a végrendelet készitésénél. — «Magyarországot nem feledendem s csak azt sajnálom, hogy mint művész nem tehettem többet hazámért, de ez nem az én hibám, önök tudják, hogy szép terveim voltak; — különösen önt RÓNAY barátom kérem, legyen gondja azon festményekre, melyeket a Magyar Nemzeti Muzeumnak szántam.»

* * *

Brocky Károly: Férfi-fej.

Dr. Nyári Sándor tulajdona, Budapest.

A végrendelet elkészitése és aláirása julius hó elsejére tüzetett ki, vasárnap lévén, egész nap MAYER lakásán tartózkodtam, várva, hogy a beteghez szólitandnak bennünket; de COLNAGHI és PONTET, a jó angol barátok, czélszerübbnek látták a hű magyar barátokat mellőzni s ezt a magával tehetetlen s végkép kimerült beteggel el is hitették s mi még mindig vártunk, midőn ők, ügyvédet hozva, már régen végeztek anélkül, hogy velünk tudatták volna. MAYER Györgynek, a régi hű barátnak fájt a mellőzés, engem csak a játék keseritett, melyet a szegény beteggel üztek, mert uj barátságommal, mint hontalan s törvényen kivül álló, nem vehettem rossz néven, hogy a törvényes szertartásból kizártak.

Nehéz napok következtek. BROCKY nem foglalkozott többé földi dolgokkal, a fuldokló s már élve felbomlásnak induló csak sóhajtott, jajgatott s MAYER és én felváltva virrasztottunk a halállal küzdő honfitárs ágyánál. Julius 8-án a halál véget vetett szenvedéseinek s 12-én a Kensall-Green sirkertbe kisértük feledhetlen barátunkat, oda, hol kedves öregünk, KEMÉNY Farkas, a halál álmát szunnyadja!

Az utolsó «Isten hozzád» után, MAYER György barátommal szomoruan visszagyalogoltam a városba s mire az elárvult házhoz jutottunk, a kocsin járó jó angol barátok már felolvasták, közzé tették a végrendeletet s mindenki tudta, beszélte a háznál, hogy BROCKY szép festményeket hagyományozott a pesti Muzeumnak, 300 font sterlinget az eperjesi prot. tanodának s 400 font sterlinget egy temesvári hölgynek . . .; hogy Mr. PONTET elzárva mindent, magához szedve a szekrények és szobák kulcsait s kiadva parancsait, mint teljes hatalmu tömeggondnok hagyta oda a házat! A cselédek, bár a boldogult megemlékezett rólok, sirtak, — távozniok kellett; az öreg MAYER nehéz szivvel sóhajtott fel: nekem sincs itt már maradásom! s visszavonult szobájába; én pedig szállásomra siettem, hogy gyászunkat a honbeliekkel tudassam s még aznap a következő sorokat intéztem pesti ismerőseim egyikéhez, hogy azokat valamelyik lapban közzé tegye.

«E pillanatban jövök egy férfiu temetéséről, ki szebb jövőre, hosszabb életre volt érdemes s kinek halálát a magyar haza méltán veszteségei közé számithatja; e férfiu BROCKY Károly, ki ha a magyar festők közt nem első, bizonyosan egyike a legkitünőbbeknek. Önök hazámfiai, nevét és műveit aligha ismerendik, azért szabadjon életrajzát néhány szóval érintenem.

«BROCKY Károly temesvári születésü, szegénysorsu szülői korán elhalának s az árva fiu kénytelen volt a tanodát, hol neve első helyen állt, odahagyni s mesterséget tanulni, de a tán öntudatlanul magasra törő ifju, a kézimunka szük körében nem találta helyét sehol s egyik műhelyből a másikba vándorolt . . . , mig végre egy közel lakó földbirtokos lát-

Brocky Károly: Férfi képe.

Dr. Nyári Sándor tulajdona, Budapest.

ván az elhagyott ifju rajzait, melyeket mester nélkül, pusztán titkos hajlama után készitett, Bécsbe utazván, magával vivé azon jó tanácscsal, hogy a Polytechnicumban jó alkalma leend magát kiképezni s azon szép igérettel, hogy koronkint segélypénzről is fog gondoskodni.[1]

«Az ifju, az első jótétemény után, nem élvezé ugyan soha a szép igéretet, de követé a jó tanácsot s több évi nyomor s több évi munka után, disze lőn az intézetnek. Bevégezvén tanulmányait, utnak indult a nagy világba, munkát, szerencsét keresendő: a művészet volt élete, a szépen kiképzett tehetség volt mindene.

«Miként használta idejét, tehetségeit, több százra menő másolatai és eredeti rajzai eléggé tanusitják. Olaszországban alig van remek festmény, melynek (aquarell) másolatát magával ne hozta volna.[2] Valóban csodálni lehet, hogy egy emberélet s oly rövid élet, minő az övé vala, képes volt ennyit előidézni, de a lángész egyik ismérve: hogy a térnek és időnek viszonyai nem bilincselik le annyira, mint a köznapi embert s tán közönséges sorsa, hogy ha nem is sokáig, de sokat és soknak él!

«BROCKY-t tizenöt év előtt jó szerencséje Londonba hozta, hol a hires tájfestő tanácsára meg is telepedett s pályáját mint arczképfestő kezdé meg.[3] E szép tehetség csakhamar kivivta magának a kellő méltánylást s a szegény és szerény művész utat nyitott magának nemcsak az angol nemesség fényes körébe, hanem magába a Buckingham palotába is, hol a királynő és Prince ALBERT remekül talált arczképei maradandó emlékei leendnek művészetének. Utóbb történelmi téren, a magasabb művészetnek szentelé ecsetét s művei több éven át diszei valának az angol műkiállitások remekei körében. Tavaly a londoni Aquarell-Akademia tagul választotta s ez évben, hosszu és sulyos szenvedés után, julius 8-án meghalt, élte negyvenötödik évében.

«A boldogult, ki nemzete szerencséjét és dicsőségét annyira lelkén hordozá, nem feledé hazánk jótékony intézeteit s az eperjesi prot. tanodának háromszáz font sterlinget,[4] a M. N. Muzeumnak pedig kitünő festményeket hagyományozott: két TITIAN-modorban festett arczképet[5], a kánai

[1] Művészek életrajzában oly sokszor beszélnek hasonló körülményekről, hogy szinte kétséget keltenek. Eme körülményt, valamint élte későbbi adatait, magától a művésztől tudom.

[2] Tán sehol sem tünnek fel Brocky rendkivüli tehetségei fényesebben, mint e másolatokban, melyekért a gazdag Monrow, ugy tudom, ezer font sterlinget igért, de művész hazánkfia nem tudott megválni élte e legszebb emlékeitől.

[3] Krétarajzok ezek, melyekben művészek véleménye szerint utolérhetlen volt s többen sajnálták, hogy e tért elhagyá.

[4] Kevéssel halála előtt Brocky Károlyhoz czimzett felszólitás érkezett, melyben az eperjesiek elpanaszolják, hogy saját erejükből nem képesek a kormány igényeinek megfelelni s ha ezt nem teljesitik, a protestáns tanoda elveszti függetlenségét. E panasz birta Brockyt, a róm. katholikust arra, hogy az eperjesi tanodának segélyt nyujtson, hazafiságból.

[5] Az egyik Mészáros Lázár, ugy, mint a kutahiai ég alatt elbarnulva, az angol partokra jutott, a másik Kmetty György, csaknem övig érő szakállal.

Brocky Károly: Anya és gyermeke.

British Museum, London.

menyegzőt Paolo VERONESE után, melyet három hét alatt, a louvre-i eredeti szerint festett oly szerencsével, hogy művészi körökben már évek előtt nagy figyelmet gerjesztett s a királyi udvarban is felkéretett, hol Prince ALBERT háromszáz font sterlinget ajánlott a kitünően sikerült másolatért, de a művész azt felelte: E képet hazámnak festettem! Végre Psyche és Ámor életnagyságban.[1]

«Tán leend még alkalmam korán elhunyt hazánkfia viszontagságait és műveit részletesebben megismertetni; jelenleg csak egy, nem egészen befejezett műre szoritkozom, mely hazánkat közelebbről érdekli. E sajátszerü alaku (10′ hosszu és 4′ magas) kép II-ik Endrét ábrázolja, a mint az országnagyoknak átnyujtja a «Bulla Aureát». A király sátor alatt ül trónján s 68 ős magyar alak környezi. Vajha barátaink valamelyike megszerezné a pesti Muzeumnak! Brocky Károlyt, mint embert, mindenki szerette, mint művészt, mindenki tisztelte. Neve élni fog Angliában s remélem élni fog azon honban is, mely fiának nevezi s mely műveire büszke lehet.»

Igy tudattam a reánk nehezedett veszteség első pillanataiban Brocky Károly halálát s a levelet azonnal utnak indítottam; másolatom nem lévén, csak emlékezetből jegyzém fel naplómban a gyászjelentést. Megjelent-e a magyar lapokban, nem tudom?

* * *

Julius 13-ikán Mr. Pontet tömeggondnokhoz volt szerencsém, ki tudatta velem, hogy Brocky Károly végrendeletében engem sem feledett s egy shilling hiján, husz font sterlinget hagyományozott azon megjegyzéssel, hogy az összegen vegyek magamnak emléket.[2]

Ezt nem vártam, a kiméletes megemlékezés, mely a hazátlan honfitársnak nem fontokat, hanem emléket hagyott, jólesett s még aznap megvettem az emléket, jó angol órát, melyre ismert pontosságomnak szüksége volt. Ez alkalommal szóba hoztam a pesti muzeumnak hagyományozott festményeket s ajánlva a boldogult kivánsága szerint szolgálatomat, azt tanácsoltam, hogy célszerübb volna a két tábornok arczképét, mig a politikai viszonyok hazánkban jobbra nem fordulandnak, valamelyik ismert angol család, tán Lord D. Stuart, Cobden vagy J. B. Smith parl. tag őrizetére bizni, minek kieszközlésére szinte igérkeztem.

[1] E mythologiai kép gyönyörüen van festve, de az alakok elrendezésében nem volt oly szerencsés, mint egyébkor. Ott függött éttermében s a művésztől nem egyszer hallám: Vajha a lebegő «Ámor» elrepülne!

[2] Az összeg sajátszerü számait 19 £, 19 sh. magyarázza azon körülmény, hogy 20 font sterlingre százalék járt volna a kormánynak. Meg vagyok győződve, hogy Brocky erre nem gondolt, miért is óhajtott volna penceket meggazdálkodni az, ki mindenétől bucsuzott; neki a megemlékezést s a kiméletes megjegyzést köszönöm; azt a két 19-t, az ügyvéd ur, Mr. Pontet rokona határozta meg.

Brocky Károly: Fiatal férfi.

British Museum, London.

A gondnok ur ajánlott szolgálatomat nem vette soha igénybe s többé nem találkoztunk. Később értesültem, hogy Pontet a képek ügyében járt az osztrák követnél, iratott Kubinyi Ágoston muzeumi igazgató urnak, ki az arczképeket nem tartotta elfogadhatóknak s hazafiui aggodalmak közt sürgette azok eladását, mit a végrendelet világos szavai ellen, a gondnok ur nem mert elkövetni. Tehát jobb időkig maradtak birtokában.[1] Később Mr. Pontet, nem kis bajjal, mert csak angolul beszélt, Magyarországra utazott, a tömegből kikerült képekkel, hogy saját két szemével meggyőződjék: ha van-e Pesten Muzeum? Eperjesen tanoda? s ha az a temesvári hölgy valóban létezik-e?

Igy került Brocky Károly vagyona két idegen, de jó barát kezébe, kik hazánkfia festményeit, rajzait egyenkint oly árakon érvényesitették, minőket a szegény művész életében nem ismert; s ha csak eddig megy vala a jó barátok törekvése, mindenki, legalább Angliában, azt mondotta volna a kép- és szivarárusról, hogy derék üzletemberek! de ők a kimélet és kegyelet határain tulhaladtak, mert tekintet nélkül a boldogult jó hirére, nevére, minden foszlányt áruba bocsátottak, oly rajz-tanulmányokat és kisérleteket is, melyeket a művész nem szánt soha a közönség szemének . . . Dillon tájfestő, Brocky leghivebb barátai egyike, ki zokogva borult a hideg földre, mely barátját, mesterét eltakará, keserü panaszt emelt ezen eljárás ellen. Átalában a művészek közt nagy volt e miatt az ingerültség; de a szivtelen elforgácsolásnak nem állhatta útját senki; Pontet and Comp. teljes hatalommal kezelték Brocky élete szerzeményeit s beszámitottak egymásnak.

Ah! ez a szép világ s az az «animal biceps et implume», mely miveltségével, erényeivel ég felé törekszik és szenvedélyeivel bévájja magát a porba, hogy onnét koronkint kikelve, szeretettel eltapodja embertársát, jó barátját!

* * *

Eddig RÓNAY Jáczint naplótöredékének BROCKY Károlyra vonatkozó része.

Kénytelen vagyok ezen a helyen néhány tévedést kiigazitani. Először is BROCKY Károlyt nem a szerencséje, hanem Munro of NOVAR gazdag skót főúr vitte Londonba, kivel a párisi Louvre-ban ismerkedett meg. Másodszor BROCKY Károly nem a hires tájképfestő (Rónay nem emliti, hogy melyik), hanem ugyanazon Munro of NOVAR és Dominic COLNAGHI tanácsára telepedett le Londonban.

BROCKY Károly nem 45, hanem 48 éves korában halt meg.

[1] Az idők változtak, a hazában szabad volt a multról is megemlékezni s az elhunyt magyar művész hagyománya a M. N. Muzeumba került. A végrehajtók nem merték a hagyományt áruba bocsátani, mert Londonban sokan tudtak róla.

Brocky Károly: John Liston arczképe.

British Museum, London.

RÓNAY Jáczint feljegyzéseiből bizonyos keserüség szól Dominic COLNAGHI és Edward PONTET ellen. Brocky Károly végrendeletének készitésénél Dominic COLNAGHI és Edward PONTET sem MAYER-t, sem pedig RÓNAY-t mellőzni nem akarta, hanem ha éppen mellőzésről van szó, mellőzte a törvény. A két magyar urat egy tisztán angol törvény szerint készülő aktushoz nem lehetett bocsájtani, ha csak a végrendelet törvénytelen és érvénytelen voltának veszélyét nem akarják felidézni.

Akkor épúgy mint most, az angol honpolgárság megszerzése nagy nehézségekkel járt, s sem MAYER sem RÓNAY nem voltak angol állampolgárok. Innét van, hogy sem MAYER sem RÓNAY a végrendelet készitésénél nem lehettek akkor jelen, s innét van a félreértés is, melyre RÓNAY szavait felépitette.

Már most az is természetes, hogy Edward PONTET mint BROCKY Károly hagyatékának a gondnoka, a temetés után a művész lakását lezárta és a kulcsokat magához vette. Hisz mind addig, mig a hagyaték eladása megtörtént, az anyagi és erkölcsi felelősség az ő vállaira nehezedett s mint komoly, lelkismeretes ember, fealadatának tudatában az értékes hagyatékot lezárta, hogy a hatóságokkal szemben a felelősséget el tudja vállalni.

Az, hogy az auktión BROCKY Károly kisebb rajzai, vagy miként RÓNAY Jáczint magát kifejezi, rajzfoszlányai is eladásra kerültek, szintén természetes. Hagyatéknál mindent el kell adni. De amit RÓNAY rajzfoszlányoknak nevez, azok nagyon intim rajzok voltak, vázlatok, melyekkel a művész gondolatait, ideáit, későbbi művészi terveit megrögzitette, melyek mind betekintést engednek a művész lelki világába, gondolkozásába, s amelyek semmikép sem nevezhetők «foszlányok»-nak, melyek eladása a művész hirnevén rontott volna. Különben pedig mi sem bizonyitja érdekes és becses voltukat, mint azon tény, hogy az auktión egytől-egyig eladattak.

RÓNAY Jáczint nagyon el lehetett keseredve, midőn leirta, hogy Dominic COLNAGHI és Edward PONTET féltek, hogy a BROCKY Károly vagyona ki fog kezeik közül siklani. Ezt erről a két tiszteletreméltó úrról feltenni még gondolatban sem szabad. Be van bizonyitva, hogy Dominic COLNAGHI a Miss LIDDEL arczképe által nyitotta meg BROCKY Károly számára az udvart, s hogy kizárólag COLNAGHI-nak köszönhette, hogy az udvar és a főúri és a jobb polgári világ megrendeléseivel elárasztotta, s kétséget sem szenved, hogy az angol műkereskedő hathatós támogatása nélkül sohasem vergődött volna oly előkelő positióba, esetleg mint idegen, minden támogatás hiányában, talán el is züllött volna az angol fővárosban.

Az sem titok, hogy BROCKY Károly már multjánál, neveltetése hiányosságánál fogva is hajlott kissé a könnyelmü életmódra, a léhaságra. Erős kéz kellett melléje, ki a pénz értékét nem ismerte, hogy a szerzett vagyont

Brocky Károly: Öreg férfi.

British Museum, London.

együtt tartsa. Erre vállalkozott legmeghittebb, legbensőbb barátja: Edward PONTET. Ha ez az angol ember nincs az oldalán, akkor BROCKY Károly sohasem lesz háziúr Londonban, keresményét könnyen kiadja, s ő, ki a nélkülözést fiatal kora óta megszokta, megmaradt volna régi sorsában s talán a megszokásnál fogva is minden nehézség nélkül viselte volna az élet terheit.

Mindezektől megkimélte őt az idegen, két hű angol barát: Dominic COLNAGHI és Edward PONTET, mely utóbbi szeretetében és ragaszkodásában odáig elment, hogy BROCKY Károly tetemét befogadta családi sirboltjába, s igy az életen tul is családjában tartotta.

Ezekről rosszat gondolni nem lehet, nem szabad.

A RÓNAY Jáczint szavait a félreértésen alapuló keserüség diktálta tollába.

Ezt helyreigazitani kötelességemnek ismertem.

X.

BROCKY Károly hagyatékának eladása CHRISTIE-nél Londonban 1855. augusztus 2-án, 3-án, 4-én és 6-án.

(A *South Kensington Museum* könyvtárában levő katalógusból irtam ki.)

1. nap.

1855. augusztus 2-án, csütörtökön.

Tételszámok.	
1— 10.	Különböző idegen metszetek, köztük 4 darab Brocky Károly által készitett lithographia.
11— 24.	Festmények, német mesterek.
25— 29.	Festmények, spanyol mesterek.
30— 32.	Angol arczképek.
33— 44.	Angol arczképek, Van Dyck után.
45— 53.	Idegen arczképek, Van Dyck után.
54— 63.	Különböző idegen arczképek.
64— 82.	Festmények, franczia mesterek.
83— 95.	Eredeti czeruza- és tollrajzok Brocky Károlytól. (290 darab.)
96— 125.	Szines vázlatok. Tanulmányok régi mesterek után. (200 darab.)
126— 136.	Természet után készitett kosztümvázlatok, aquarellek, melyek a művész olaszországi utazása alkalmával készültek. (21 darab.)
137— 142.	Draperia-tanulmányok, krétarajzok. (138 darab.)
143— 145.	Figurális tanulmányok, krétarajzok. (40 darab.)
146— 158.	Teljesen befejezett fejek, szines krétarajzok. (18 darab.)
159— 162.	Eredeti kompositiók, sepiarajzok. (26 darab.)
163— 172.	Olajfestésekhez készült eredeti vázlatok. (10 darab.)
173— 178.	Arczképek, szines kréta.
179— 190.	Fejek. Vörös és fekete kréta. (136 darab.)
191— 224.	Angol iskola. Sir Joshua Reynolds után.
225— 260.	Angol iskola.
261— 265.	Végtagok. Tanulmányok Brocky Károlytól. Fekete kréta. (72 darab.)
266— 274.	Akadémiai figurális tanulmányok. (68 darab.)
275— 287.	Aquarellek. Régi mesterek után készült másolatok.
288— 293.	Olajfestésü vázlatok. (25 darab.)
294— 304.	Természet után készitett kosztümvázlatok, aquarellek, melyek a művész olaszországi utazása alkalmával készültek. (22 darab.)

305— 310. Szines kosztümtanulmányok. (31 darab.)
311— 320. Eredeti tanulmányok. Fekete kréta. (270 darab.)
321 — 336. Teljesen befejezett fejek. Szines kréta. (34 darab.)
337— 356. Rubens és iskolája.

2. nap.

1855. augusztus 3-án, pénteken.

357— 377. Rembrandt művei.
378— 400. Különféle művek a hollandi és flamand iskolából.
401— 445. Rafael művei.
446— 457. A régi olasz iskola művei.
458— 461. Michelangelo művei.
462— 469. Antonio Correggio művei.
470— 481. Titian művei.
482— 483. Tintoretto művei.
484— 487. Paolo Veronese művei.
488— 515. Különböző művek.
516 — 527. Különböző régi mesterek művei után készült kréta-, czeruza- és tollrajz-tanulmányok. (163 darab.)
528 – 567. Különböző régi mesterek művei után készült kréta-, czeruza- és tollrajz-tanulmányok. (110 darab.)
568 — 586. Eredeti vázlatok-, rajzok-, vizfestmények-, festményekhez készült első eszmék, melyek közül egyesek készek. (161 darab.)
587— 602. Fejtanulmányok, szines krétarajzok. (23 darab.)
603 — 614. Arczképek és fejek. Olajfestmények. (74 darab.)
615 — 631. Állat-, virág- és tájképek vázlatai. Olaj- és aquarell-képek. (628 darab.)
632— 645. Különböző reproduktiók.
646— 707. Fejtanulmányok. Fekete és szines rajzok.

3. nap.

1855. augusztus 4-én, szombaton.

708 — 767. Majolika-edények, vértek, keretek, festékanyag.
768— 776. Különböző rajzok. Részben Brocky Károly művei, részben más művészek alkotásai.
777— 779. Portfoliok.
780 — 786. Vázlatkönyvek.
787— 807. Másolatok régi mesterek művei után.
808 —828*b*. Befejezetlen képek és vázlatok.
829 — 840. Kész festmények.

4. nap.

1855. augusztus 6-án, hétfőn.

841— 945. Könyvek.
946 —1058. Butorok.

XI.

Brocky Károly végrendelete.

Extracted from the Principal Registry of the Probate.
Divorce and Admiralty Division of the High Court of Justice.
In the Prerogative Court of Canterbury.

THIS IS THE LAST WILL AND TESTAMENT of me CHARLES BROCKY of No 27 Berners Street Oxford Street in the County of Middlesex Artist. In the first place I direct all my just debts, funeral and testamentary expences to be paid and satisfied by my Executors hereinafter named. I give and bequeath all my household goods, furniture, plate, linen, jewellery, pictures, prints, money in the funds, book debts and all other my property of whatsoever nature or kind it may consist (save and except the specific bequests hereafter given) to my friends Dominic Colnaghi of Pall Mall East in the said County of Middlesex Printseller and Edward Pontet of Pall Mall in the said County Snuff Manufacturer my Executors hereafter named Upon trust for them to convert the same into money either by Public Sale or Private Contract and thereout to pay my debts, funeral and testamentary expences and the legacies hereinafter given. I give and bequeath unto Josephina Tschida the sum of One thousand pounds. I give and bequeath to Christitia Weiss the sum of Two hundred pounds. I give and bequeath to The University College of Kesmark the sum of Three hundred pounds. I give and bequeath to Jane Weakham of No 2 Berkeley Street New Road the sum of One hundred pounds. I give and bequeath to my housekeeper Jane Sloane the sum of One hundred pounds. I give and bequeath to my friend .... Ronay the sum of Nineteen Guineas. I give and bequeath to my friend J. ... G. ...... Mayer who now resides with me in Berners Street one of my rings. I give to my friend Katherine Colnaghi wife of the said Dominic Colnaghi any ring or piece of jewellery that she may select. I give to the Public Gallery of Hungary my pictures «Psyche and Cupid» and «Psyche» and the Portraits of General Kmetty and General Mészáros and

Brocky Károly: Szakállas férfi feje.

British Museum, London.

also my picture after Paolo Veronese. I give to the said Dominic Colnaghi all my Armour in my house in Berners Street and also a ring to be selected by him out of my Jewellery. I also give to the said Edward Pontet a ring to be selected by him out of my Jewellery. I direct all the foregoing legacies to be paid and satisfied free from all Legacy Duty. And as to all the rest residue and remainder of my personal estate and effects that may remain after payment of my debts funeral and testamentary expences and the legacies hereinbefore given. I give and bequeath the same and every part thereof to the said Edward Pontet to and for his own absolute use and benefit. And I hereby appoint the said Dominic Colnaghi and Edward Pontet EXECUTORS of this my will. And I do hereby revoke all former or other wills by me at anytime heretofore made and declare this to be my last will and testament IN WITNESS whereof I have hereunto subscribed my name this fourteenth day of June One thousand eight hundred and fifty-five — — — CHARLES BROCKY — Signed published and declared by the said Testator Charles Brocky as and for his last will and testament in the presence of us being present at the same time who in his presence at his request and in the presence of each other have hereunto subscribed our names as witnesses, — GEO HELDER 38 Gt James Street Bedford Row Solr. — JOSEPH ADAMS his clerk.

Proved 25th July 1855.
Fos 8
W. M. W.

A végrendelet magyar szövege.

A Canterbury kiváltságos törvényszék területén székelő főbb biróság hagyatéki, válási és tengerészeti ügyi osztálya első nyilvántartási hivatalának kiadványa.

Ez az utolsó akarata és végrendelete Brocky Károly művésznek, lakik Berners-Street, Oxford-Street 27. sz. Middlesex grófságban. Első sorban követelem, hogy az alább megnevezett végrendeleti végrehajtók fizessék ki minden igaz adósságomat, a temetési és a végrendeletem foganatositása körül felmerülő költségeket. Háztartásomban található összes ingóságokat, butorokat, edényeket, fehérnemüeket, ékszereket, képeket, metszeteket, értékpapirokat, követeléseimet és bármiféle egyéb tulajdonomat (kivéve az alább külön részletezett hagyományokat) barátaimnak és végrendeletem végrehajtóinak Colnaghi Dominic műkereskedőnek, lakik: Pall Mall East, Middlesex grófságban és Pontet Edward burnótgyárosnak, lakik Pall Mall-ban ugyanazon grófságban, hagyom, felhatalmazva őket, hogy ezen ingóságaimat akár nyilvános árverésen, akár magánuton pénzzé tegyék és az ily módon befolyt összegből kifizessék

adósságaimat, a temetési és végrendeletem végrehajtása körül felmerülő költségeket és az alább következő hagyományokat. Tschida Josefina-nak hagyok ezer fontot; Weiss Christitia-nak kétszáz fontot; a késmárki kollégiumnak háromszáz fontot; Weakham Jane-nak New-Road Berkeley-Street 2. sz. 100 fontot; Rónay barátomnak 19 Guinea-t; J. .... G. Mayer barátomnak, ki jelenleg Berners-Street-ben velem együtt lakik, egyik gyürümet; a nevezett Colnaghi Dominic feleségének, Colnaghi Katherinenek egy gyürüt vagy más ékszert, amit maga választ; a magyarországi nyilvános képtárnak «Psyche és Cupido» és «Psyche» czimü képeimet, Paolo Veronese után készitett festményemet, valamint Kmetty és Mészáros tábornokok arczképeit. Nevezett Colnaghi Dominic-nak hagyom Berner-Street-i lakásomon levő összes fegyvereimet, továbbá az ékszereim közül az általa választandó gyürüt. Továbbá hagyok az emlitett Pontet Edwardnak egy gyürüt ékszereim közül, amit ő maga válasszon ki. Kivánom, hogy fentebb részletezett hagyományok minden örökösödési illetéktől mentesen fizettessenek ki. A temetési, valamint a végrendelet foganatositása körül felmerülő költségek kifizetése s a végrendeletemben megnevezett készpénz és ingóságok átadása után fenmaradó vagyonomat és összes ingóságaimat a már emlitett Pontet Edwardnak hagyom saját rendelkezésére és használatára. — Ezen végrendeletemnek végrehajtóiul nevezett Colnaghi Dominic-ot és Pontet Edward-ot jelölöm ki és egyuttal visszavonom minden előbbi végrendeletemet és kijelentem, hogy ez az én utolsó akaratom és végrendeletem, aminek hiteléül nevemet aláirtam ma az ezernyolczszázötvenötödik év junius hó tizennegyedik napján. Brocky Károly. — Végrendelkező Brocky Károly ezen végrendeletet előttünk felolvasta, aláirta és kijelentette, hogy ez az ő végrendelete és az ő végső akarata, s ezt mi az ő jelenlétében s mindketten jelen lévén mint tanuk sajátkezüleg aláirtuk. — Geo Helder 38 Gt James Street Bedford Row Solr. — Joseph Adams az ő segédje.

Hitelesittetett 1855. julius 25.

Fos 8

W. M. W.

Az a WEISS Krisztina nevü hölgy, kit RÓNAY Jáczint és Dr. SZENTKLÁRAY Jenő mint temesvári hölgyet emlitenek a BROCKY Károly végrendeletére vonatkozólag, nem temesvári hölgy volt; mert hisz BROCKY Károly egész végrendeletében a Temesvár név elő sem fordul. Ez a WEISS Krisztina azonos lesz BROCKY Károly azon rokonával, kinél bécsi tartózkodása első, küzdelemmel teljes idejében megfordult, s aki rokoni szeretettel támogatta szerény tehetségéhez képest a fiatal művészt.

BROCKY Károly végrendeletére nézve még csak annyit emlitek meg, hogy a londoni Somerset-House levéltárában a végrendelet eredetije

Brocky Károly sirja.

kezeim közt volt s azt elolvastam. A végrendelet egy nagy iv papirra van irva. Nem az ő irása, csak az aláirás az övé. A végrendeletből láttam, hogy a budapesti Muzeumnak csak a «Psyche és Cupido,» a «Psyche» és a Paolo VERONESE-féle kánai menyegzőnek másolata lett hagyományozva. A KMETTY és MÉSZÁROS tábornokok arczképeiről szóló rendelkezés más irással, más tintával a sorok közé van ékelve.

Az eredeti okmányra a hivatalos záradékok rá vannak vezetve.

XII.

TSCHIDA Josefine, BROCKY Károly örökös menyasszonya, leánysorban töltötte el életét. — Kétséget sem szenved, hogy a jó családból származó, intelligens és művelt hölgy, kinek némi vagyona is volt, férjhez mehetett volna. Akadt kérője is elég, de megmaradt leánynak, a művész menyasszonyának, s ennek emlékének szentelte életét.

Anyja meghalt, egyik nővére férjhez ment s igy teljesen magára maradt. Családján kivül csak kis társaságban fordult meg, intelligens emberek közt, kik maguk is irók, művészek voltak, vagy az irodalmat és művészetet szerették.

Nála mint szobaur lakott VEITH Johann Emanuel, ki orvosnak készült, pap lett s később mint hitszónok és tudós theológus nagy hirnévre tett szert, ugy, hogy a bécsi szent István templomnál kanonokká nevezték ki.

Mivel azonban irataiban és fényes szónoklataiban szabad gondolkozónak vallotta magát s hirdetett elveit többszöri intés daczára sem akarta feladni, megfosztották kanonoki rangjától, sőt az összes templomokban eltiltották a papi funktióktól.

Csekély nyugdijával visszavonultan élt a rendkivül művelt és tudós férfiu TSCHIDA Josefine-nél s részvéttel volt sorsa iránt.

Midőn Londonból megérkezett a gyászhir BROCKY Károly haláláról, mely TSCHIDA Josefine-ben régi emlékeket elevenitett fel s régi sebeket ujitott meg, a gyászoló hölgy iránt szánalommal viseltető VEITH a következő alkalmi verset irta, mely egy BROCKY-féle czeruzarajz hátlapjára van irva THEYER Leopold tanár birtokában Gráczban:

Im Glauben wandeln wir auf Erden,
Wie Paulus lehret, nicht im Schauen;
Auf was wir hoffen und vertrauen,
Kann erst im Jenseits sichtbar werden.

Der Glaube kommt nur aus dem Hören,
Hält treu am Wesen und am Grunde,
Vernimmt das Wort aus Gottes Munde,
Lässt sich vom Scheine nicht bethören.

Ein Herz, von Glaubenskraft geleitet,
Begehrt auf Erden nicht sein Erbe,
Nimmt hin das Süsse wie das Herbe
Im Kelch, den ihm der Herr bereitet.

Wie trüb sich auch sein Loos gestaltet,
Es fühlt sich nicht von Gott verlassen,
Und wird das Kreutz mit Muth umfassen,
Der Liebe treu, die ewig waltet.

Im Lichte Gottes wird es weilen,
Und Ihm wertrauen sonder Zagen;
Die Wunden, die der Herr geschlagen,
Der Herr nur kann und wird sie heilen.

Wien im Oktober 1855.

Joh. Eman. Veith.

Három évvel BROCKY Károly halála után TSCHIDA Josefine is gondolt az emberi mulandóságra, legalább annak jelét adta egy végrendeletszerü levélben, mely annyiban érdekel bennünket, mivel a BROCKY Károly által neki hagyományozott ezer font sterlingről rendelkezik. Az eredeti levél, mely WIMMERNÉ Hardtmuth Mária urnő tulajdonában van Pozsonyban, így szól:

Liebe Schwester und Lieber Schwager!

Ich finde mich bestimmt Euer drei, derzeit unmündigen Töchtern, meinen Nichten Marie,[1] Wilhelmine und Mathilde, das durch letztwillige Anordnung des selg. Karl Brocky mir übermachte Kapital mit der Bestimmung zu schenken, dass hievon nach dem jeweiligen Betrage zwei Fünftel der Mathilde Theyer, das Übrige zu gleichen Theilen den beiden andern Benannten Marie und Wilhelmine Theyer zugewiesen werde; ferner, dass ich mir die Verwaltung und Nutzniessung des Kapitals vorbehalte, diesen zwei mir vorbehaltenen Rechten oder Einem deren, nur dann entsage, wenn ich mich freiwillig dazu veranlasst finde, in welchem Falle beides Recht, oder Eines deren, je nachdem ich entsage, auf meine ältere Schwester Amalia Tschida, und wenn selbe damals nicht mehr am Leben, und überhaupt nach dem Ableben auf meine Schwester Marie Theyer übergeht, und erst nach beider Ableben das Kapital nach den vorbestimmten Antheilen den drei benannten Kindern Marie, Wilhelmine und Mathilde Theyer, als volles freies Eigenthum zuzufallen hat.

Wien, den 1. April 1858.

Josefine Tschida.

[1] A végrendeletben emlitett Theyer Mária, a Pozsonyban lakó Wimmerné Hardtmuth Mária urnő édes anyja, röviddel a végrendelet kelte után: 1858 május 24-én férjhez ment.

A teljes visszavonultságban élő TSCHIDA Josefine, ki Bécsben 1816. márczius 16-án született, meghalt ugyancsak Bécsben 1875 január 31-én.

Eltemettetett a Bécs melletti ober-döblingi temetőben levő Theyer-féle családi sirboltban. Wimmerné Hardtmuth Mária Pozsonyban 1909 január 1-én kelt s hozzám intézett levelében irja, hogy Theyer Theodor halálakor, ezelőtt 4 évvel, az ott elhelyezett összes családtagok, Tschida Josefine-nel együtt, a bécsi központi temetőben levő Theyer-féle családi sirboltba vitettek át.

XIII.

Brocky Károly műveinek lajstroma.

Budapest.

Baruch Jenőné tulajdona:

1. Férfifej, vállig.
   Pastell. 43:35 cmtr.

Dr. Engelmann Zsigmond tulajdona:

2. Nő képe, mellig.
   Olajfestés. 50:63 cmtr.

Ernszt Lajos tulajdona:

3. Brocky Károly arczképe. Álló alak térdig.
   Olajfestés. 17:23 cmtr.
4. Brocky Károly arczképe, vállig.
   Aquarell. 10:13 cmtr.
5. Brocky Károly és egy franczia katona képe.
   Tollrajz. 9·5:19·5 cmtr.
6. A vándor.[1]
   Tollrajz.

Glück Frigyes tulajdona:

7. Fiatal nő képe. Ülő alak. A művész jelzetével 1835-ből.
   Aquarell. 16:13 cmtr.

A Magyar Történelmi Képcsarnokban:

8. Kmetty György tábornok arczképe. Mellkép.
   Olajfestés. 61:51 cmtr.
9. Mészáros Lázár hadügyminister arczképe. Mellkép.
   Olajfestés. 61·2:51·5 cmtr.

Dr. Nyári Sándor tulajdona:

10. Tschida Josefine arczképe. Kép derékig.
    Illuminált rajz. 16:16 cmtr.
11. Könyvet olvasó nő képe lila ruhában.
    Aquarell miniature. 9:7 cmtr.

[1] Ez a rajz eltünt, csak a reproduktió létezik még.

12. Ujságot olvasó nő képe.
Aquarell miniature. 8:6·8 cmtr.
13. Könyöklő nő képe.
Aquarell miniature. 8:6·8 cmtr.
14. Ablaknál álló nő képe.
Aquarell miniature. 9:6·5 cmtr.
15. Gyermek képe. Vállig.
Pastell. 20:34 cmtr.
16. Két férfifej egy lapon.
Fekete és vörös krétarajz. 26:14 cmtr.
17. Lábak és kezek. Rajztanulmány.
Fekete krétarajz. 20:21 cmtr.
18. Kezek. Rajztanulmány.
Vörös krétarajz. 20:31 cmtr.

A Szépművészeti Muzeumban:

19. Leányfej.
Olajfestés. 41·8:32·2 cmtr.
20. Nyugvó Psyche.
Olajfestés. 119:160 cmtr.
21. A szegénység.
Olajfestés. 43:36 cmtr.
22. Leányka képe.
Olajfestés. 43:36 cmtr.
23. Női fej vázlata.
Olajfestés. 38·8:28·8 cmtr.
24. Női fej vázlata.
Olajfestés. 38·8:28·5 cmtr.
25. Női fej vázlata.
Olajfestés. 38·8:28·8 cmtr.
26. Pihenő nő.
Olajfestés. 55:48 cmtr.
27. Ámor és Psyche.
Olajfestés. 140:166 cmtr.
28. Anya és gyermeke.
Olajfestés. 61:55·5 cmtr.
29. Nő mellképe.
Olajfestés. 61:50·5 cmtr.
30. Brocky Károly arczképe. Mellkép.
Olajfestés. 21:18 cmtr.
31. A kánai menyegző.
Másolat Paolo Veronese után a Louvre-ban.
Olajfestés. 197·5:132 cmtr.

A következő aquarell-, pastell- és rajztanulmányok, melyek a Mr. J. H. *Lorent* gyüjteményéből Reigate-ből kerültek a Szépművészeti Muzeumba:

32. Gyermekfej.
33. Sisakos férfi.

34. Gyermekfej.
35. Doge képe.
36. Éneklő család.
37. Mária a gyermek Jézussal és szentek.
38. Ülő nő, álló férfi s gyermek.
39. János fejvétele.
40. Előkelő ur térdképe. (Velazquez után.)
41. Jézus és a kafarnaumi százados.
42. Balra néző ur térdképe. (Van Dyck után.)
43. Olvasó férfi.
44. Hátraforduló beszélő urnő.
45. A kapun kimenő sokaság.
46. Egy kardinális térdképe.
47. A napkeleti bölcsek.
48. Egy kardinális térdképe.
49. Tájkép alakokkal.
50. Két férfi és három női alak.
51. Álló és térdelő leány.
52. Ülő férfi és gyermek.
53. Térdelő fiu s ülő férfi.
54. Középkori lovag.
55. Krisztus tanitványai közt.
56. Férfi akt.
57. Ülő nő jobbra fordulva.
58. Négy térdelő alak.
59. Álló, ülő s térdelő alakok.
60. Balra néző asszony.
61. Jobbra és lefelé néző fiu.
62. Lefelé néző leány feje.
63. Balra néző gyermekfej.
64. Hajtanulmány.
65. Két ülő asszony és gyermek.
66. Női ruha, — tanulmány.
67. Kutya, — tanulmány.
68. Játszó gyermekek.
69. Női akt.
70. Kapun kivonuló alakok.
71. Szintanulmány.
72. Férfi képe derékig.
73. Álló s térdelő alak.

A következő műlapok a Mr. Francis *Dillon* gyüjteményéből kerültek a Szépművészeti Muzeumba.

Aquarell-tanulmányok:

74. Keresztről való levétel.
75. Bacchus és Ariadne. (Tintoretto után a Doge-palotából.)
76. Pietà. (Van Dyck után, Antwerpen.)
77. A koncert. (Giorgione után.)

78. Két szent vértanusága. (Correggio után, Parma.)
79. Jelenet a pármai templomból. (Correggio után.)
80. A zene allegorikus képe.
81. Venus-kép. (Rubens után.)
82. Krisztus és Magdolna.
83. A szent szüz neveltetése. (Rubens után, Antwerpeni Muzeum.)
84. Madonna a gyermekkel.
85. Krisztus és a szamariai asszony.

Rajztanulmányok:

86. Két férfifej. Egyik vörös, a másik fekete rajz, mindkettő fehérrel illuminálva.
87. Két szakállas püspök feje. Egyik vörös, a másik fekete rajz, fehérrel illuminálva.
88. Két férfifej. Fekete rajz, az egyik fején sisak, kinek arcza teljesen vörösen van rajzolva.
89. Két férfifej. Mindkettő szakállas, fedetlen fővel, az egyik vörös rajz, mindkettő fehérrel illuminálva.
90. Öreg férfi feje, hosszu szakállal. Fekete rajz, fehérrel illuminálva.
91. Egy ifju feje, fekete rajz és egy kar, vörös rajz.
92. Álló meztelen kis fiú. Fekete rajz, fehérrel illuminálva.
93. Térdelő meztelen kis fiú. Fekete rajz, fehérrel illuminálva.
94. Ülő meztelen férfi. Vörös rajz, fehérrel illuminálva.
95. Fekvő meztelen férfi. Fekete rajz, fehérrel illuminálva.
96. Guggoló meztelen férfi. Vörös rajz, fehérrel illuminálva.
97. Meztelen gyermek. Fekete rajz, vörössel és fehérrel illuminálva.
98. Két ülő meztelen férfi. Fekete rajz, fehérrel illuminálva.

99—136. Tanulmányok: fejek, karok, kezek, lábak, testek, lábszárak, ruha- és draperia-tanulmányok. Összesen 38 darab.

Dr. Térey Gábor tulajdona:

137. Jupiter és Antiope.
Olajfestmény. Másolat Correggio után a párisi Louvre-ban.

Zala György tulajdona:

138. Nő képe, mellig.
Olajfestmény. 45:51 cmtr.

Eperjes.

Az evangelikus templomban:

139. Krisztus és a szamariai asszony.
Olajfestés. 197:264 cmtr.

Fiume.

Kankovszky Ferencz tulajdona:

140. Szent József.
Olajfestés. 35:28 cmtr.
141. Krisztus, vállig.
Olajfestés. 34:27 cmtr.

142. Mária képe.
Olajfestés. 34 : 27 cmtr.
143. Tschida asszony arczképe. Ülő alak.
Olajfestés. 25·5 : 20 cmtr.

Graz.

Theyer Leopold tulajdona:

144. Theyer Ferencz arczképe.
Pastell. 45 : 51 cmtr.
145. Theyer Ferenczné szül. Tschida Mária arczképe.
Pastell. 47 : 33 cmtr.
146. Tschida Mária arczképe. Mellkép.
Czeruzarajz. 13 : 6 cmtr.
147. Tschida Josefine arczképe. Derékig.
Czeruzarajz. 13 : 9 cmtr.
148. Tschida Amália arczképe.
Czeruzarajz. 13 : 8 cmtr.
149. Tschida Josefine arczképe. Ülő alak.
Aquarell. 12 : 10 cmtr.
150. Nő képe. Derékig.
Czeruzarajz. 14 : 14 cmtr.
151. Egy idősebb nő mellképe.
Czeruzarajz. 13 : 12 cmtr.
152. Szabadban a földön ülő Madonna a gyermek Jézussal és Keresztelő szent Jánossal.
Olajfestés. 18 : 12 cmtr.
153. Tájkép. Fiú és leány a fa alatt a tó partján.
Aquarell. 12 : 9·5 cmtr.
154. Skót férfi lovon.
Aquarell. 10·5 : 7 cmtr.
155. Tájkép. Erdő, hegy és két férfi.
Aquarell. 15 : 9 cmtr.
156. Tájkép fiúval, ki rőzsét visz.
Aquarell. 19·5 : 15 cmtr.
157. Három gyermek, vállig.
Czeruzarajz. 15 : 15 cmtr.

A következő, papirlapokra vetett czeruzarajzok:

158. Imádkozó leány.
159. Angyal pallossal.
160. Madonna a gyermekkel.
161. Öreg asszony.
162. Fonó leány.
163. Hágár elüzetése.
164. Öntöző leány.
165. Tánczoló pár.
166. Leányfej tükörrel.

167. Ámor, pajzszsal, sisakkal és karddal.
168. Tájkép házikóval.
169. Kutyafej és kutya.
170. József és a kis Krisztus.
171. Ülő nő gyermekkel és kutyával.
172. Ámor nyillal.
173. Ülő fiu.
174. Ülő leány babával.
175. Ülő Ámor.
176. Halászfiu kis lánynyal.
177. Ülő Madonna a gyermekkel. (Rafael modora.)
178. Gyerekfej bárányfejjel.
179. Fiatal ladikosnő.
180. Angyal védi a vallásokat. (Allegoria.)
181. Anya és kis leány, cherubfej és tájkép. (A 3 egy lapon.)
182. Nő kis gyermekkel az ölén.
Vizparton játszó leány.
Lófej.
Két férfi esernyővel.
Egy rózsa.
} Egy lapon.
183. Virágkoszoru.
184. Virágkoszoru.
185. Virágkoszoru.
186. Virágkoszoru.
187. Virágos kosár.
188. Két cilinderes fej.
Egy nő.
Kis lány karikával.
Egy török fej.
} Egy lapon.
189. Fa mellett ülő nő báránynyal.
190. Két kis leányka derékig.
191. Fiatal leány derékig, kinyujtott jobb karral.
192. Gyermek derékig, kutyafejjel.
193. Öreg férfi feje.
194. Férfi-fej czilinderrel.
195. Leányka feje, hajában virággal.
196. Kutyafej.
197. Tájkép kutyával.
198. Minervafej.
199. Mythologiai nő, jobbjában csészével, mellette gólya.
200. Hébe derékig, baljában csésze, jobbjában kancsó.
201. Férfi-fej hosszu hajjal, alatta vázlatosan egy másik fej.

Egy bekötött albumban a következő rajzok és tanulmányok:
(Az albumban levő lapok nagysága 19 : 12·3 cmtr.)

202. Hit, remény és szeretet.
203. Három angyal.
204. Virágok. (Szegfüvek.)

205. Görög nő.
206. Tájkép házzal és tóval.
207. Egy ló.
208. Fekvő kutya.
209. Keleti férfi.
210. Ülő Cupido.
211. Gyümölcs.
212. Tájkép házzal, tóval és egy halászó férfival.
213. Ülő kutya.
214. Leányka őzzel.
215. Virágok.
216. Halászfiu és leány.
217. Pásztorleány birkákkal.
218. Férfi kosztümben.
219. Tájkép házzal és tóval.
220. Virágok.
221. A szent család.
222. Kutya.
223. Tájkép templommal.
224. Virágok.
225. *Adelt* Paulina és *Tschida* Josefine arczképe.
226. Szerecsen fiu
227. Egy fiu a hóban.
228. Étkező gyermek, ülve.
229. Tájkép épületekkel.
230. Két angyalfej.
231. Idősebb hölgy képe.
232. Virágok.
233. Álló kutya.
234. Két gyermek az ablaknál.
235. Olasz nő gyermekkel a falkeritésnél.
236. *Tschida* Amália és Mária arczképe.
237. Két pillangó.
238. Csibéket etető leány.
239. Kutya vaddal.
240. *Brocky* Károly saját arczképe.[1]

Horley (Surrey).

Mr. Tarral Wilkinson tulajdona:

241. Mrs. Norman Wilkinson arczképe.
Olajfestés. 75:45 cmtr.
242. Miss Wilkinson arczképe.
Olajfestés. 53:46 cmtr.

[1] Ez a pompás rajz vállig ábrázolja a művészt, széles kabátgalérral, fekete magas nyakkendővel. Jobb válla van felénk, de arczát egészen a néző felé forditja. Fejét bodros, fürtös haj disziti, bajusza vékony, mint az *Ernszt* Lajos tulajdonában levő képen, szemei nagyon élénkek és kitünően vannak megrajzolva. Ez az önarczkép a 837. évszámmal van jelezve.

243. Miss Lizzie Gaulter arczképe.
Olajfestés. 53:46 cmtr.
244. Egy akt, hátulról.
Olajfestés. 61:45 cmtr.
245. Egy férfi és egy női fej arany háttérrel.
Olajfestés. 29:19 cmtr.
246. Nő képe. Vállig.
Pastell. 53:39 cmtr.
247. Férfi képe. Vállig.
Pastell. 43:38 cmtr.
248. A szent család. (Másolat Rubens után.)
Kis aquarell.
249. Anya és gyermeke, virággal.
Kis aquarell.
250—346. Egy bekötött album 97 lappal. Részben önálló tanulmányok, részben régi mesterek művei után készült másolatok.
Aquarellek.
347—353. Öt női fej. Tanulmányok.
Pastellek.
354—363. Fejek, kezek, lábak, ruha-drapériák stb. Összesen 10 darab.
Krétarajz tanulmányok.
364—663. Háromszáz papirivlapon 3800 különböző tanulmány.
Tollrajzok.
664—687. Öt lapon régi mesterek után készült 24 darab másolat.
Aquarellirozott rajztanulmányok.

Lichtenthal bei Baden-Baden.

Mahlerné Lorent Beatrice tulajdona:

688. Brocky Károly saját arczképe. Mellkép.
Olajfestmény. 68:55 cmtr.
689. Fürdőző leányok.
Olajfestmény. 75:65 cmtr.

Linz a. d. Donau.

Frühmann Antal tulajdona:

690. Frühmann Antalné szül. Theyer Wilhelmine arczképe 4 éves korában.
Olajfestés. 38:30 cmtr.

London.

Apsley House.

691. Arthur Wellesley, Duke of Wellington tábornagy arczképe. (Ez a festmény a Sir Thomas Lawrence által festett, Windsor Castle-ban levő eredeti kép kisebb másolata.)
Jegyzés: „CB". — 29:21 cmtr.

British Museum.

692. John Liston arczképe, czilinderrel a fején.
Fekete krétarajz. 15:12 cmtr.
693. John Liston arczképe.
Fekete krétarajz simitóval elkenve. 17·5:14 cmtr.
694. Anya és gyermeke. Tanulmány egy festményhez.
Fekete és vörös krétarajz. 38:46 cmtr.
695. Fiatal férfi feje prémsapkával.
Vörös krétarajz. 19:15 cmtr.
696. Szakállas férfi feje prémsapkával.
Vörös krétarajz. 19:15 cmtr.
697. Öreg férfi feje prémsapkával.
Vörös krétarajz. 19:15 cmtr.

Sir Dominic Colnaghi tulajdona:

698. Mr. Dominic Colnaghi mellképe.
Pastell. 52:40 cmtr.
699. Sir Dominic Colnaghi képe mint gyermek. Vállig.
Pastell. 52:40 cmtr.
700. Mr. Francis Pontet arczképe. Vállig.
Pastell. 52:40 cmtr.
701. Mrs. Francis Pontet arczképe. Vállig.
Pastell. 52:42 cmtr.
702. Sir Dominic Colnaghi arczképe, mint gyermek. Álló alak.
Olajfestés. 87:66 cmtr.
703. Sir Dominic Colnaghi arczképe, mint gyermek. Az előző képnek Brocky Károly által készitett ismétlése.
Aquarell. 31·5:25 cmtr.
704. Leányka képe, fején virágkoszoruval.
Pastell. 19:15 cmtr.
705. Mrs. Katharin Colnaghi mellképe.
Pastell. 38:28 cmtr.
706. Fox ezredes (a későbbi tábornok) mellképe.
Pastell. 49:39 cmtr.
707. Madonna. Rafael modorában.
Tollrajz.

Mr. Francis Dillon tulajdona:

708. Mr. Francis Dillon mellképe.
Pastell. 56:43 cmtr.
709. Mr. Edward Dillon mellképe.
Pastell. 56:43 cmtr.
710. Mr. John Dillon mellképe.
Pastell. 56:43 cmtr.
711—715. Öt lapon hét tanulmány. Különböző tipusok Rómából és Tivoliból.
Rajzok.

Miss Florence Klein tulajdona:

716. Fiatal nő, ki virágos kosarat tart, virággal a szőke hajában.
Olajfestés. 59:53 cmtr.
717. Fiatal nő, baljában nyitott könyvvel.
Olajfestés. 63:57 cmtr.
718. Mr. William Klein mellképe.
Pastell. 50:46 cmtr.
719. Mrs. William Klein mellképe.
Pastell. 50:46 cmtr.
720. Nő képe. Egész alak.
Kis aquarell.
721. Nő képe. Egész alak.
Kis aquarell.
722. Szőke haju kis leány képe, jobbjában virággal.
Olajfestés. 57:51 cmtr.
723. Olasz nő mellképe.
Szines krétarajz.
724. Délolaszországi pár. (Tájkép, kövön ülő férfi s előtte álló nő.)
Aquarell. 18:14 cmtr.
725. Krisztus képe. Vállig. (Az eperjesi oltárképhez való tanulmány.)
Pastell. 48:38 cmtr.
726. Nympha két gyermekkel a szabadban.
Olajfestmény.
727. Nympha két gyermekkel a szabadban.
Olajfestmény.
728. Noëmi-kép, három alakkal és tájjal.
Olajfestmény.

Mr. Claude H. Pontet tulajdona:

729. Mr. Edward Pontet[1] arczképe. Mellkép.
Olajfestmény. 53:42 cmtr.

Lord Ravensworth tulajdona:

730. Miss Georgiana Liddel, későbbi Lady Bloomfield arczképe. Kép derékig.
Olajfestmény. 60:50 cmtr.

Mrs. Stratton tulajdona:

731. F. C. Pontet arczképe. Mellkép.
Pastell. 54:43·5 cmtr.

Miss Rosa Wilkinson tulajdona:

732. Miss Rosa Wilkinson arczképe, mint gyermekleány. Kép derékig.
Olajfestmény. 50:44·5 cmtr.

[1] Ez volt Brocky Károly legjobb barátja s e mellett is van eltemetve.

Osborn House, *Isle of Wight.*

Az angol király tulajdona:

733. Egy ismeretlen nő mellképe.[1]
Pastell. 51:39 cmtr.

Pozsony.

Dr. Hardtmuth Károly tulajdona:

734. Theyer Theodor gyermekkori képe. Derékig.
Pastell.
735. Theyer Minna gyermekkori képe. Derékig.
Pastell.
736. Theyer Mária gyermekkori képe. Derékig.
Pastell.

(734–736.) Ez a három kép egy 62:49 cmtr. nagyságu kartonra van felragasztva.

737. Férfi és nő mellképe.
Czeruzarajz. 12:12 cmtr.
A bal alsó sarokban e jelzés: *Brocky.*
738. Brocky Károly saját arczképe. (Olyan mint a Lichtenthal-ban levő képe.)
Czeruzarajz. 10:7 cmtr.
739. Theyer Ferencz arczképe. Vállig.
Aquarell. 8:7 cmtr.
A jobb alsó sarokban e jelzés: *Brocky.*

Wimmerné Hardtmuth Mária tulajdona:

740. Ülő Madonna, ölén a gyermek Jézussal.
Olajfestmény. 28·5:20·5 cmtr.
741. A szabadban ülő Madonna a gyermek Jézussal és keresztelő szent Jánossal.
Czeruzarajz-vázlat. 14:9 cmtr.
A jobb alsó sarokban e jelzés: *C. Brocky.*

Reigate *(Surrey).*

Mr. J. H. Lorent tulajdona:[2]

742. Férfi mellkép. Tanulmány.
Pastell. 63·5:45·5 cmtr.
743. Férfi arczképe. Mellkép.
Pastell. 63·5:45·5 cmtr.
744. Anya gyermekkel.
Olajfestmény. 55:55 cmtr.
745. Férfi arczképe. Mellkép.
Olajfestmény. 55:55 cmtr.
746. Férfi arczképe. Mellkép.
Olajfestmény. 55:55 cmtr.

[1] Ezt a képet nem volt alkalmam látni.

[2] A Lorent-féle gyüjteményt 1895-ben láttam, mikor Angolországban jártam. Mr. Lorent 1906 márczius havában meghalt, a gyüjteményének itt felsorolt része Londonban 1906 április 28-án nyilvános auktión el lett adva. Egy része még az auktió előtt a Szépművészeti Muzeumba Budapestre került, kettő leányánál van Lichtenthal-ban, a többi ismeretlen tulajdonosok birtokába jutott.

747. Bacchansnő. Mellkép.
Olajfestmény. 53 : 47 cmtr.

Mr. Tom Nickalls tulajdona :[1]

748. Nő képe, barna hajában fehér virággal. Mellkép.
Olajfestmény. 55 : 40 cmtr.
749. Olasz nő képe. A háttér tájkép.
Olajfestmény. 60 : 48 cmtr.
750. A reggel. Meztelen női alak.
Olajfestmény. Kerek kép 48 cmtr. átmérővel.
751. Pihenő nő. Mellkép.
Olajfestmény. 60 : 48 cmtr.
752. Egy anya kis meztelen gyermekkel az ölében.
Olajfestmény. Kerek kép, 52 cmtr. átmérővel.
753. A dicsőség (szárnyas női alak) által védett zene és költészet (leányka és fiu). A háttér szép tájkép.
Olajfestmény. Kerek kép, 52 cmtr átmérővel.
754. Madonna ölében a gyermek Jézussal, ki a keresztelő szent János által neki kinált szőlő után nyul. Háttér tájkép.
Olajfestmény. 60 : 48 cmtr.
755. Női arczkép. Mellig.
Olajfestmény. Kerek kép, 54 cmtr átmérővel.
756. Nő és kis leány granátalmával.
Olajfestmény. 50 : 44 cmtr.
757—770. Egy lapon 14 darab különféle tanulmány.
Aquarellvázlatok. A lapon 56 : 44 cmtr.
771. Narancsszüret.
Rajz. 52 : 42 cmtr.

Mr. F. Pawle tulajdona :

772. Nő, arczképtanulmány. (Az egyszerüség.)
Szines rajz, fehérrel illuminálva. 45 : 34 cmtr.
773. Női kép. (A szeretet.)
Pastell. 45 : 34 cmtr.
774. Női kép. (A szerénység.)
Pastell. 45 : 34 cmtr.
775. Meztelen alvó nő.
Olajfestés. 64 : 53 cmtr.
776. Alvó Bacchansnő.
Olajfestés. Kerek kép. 48 cmtr. átmérővel.
777. Meztelen nő képe.
Olajfestés. 64 : 50 cmtr.
778—783. Egy lapon hat meztelen nő képe.
Aquarell-tanulmányok. Egyenként 6 : 5·5 cmtr.

[1] A Nickalls-féle gyüjteményt szintén 1895-ben láttam. Mr. Nickalls halála után a képek az özvegy birtokában maradtak, de ennek halála után Londonban 1903. junius 4-én nyilvános auktión eladattak s ismeretlen tulajdonosok birtokába kerültek.

784—796. Tizenhárom lapon láb- és kéztanulmányok.
Fekete és vörös rajzok fehérrel illuminálva, részben aquarellek.
797—806. Tiz lapon fejtanulmányok.
Vörös és fekete rajzok.

Seal Chart.

Conrad Wilkinson tulajdona[1]:

807. Anya és gyermeke.
Olajfestmény.
808—810. Három arczkép.

Temesvár.

Dr. Gozsdu Elek tulajdona:

811. Nyugvó Psyche.
Olajfestmény. 90:72 cmtr.

A Délmagyarországi Muzeumban:

812. Temetőrészlet.
Olajfestmény. 21:17 cmtr.
813. Mária a gyermek Jézussal az ölében, előtte térdelő angyal.
Tollrajz. 26:23 cmtr.

Dr. Weldin József tulajdona:

814. Weldin Ferencz arczképe. Mellkép.
Olajfestmény. 62:50 cmtr.
815. Weldin Ferenczné szül. Friedrich Borbála arczképe. Mellkép.
Olajfestmény. 62:50 cmtr.

Wien.

Hardtmuth Ferencz tulajdona:

816. Tájkép.
Kis aquarell-vázlat. 14:11 cmtr.
817. Két lovag.
Kis aquarell-vázlat. 13:12 cmtr.

Theyer Mária tulajdona:

818. Trónon ülő Madonna a gyermek Jézussal.
Olajfestmény. 98:27 cmtr.
819—821. Theyer Minna, Mária és Theodor képe. (Egy lapon.)
Czeruzarajzok. Egyenként 9·5:8 cmtr.

Wilczek Anna tulajdona:

822. *Weldin* Josefine arczképe. Mellkép.
Olajfestmény. 62:50 cmtr.

[1] Conrad Wilkinson képeit nem volt alkalmam látni.

Wührer Ferencz tulajdona:

823. Hágár elüzetése.
Olajfestmény. 35:31 cmtr.
824. Tschida Mária arczképe. Álló alak, térdig.
Aquarell. 18:18 cmtr.

Windsor Castle.

Az angol király tulajdona:

825. Viscount Melbourne ministerelnök arczképe. Mellkép.
Fekete krétarajz, vörös és fehér szinekkel illuminálva.

XIV.

A könyvben előforduló képek lajstroma

TARTALOM.